ВІСТІ КОМБАТАНТА

1

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1985

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1985 Торонто — Нью-Йорк — ч. 1(135)

З М І С Т

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Воянів Українців в Америці, Головна Управа Брвтства кол. вояків І УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:

United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with: Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lev, Inc, Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address:

VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada M6P 3J9

Editorial office in USA:
Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 100-E Mongomery St., Jersey City, N. J. 07302 U. S. A.

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція
застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1985 РІК:

В Канаді річна передплата 15.00 долярів. В США і інших країнах 15.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ:

Англія:	або:	Австралія:
AUFC - H. Q.	**Mr. S. Wasylko**	**Mr. N. Vysotsky**
49 Linden Gardens	**4 The Hollows**	**P. O. Box 293**
Notting Hill Gate	**Silver Dale, Wilford**	**Salisbury, S. A. 5108**
London, W2 4HG	**Nottingham, N911 7SJ**	

Printed by KIEV PRINTERS LTD. — 2466 Dundas St. West, Toronto, Ont., Canada M6P 1W9

Коментар

Мирослав Малецький

З НАГОДИ СВЯТА ДЕРЖАВНОСТИ

Народи врочисто відзначують кожного року річницю своєї незалежности, бо державна незалежність чи її осягнення — це найважливіша подія в житті народу. Найважливіша, бо народ починає жити власним життям та вирішувати свою долю по своїй вподобі; найважливіша, бо створює для народу можливості повного вияву творчої енергії та забезпечує його культурні й історичні надбання; найважливіша ще й тому, бо сприяє людським вартостям і прикметам без яких народ неповноцінний. В державних народів роковини незалежности символізують єдність народу, її підкреслюють і скріпляють. Для нашого народу — це пригадка сумної дійсности, що українська держава не існує в бажаній йому формі.

Історія має свою непроглядну логіку, волею якої, мабуть, ми ще не осягнули стану, щоб здобути, закріпити й забезпечити свою державність. Січневі святкування — це, на жаль, відзначення тільки відновлення новітньої української держави й її короткого існування; це рівночасно пригадка й показник напряму на шляху, яким нашому народові треба крокувати до бажаної мети.

При нагоді таких святкувань виголошується багато гарних і крилатих фраз. Замість них, чи може в доповненні до них, варто призадуматися над питанням: Чому наприкінці XX-го століття у світі, в якому племена без виразних атрибутів народу, втішаються самостійністю, а український майже 50-мільйоновий народ усе ще знаходиться під чужим пануванням? І про те декілька речень.

Минуле записує на сторінках своєї історії ріст, могутність та упадок держав. Минуле також пригадує, що народи й їхні держави осягли вершок могутньости й багатства, коли вони зуміли гармонійно організувати й постійно відновляти елементи сили:

віру в правду цілого народу, волю до дії та потрібні матеріяльні засоби. Упадок починався, коли бракувало принаймні одного з цих елементів; вони сходили з історичної сцени, а їх місце займали держави інших "молодших" народів.

Упадок держави та її неспроможність достатньо забезпечити інтереси свого народу не означає одначе його знищення. Лишаються традиції, що в часи лихоліття народу вдержують його та остаточно відновляють його творчі, зокрема оборонні сили.

Визначний публіцист Михайло Демкович-Добрянський стверджує у статті "Русь і Україна" (Наш голос", ч. 7/1982):

"Ми ще не маємо історії нашої національної свідомости за пройдене тисячоліття. А вона дуже потрібна, щоб ми усвідомили силу і слабість нашої національної ідеї. У такій історії треба б вияснити ряд досі неясних питань. Кілька з них заради прикладу. Як сталося, що народ, мавши двісті років могутности держави Київської і сто років великої держави Галицько-волинської Руси, мавши таку велику літературу й культуру взагалі, як золота доба 11-14 вв., та дійшов до того, що його національним ідеалом стала бідна й нещасна Гайдамаччина? Ще в 20-тих роках ми закінчували політичні зібрання й демонстрації піснею "Ми гайдамаки, всі однакі, ми ненавидим"... Ця пісня стала в нас другим національним гимном.

Інше питання. Як державна традиція Княжої Руси, що втрималась до 2-ої половини 17-го століття, як вона загинула? І державну концепцію Великого Князівства Руського замінила недержавна концепція "Війська Запорозького" на чолі з гетьманом "його милости короля", пізніше "його царської величности". Як пізніше загинула традиція гетьманської піддержави?"

Погоджуючися з його розважаннями, шукаємо відповіді: "Дійсно, як це сталося, що наша національна свідомість", яка є основою самостійного державного життя, розгублювалася з проминаючими століттями.

У кількох рядках не можна пробувати дати задовільну відповідь на це питання. Все таки, глянувши з "лету птиці" на історію нашого народу, якого завойовували й поневолювали, а він постійно відроджувався, можна запримітити події та обставини, котрі некорисно й вирішно впливали на упадок нашої державности та на неспроможність народу її відновити й закріпити. За прикладами цього процесу треба тільки частково шукати в зовні-

шніх обставинах; львина частина їх виводиться таки з дій нашого народу.

Українська земля багата. Багатство завжди манило наших ближчих і дальших сусідів, які хотіли не тільки користати з нього, але також ним розпоряджати. Це багатство може й найголовніша причина безупинних наїздів на наші землі.

Сусідство Азії, батьківщини кочових орд, мало неґативний та руїнний вплив на життя народу. Орди кочовиків безупинно наїзджали на наші землі, рабували, фізично винищували населення й насильно забирали в неволю незлічиме число молодих людей, що без сумніву, зменшувало відпорні сили народу та нарушувало його біологічну субстанцію.

Багатство наших земель також стало мотивом безперервних імперіялістичних затій сусідів, особливо Московії. Такого імперіялістичного напору ми ще досьогодні не потрапили зупинити й йому успішно протиставитися. Провідна верства нашого північного сусіда, який сам був понад 200 років під пануванням азійських кочовиків, вивчила й засвоїла собі докладно їхні методи завоювання та поневолювання.

Вже ці два факти — сусідства Азії та імперіялістичного тиску сусідів — великою мірою причинилися до "руїни" національної свідомости нашого народу. Помало в пам'яті народу затрачувалося поняття про свою власну державність, щоб в кінці опинитися глибоко заховане в його підсвідомості.

Слідкуючи дальше за причинами наших невдач, треба більш критично подивитися на дії самого нашого народу. Історія наявно підкреслює брак згоди в нашому народі, яка постійною червоною ниткою тягнеться скрізь сторіччя аж до сьогоднішнього дня. Вибуялий індивідуалізм, легка спроможність попадати емоційно в скрайності — від екстази до стану чорної розпуки, собіпанство, та, вживаючи модерного вислову, брак національної солідарности, — от декілька прикмет, які вирішно впливали на політичне думання нашого народу.

Незгода та "крамоли" між князями й княжатами спричинили в великій мірі упадок княжих держав. Безупинні свари, домашні війни, часто з допомогою чужих, які радо приходили на запрошення чи і без нього, матеріяльно нищили землю та фізично й духовно вичерпували народ.

Деякі народи з наших сусідів, держави яких протривали століттями, мали закон для устійнення права на наслідство воло-

дарів — в більшості випадків наслідником ставав найстарший син, а часом — дочка. Наша історія не згадує про ясно спрецизовані спадкові княжі закони, тому й кожний уважав себе уповноваженим наступником. Звідси поставали більш криваві й частіші спори, ніж у других народів. У боротьбі за владу, бо можна думати, що влада, а не добро держави, було предметом княжих спорів, роздрібнювалася і розгублювалася національна свідомість нашого народу. Врешті, послаблені до немочі цими процесами впала спершу київська держава, а згодом галицько-волинська Русь, та стали жертвами завойовників.

По майже 250 роках чужого панування на історичній канві нашого народу появляється Запорізька Січ. Зроджена з народних кривд, які народ терпів від своїх завойовників, козаки-запорожці підіймали численні повстання за віру й народ. Їх очайдушність та бойові успіхи, передавані з домішкою романтизму, залишилися надовго в пам'яті народу. Козацька доба сприяла, й наш народ створив у цьому періоді значні культурні вартості. На жаль, запорожці не відзначалися помітними державно-творчими прикметами, брак яких був причиною козацьких повстань, в тому найбільшого з них — повстання Богдана Хмельницького.

Врешті спроба гетьмана Івана Мазепи унезалежнитися не знайшла належної і згідної піддержки цілого народу. По полтавській трагедії скривавлений до краю народ бунтувався — створив гайдамаків, які вміли по-геройському гинути, але їхні жертви були тільки протестом розпуки, а не свідома політична дія.

У XIX столітті почався тяжкий і довгий процес відродження нашого народу, від самих основ. У скромну нашу літературу цього часу введено українську народну мову. Інтеліґенція "пішла в народ" і почала шукати, збирати й зберігати всі прояви окремішности збережених традицій народу. По Европі повіяв вітер свободи й він не поминув наших земель: знесли панщину, свідоміші почали домагатися прав для народу. Появляються світлі постаті поетів і письменників: Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Маркіян Шашкевич. Народна свідомість, спочатку етнографічна, а потім політична, почала прокидатися. Творилися суспільні й наукові установи, а згодом політичні партії.

1-ша світова війна застала наш народ на дорозі до відродження, але ще не готовий до державного будівництва. Можна б погодитися з деякими дослідниками того часу, що провід, ані маси не стanули на висоті завдання. Вправді визвольна боротьба

1917-21 років створила військо, але воно не було ще військом цілого народу, а тільки свідомої його частини. Збройні сили в той час поставали, а згодом діяли в дуже несприятливих умовинах. Вони поставали при байдужості, а то й ворожості багатьох наших тодішніх політиків. Інші народи збро́їлися, а в нас траплялися випадки демобілізації зорганізованих військових частин. Тому не вистачило сил, щоб втримати самостійність.

Глибоко в підсвідомості закорінений інстинкт бунту й опору владі, у цьому випадку навіть своїй, довів до гуляйпілля, отаманщини з такими куріозами, як "Пашківська республіка". Провідні кола, у свому"віку молодости", без політичного досвіду, не зуміли придбати нам приятелів серед других народів. Оці процеси завели нашу молоду державу у "чотирикутник смерти", а боротьба за неї решти "десперадос" мусіла закінчитися трагедією.

Невдача визвольної боротьби стала одначе новим джерелом для поширення української національної і політичної свідомости у періоді між двома світовими війнами. Вона вщепила переконання і дала бажання далі боротися за відновлення української держави. У міжвоєнний час політичні українські партії перестали бути речниками льокальних інтересів. Підпільна еліта Українська Військова Організація у 1930-их роках перетворилася в Організацію Українських Націоналістів, організацію-рух мас народу, спочатку в Галичині, згодом спонтанно вкорінилася на Волині а від 1941 року, прийнявши певні ідеологічні поправки, поширила свої впливи на Україну. Це був уже рух відроджених державницьких традицій, які впоїли переконання, що треба зусиль **цілого** народу, що потрібно організованої збройної сили, щоб здобути свою державу та ще важливіше — її закріпити.

Друга світова війна, хоч застала наш народ — за твердженнями компетентних наших і чужих — більше приготованим, не дала можливостей вповні спробувати своїх сил. Наш ворог належав до кола переможців.

Свідомі потреби своєї збройної сили, від самого початку війни українці робили спроби організувати військові частини. Створено легіон в 1939 році, Дружини Українських Націоналістів у 1941 році, дивізію в 1943, з скромною назвою "Дивізія Галичина", яка згодом стала 1-ою дивізією Української Національної Армії. Усі вони були подібного ідеологічного переконання — для всіх була одна думка, одна мета — своя держава. Одначе для великого відродженого народу все це було незадовільне, неви-

стачальне, ще й тому, що ті формації творилися при допомозі чужих і, з конечности, в чужій уніформі.

Народ почав творити і створив свою власну військову силу — Українську Повстанську Армію, яка ще довго після закінчення війни непокоїла своїм існуванням і діями найбільшу імперію сучасного світу. І так, як по 1-ій світовій війні, перефразовуючи американського генерала Мекартура, наші армії "розплились", не скапітулювавши, так наше революційне підпілля по 2-ій світовій війні, не скапітулювавши, всякло в духовість українського народу.

Повертаючися до причин невдач, треба б відповісти на питання, яке ще й дотепер як слід не вияснене. Справа у відносно швидкій асиміляції нашої провідної верстви майже по кожній історичній поразці у користь наших сусідів і хвилевих завойовників. Так було по переяславській угоді в користь росіян, так було на західніх українських землях в користь поляків. Правда, інші народи також мають своїх ренеґатів, але в них це ренеґатство не перейшло межі "пристойности".

Може, знову багатство наших земель виплекало в людей рису характеру — вигідність. Вигідність не сприяє і не помагає в осягненні бажаних цілей. Вигідність — це лінивство, не лиш фізичне, воно одночасно лінивство думки й усього творчого.

Залишання нашою провідною верствою "віри батьків", мабуть, викликало глибокий підсвідомий ресантимент серед широких мас до своєї верхівки. З другого боку, ті, що могли б стати провідною верствою, і якби на своє виправдання жаліються на невиробленість і невдячність мас. У народі створилася прірва, й цю століттями витворену прірву між масами й провідними шарами нашого народу треба загорнути й її місце мусить заняти свідома національна солідарність, бо мета здобути й закріпити державу вимагає від нас найбільшої мобілізації усіх наших фізичних і духових сил.

На шляхах історичного розвитку народів бувають події, які можна назвати межовими; вони силою своєї ваги стають в історичному процесі символами, виявом найглибших бажань народу, підтвердженням його хотіння, його прагнень до самовияву; вони відзначають пройдені етапи і надають дальшому розвиткові життя, у них проявляється дух історії. До таких межових подій

можна зарахувати спробу нашого народу під час обох світових воєн організувати свої збройні сили та при помочі їх здобути й закріпити українську державність. Народ, який століттями перебував у неволі, народ, який зазнав усіх злих практик і наслідків чужої імперіяльної політики — на протязі останнього півтора сторіччя виказує небувалу живучість і гарт духа. І власне цей гарт духа, хотіння перемогти страшні ворогам. Духа не можна знищити ані засланнями, ані тюрмами, ані навіть розстрілами. Кожна боротьба вимагає жертв. І наша боротьба коштувала багато жертв, може навіть неспівмірно багато в даному часі й обставинах. Ми одначе певні, більше, ніж колинебуть у нашій історії минулих трьох століть, що саме вони зблизили нас до очікуваної мети — жити власним, вільним і незалежним життям на своїй землі.

Посіяне на широких степах України, зрошених кров'ю найкращих синів українського народу, зерно свободи запустило глибоко своє коріння в широкі народні маси. Події в Україні вказують, що, може, вже недалеко той час, коли воно зійде й розцвіте буйним цвітом волі, і дійсність потвердить і закріпить ділом слова IV Універсалу Української Центральної Ради: "Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною державою Українського Народу".

ПРОСИМО ВИПРАВИТИ:

В. К. ч: 5-6/84
Сторона 3; Має бути 17. 2. 1982
Сторона 5, рядок 22; Має бути: її свідомо не вживатимуть

Іван Кедрин

ЛІБЕРАЛІЗМ, КОНСЕРВАТИЗМ, ТРАДИЦІОНАЛІЗМ І ДЕФЕТИЗМ

Всі названі в заголовку цих міркувань слова — це абстрактні поняття, які проте мають надзвичайно реальне, ба навіть вирішне значення в житті людини, родини, суспільства, народу. Починаючи від лібералізму — було би гарно і добре, коли б він обмежувався до оборони тієї свободи, від якої і взяв свою назву — латинське "лібертас". У Великій французькій революції лунало гасло "Ліберте, еґаліте, фратерніте", — свобода, рівність братерство. Що може бути краще у світі для окремої людини, для громади й народу, як його свобода? Перший Додаток до американської конституції ґарантує свободу — свободу слова, друку, віровизнання. Свобода вибору собі звання і місця замешкання розуміється сама собою, скрізь крім комуністичних країн, де замість свободи існує її антипод — неволя, невільництво, підпорядкування людини і народу панівній партійній кліці з її бюрократичною системою та призирством супроти прав людини. Але свобода слова, якою так пишаються люди в Америці й інших краях вільного світу, теж не може бути необмеженою. Бо не вільно в затемненій залі кінотеатру під час висвітлювання фільму кричати "горить!" і счиняти цим криком паніку, яка може коштувати життя десяткам приявних.

Ото ж лібералізм — чудова річ, якщо не перетягає струни, затираючи межу між свободою і сваволею. Надмірний лібералізм накоїв уже й може в майбутньому накоїти чимало лиха країні, де він запанує. Знає про це Канада за урядування популярного П'єра Трудо, що його лібералізм в ділянці закордонної політики позначився аж надто великою квапливістю до "співіснування" з Совєтським Союзом, та ще болючіше відчула лібералізм Америка. Лібералізм Френкліна Деляно Рузвельта йшов упарі з анальфебитизмом у справах історії Східньої Европи й розуміння у суті та

значення комунізму й конкретно проявилися у співпраці на Тегеранській і Ялтанській конференціях за Другої світової війни із Сталіном з легковаженням ролі Вінстона Черчілла. Адже Ф. Д. Рузвельд називав Сталіна "добрим старим вуйком Джо" і прийняв сталінську суґестію, щоби поділити світ на сфери впливів Америки і СССР, з поділом Німеччини, Кореї і В'єтнаму на вільну й комуністичну частину. Спадщина Ялтанської конференції і Потсдамського мирового договору у 1945 р., був насправді санкціонуванням постанов, прийнятих в Ялті, мститься по нинішній день.

У внутрішній політиці З'єднаних Стейтів лібералізм позначився концепцією "добровільної держави" — "велфер стейт" — щось за зразком соціялістичної доктрини про підпорядкування всього життя країни кермі державно-бюрократичної системи, — позначився прогнанням молитов із публічних шкіл, "оборотовими дверми" для злочинів у злібералізованій препоганій американській системі судочинства, — позначився загальним занепадом моралі із повінню абортів і розгуканістю шкільної дітвори й молоді. Але кожному злу приходить кінець, коли воно перебирає вже мірку: настає реакція і таку реакцію переживає тепер Америка, пішовши слідами за Канадою.

Коли в Канаді після ери Трудо прийшов коротко до влади на один рік Джо Клярк, опісля знову Трудо, після нього Джон Тирнер і тепер, від 1984 року, Браєн Мольроні, то в Америці після невдачного чотирилітнього урядування демократичного президента Джіммі Картера мешканцем Білого дому став Роналд Реґен, консервативний республіканець. Колишній фільмовий актор, калишній телевізійний коментатор, колишній демократ, який розчарувався в злібералізованій Демократичній партії і вже як республіканець був двократним губернатором найбільшого в Америці стейту Каліфорнії, виявився на становищі президента ЗСА індивідуальністю понад пересічну міру. Здобув собі від часу Ф. Д. Рузвельта і Д. Д. Айзенгавера популярність в народі й виграв останні вибори 6 листопада минулого року справді "лявінною" перемогою над своїм демократичним суперником, колишнім віце-президентом Волтером Монддейлем, бо "загорнув" 49 стейтів на всіх 50. За американською конституцією формально й офіційно розпочав свою другу 4-річну каденцію 20 січня 1985 року. Величаву церемонію заприсяження Реґена, яка мала відбутися під відкритим небом, перенесено у зв'язку з жахливим марозом до середини Ка-

пітолю, де у великій залі примістились 1.200 осіб — обидві палати Конґресу, дипломатичний корпус, члени Найвищого суду і небагато запрошених гостей. Зараз на тому урочистому заприсяженні Реґена проявився його консерватизм: молитви відправляли аж чотири духовники чотирьох різних віровизнань і присяги склав Реґен двічі — в неділю на приватному зборищі невеличкого гурту приявних у Білому домі і в понеділок у Капітолі, з покладенням лівої руки на біблію, яку тримала його дружина Ненсі, та з піднятою вгору правою рукою, як він повторяв за головою Найвищого суду роту короткої присяги. У своїй короткій промові Реґен, між іншим, заявив, що буде боротися за привернення у школах молитов, за конституційну зоборону абортів і за конституційну заборону урядом Америки видавати більше грошей, як вони впливають до державної каси. Він знову апелював до американського патріотизму, таврував СССР за загрозливе для вільного світу нагромадження стратегічної зброї, з'ясував смертельну загрозу для людства від війни в атомовій ері, закликав до віри в себе і велич батьківщини. Це було клясичне "кредо" консервативного лідера.

Консерватизм не значить заскорузлість. Навпаки, він є за поступом, за конструктивізмом, що іде з духом часу. Але він пропаґує спиратися на християнську мораль і етику, на зберіганні послуху законам, лад у приватному, громадському і державному житті. Консерватизм є проти розгульности і проти "свободи для свободи", без ніяких обмежень, без границь між свободою і сваволею. Зворот до консерватизму прийшов в Америці саме в реакції проти того надмірного лібералізму, що його в теорії і практиці пропаґувала організація "Американці за демократичну акцію", "Унія за громадські свободи" і ще інші їм подібні організації, які довели до розпаношення розгульности і злочинства. Консерватизм Реґена пропаґує "моральне відродження" — "морал ріберт", наворот до релігії, боротьби проти всіх проявів аморальности в приватному й публічному житті.

Традиціоналізм є невід'ємною частиною консерватизму. Традиціоналізм є особливою цінністю для нас, українців. Бо коли ми втратили рідну державу і коли вся Україна від Попраду по Дін опинилася в соборній московсько-більшовицькій неволі, то одиноким скарбом, який нам ще залишився, є традиція боротьби за рідну державу. Консерватизм, традиціоналізм і конструктивізм — це три духовні течії, три духовні напрямки, що ними повинні пройня-

тися всі українські вільні люди. Коли в Україні замовкла українська мова на вулицях, у крамницях, на будь-якому місці, — коли в Україні не стало вже ні одного наукового журналу писаного українською мовою, коли в усіх високих школах залунала виключно тільки російська мова, то місію збереження української державницької політичної думки і збереження української національної особовости перейняла виключно тільки українська вільна громада на поселеннях у діяспорі. Зберегти цю рідну державницьку думку, творити цінноці української культури в усіх її ділянках — науці, літературі й мистецтві, ширити правду про Україну між чужими народами, старатися впливати на закордонну політику країн нашого поселення у корисному для України напрямку — ось найперші завдання вільного українства.

Виконувати їх нелегко. На перешкоді два найбільші вороги: постійний і невгамований натиск асиміляції до чужомовного оточення і ворожа аґентура, що просякає в усі клітини життя вільної української громади. Зліквідувати загрозу асиміляції до чужомовного оточення не можна, бо це процес природний. ції до чужомовного оточення не можна, бо це процес природний. Можна тільки його зупинювати і так до того процесу пристосовувати наведені найважливіші завдання українських вільних людей, щоби з асиміляційного лиха добути якнайбільше добро. Для цього служить теорія покійного д-ра Луки Мишуги про "дві батьківщини": батьківщину батьків і прибрану батьківщину поселенців. Ця теорія наказує виходити з вузького нашого національного ґетта, включатися в активне громадсько-політичне і культурне життя країн нашого поселення і ніде при виконуванні наших обов'язків не забувати про інтереси України. Це не є безвиглядна справа. Навпаки, ця справа має поважні шанси успіху, якщо використовувати змінену конюнктуру в різних країнах нашого поселення, особливо в Америці й Канаді, але також в країнах Південної Америки, Західньої Европи й Австралії. Заламалася і збанкротувала давня теорія і практика "перетоплюючого казана" й перемогла теорія і практика багатокультурности. Провід у кампанії за офіційне визнання багатокультурности повела Канада, — там чимало для цього процесу причинився патріотичний рух французів у провінції Квебеку. Знову ж в Америці могутнім поштовхом для всіх так званих етнічних груп був динамічний рух чорних і "кольорових" народів за рівноправність з білими. Ми не використали успішно історичної шанси у 1917-20 р. р. для відбудови втраченої

державности, бо разом із нею ми ми затратили під русифікаторським курсом царської політики почуття національно-державної свідомості і замість боронити із зброєю в руках загорожену ворожою аґресією рідну державу — мільйони здорових мужчин проголошували "невтралітет". Ото ж ми не знали тоді, що таке традиціоналізм. Але періоди державности УНР і Гетьманщини, збройний здвиг УПА і постання Галицької дивізії, мартирологія борців під Крутам, Базаром, Бродами, у боях в Карпатах, — все воно створило традицію, яку мусимо плекати й черпати з неї наснагу для кращого використання нового історичного шансу, який невідхильно, неминуче настане. Бо невідхильно і неминуче мусить провалитися совєтська імперія, зненавиджена тепер мільйонами її різнонаціональних громадян і власними сателітськими, теж підбоєм поярмлених народів.

Правда, страхітливий час, що його переживає Україна, створила також течію дефетизму, — яка, славити Бога, обмежується тільки до одиниць, бо не захопила народніх мас. Дефетизм — теж чуже слово, теж абстрактне поняття, у буквальному перекладі на українську мову — "погодження з прогрою". Наш народній вислів окреслює це виразніше "не тратьте куме сил — спускайтеся на дно". Є в українській літературі твір українського вченого-совєтолога, який доказував, що великої війни не буде, революції в СССР не буде, совєтській режим стабілізований, то ж треба до нього "пристосуватися", треба перестати говорити про поділ імперії та відродження української державности, треба перестати співати "Ще не вмерла", а тоді, як Москва переконається, що їй не грозить українська іредента, то вона змінить свою внутрішню політику і дозволить на свобіднiший розвиток української культури. Така "ідеологія" рівняється пропаґанді самогубства й вона лежить тільки в інтересах Москви, ворога української державности та ворога українства, як окремішної нації з тисячелітньою християнською культурою і справедливим правом до рідної державности. Згаданий вгорі книжковий твір з пропаґандою національно-державного самогубства не знайшов був голосного відгуку в громаді, і люди вже забули про ту книжку. Вона стала тільки для фахівців ще одним доказом, що неправдою є, наче би кожне українське друковане слово було придбанням української культури. Ні, є друковані українською мовою речі, які є шкідливі, зайві, отруйливі. Зрештою, і в Україні друкуються українською мовою "Вісті з України", які запряжені до воза ворожої Україні імперської про-

паґанди. І в Україні наші земляки знають це і відповідно ставляться до всього, що там друковане. Їхні очі звернені на вільну українську громаду на поселеннях у діяспорі. Вони вірять у цю нашу розсіяну по світі вільну громаду і від неї сподіваються спасенного для України добра. Ми не маємо власних збройних сил, ми й не маємо великого впливу на ті західні вільні держави, які розпоряджають збройними силами. Українська визвольна проблема переживає період міжнародної деконьюнктури, бо в добі атомової зброї всі вільні країни не хочуть нової великої війни, яка була б загибіллю людства. Тому й ніхто не буде воювати за привернення Україні державної волі і на міжнародніх формах не згадується про деколонізації Евроазії, бо така вимога рівнялась би вибухові зудару, що його ніхто — і ми також — не хоче. Але час не стоїть на місці, сьогодні є деконьюнктура, завтра може настала добра коньюнктура. Сьогодні совєтська імперія шантажує світ своєю зброєю, завтра може зсередини так послабитись, що ніхто її погроз не братиме на увагу. А нашим обов'язком є саме виконувати ті завдання, про які була мова вище. І можемо робити це тільки тоді, коли будемо визнавати ідеологію традиціоналізму і конструктивізму, ідеології конструктивної праці для добра України.

Ярослав Курдидик

СПРОБА ХАРАКТЕРИСТИКИ ВЕЛИКОЇ ДЕРЖАВИ

Сьогодні знаємо, що США мілітарно багато сильніші, ніж були тому десять років, але тоді ніхто не ставив питання, чи США були єдиною великою державою на світі. Чому щойно тепер почали появлятися аналізи й коментарі, які намагаються поставити під сумнів теперішню американську силу?

За відповідь на це запитання можна вважати той факт, що замало мати тільки військову силу, щоб кваліфікуватися на велику державу. Щож тоді відрізняє велику державу від інших держав? У першу чергу волю і готовість вживати свою силу; далі вміння визначувати, формувати й втримувати стійкий міжнародний порядок. Ці характеристичні прикмети повинні застосуватися не тільки для власного інтересу великої держави, але й для великої більшости слабших держав, щоб втримати "стандарт міжнародної спільноти".

Коли критично проаналізувати вищеподану дефініцію великої держави, можна ствердити, що СРСР ніколи не був великою державою і правдоподібно такою не буде. Це правда, що СРСР намагається формувати світ на свій власний ідеологічний лад, але незважаючи на всі його зусилля, "зразок його міжнародного порядку на світі", тобто утопійна візія ,комуністичного раю" зовсім провалилася.

Аналізуючи геополітичні умовини, Радянський Союз не має ніякого міжнародного концепту, ані теж не зробив нічого, щоб розвинути такий концепт. Зате він створив повну ізоляцію від посторонніх впливів усіх сусідів, а в поширеному розумінні і від цілого вільного світу, щоб вони не гальмували зросту його імперії і не створювали йому будьяких ідеологічних комплікацій. Щоби здобути респект для поширювання і вдержування такої доктрини СРСР зосереджує і в основному базує всі політичні впливи та підбійні плянування, спирають на своїй велетенській мілітарній силі.

Це факт, що був час, коли США були у повному значенні цього поняття, безпірною супердержавою світу. Ця самовпевненість спиралася не лиш на їхній мілітарній силі, але також і на спроможності будувати разом з іншими народами світ, поділяючи з ними обов'язки, права, як і бути готовими взяти на себе відповідальність за будь-який міжнародний тягар і бути в цьому політичним провідником.

Світ сьогодні позначений творами таких міжнародних організацій, які не були би постали, коли б у цьому не було домінантної і рушійної спонуки Америки. Це Об'єднані Нації, Міжнародний Монетарний Фонд, Світовий Банк, чи Міжнародна Агенція Енерґії.

Чимало світових аналітиків запримічують, що США довгий час так були здебільшого заняті допомогою і розвоєм інших країн, що почали відставати у своїх власних політичних і стартегічних інтересах. Знавці із геополітичної царини наголошують, що США, після виграшу Другої світової війни, може навіть і без особливого зацікавлення та ентузіязму, перейшли до "стану заслуженого відпочинку", замість того, щоб приняти виклик у формуванні нового міжнародного порядку.

Використовуючи того роду безактивність політичного положення і своєрідну "порожнечу безділля" Америки, СРСР із

драматичною наполегливістю розпочав своє відстале досі озброєння.

Як і слід було очікувати, це радянське перепапруження, або, як його західні коментатори називають, "гонкою за однобічною розбудовою і посиленням у ділянці зброєння", — струснули, а по часті і вибили з ладу всю економічну систему СРСР.

Бо коли в такій упорядкованій економічній системі Заходу, а в тому числі, такому силовому потенціялові, як США, доводиться борсатися з економічними труднощами, щоби вдержувати балянс у коштах, що їх вимагає оборонний бюджет, то тоді можна сподіватися, що СРСР — хоч і як він не затулював би усіх щілин, щоби нічого не продісталося на Захід, має свої труднощі. На основі оцінок розвідки із держав НАТО, а навіть із деяких вісток самої ж таки радянської офіційної преси, виявляється, у якому безладді та хаосі опинилася теперішня економіка. Для прикладу, особливо в останніх трьох роках, доручується всім стаціонованим військовим частинам вирощувати всю власну городину, а як "вершинне досягнення", заохочується придбати і годувати, "для прижарки" до каші і борщу, свої власні свині...

Чергові, ще більші військові ощадності, переводиться в СРСР таким чином, щоби на всіх полігонах зуживати тільки одну третину із дотеперішньої кількости гострої амуніції, а проби з ракетами меншого типу протитанкових і протилетунських аж до середніх типів, — вживати тільки вряди-годи для показу, щоби воякцтво мало уявлення, як діє того роду зброя. Зате все інше, що досі переводилося у дійсності на полігонах і маневрах із гострим стрілянням наказується — "заступити учбовими військовими симуляційними методами".

А тепер перенесімся і погляньмо на другий бік "суперпотужности — на США". Ізолювавши себе цілковито від вільного світу, Москва не зрозуміла "американської ментальности", що ця країна не бажала собі московського впливу на справи останніх президентських виборів. А тим, що вона виступила проти Регена, Москва йому не пошкодила, а якраз, навпаки, тільки цим йому допомогла. Вона сконцентрувала цим таку американську завзятість і силу, якої в Америці вже не було в останніх 50-ти роках.

Неначе прямою відповіддю СРСР із його втручання у справи США, був недавній виступ президента Регена на з'їзді Американського Легіону, що в ньому президент намагався вияснити, яку мілітарну силу здобула Америка, видавши за час його президентури один ТРІЛЬЙОН дол. на свою національну оборону. "Сьогодні — заявив президент, кожний головний командир у полі буде згідний у тому, що американські збройні сили мають кращий людський матеріял, що вони є сильніше озброєні, краще устатковані, вишколені, а окрім того мають те, що найважливіше — найкращу підтримку від нас усіх".

На одній пресовій конференції, генерал Дж. Вессен, головнокомандувач об'єднаних штабів заявив м. ін. — "Ми є тепер впевнені в тому і можемо одверто сказати Радянському Союзові, що ми ніколи не повернемося до такого положення, щоби узагальнюючи всі збройні сили Заходу — перейшли на позицію мілітарної підрядности".

В останніх двох роках чимало військових речників та аналітиків, намагаються по різному розглядати й оцінювати видатки на стратегічну зброю. Такий підхід має, мабуть, подвійну користь: — Перше воно виявляє перед громадянством, на що ідуть їхні, може іноді навіть і дещо зависокі оподаткування, а друге, вказується теж на те, що такі надмірні кошти дають США найкраще запевнення і почуття, що — "мир втримується тільки дійсною мілітарною і модерно спорядженою силою".

Висовується однак завжди це саме питання: Чи США видають такі суми грошей на відповідну і потрібну зброю у підтримці дійсної західньої стратегії?

Сьогодні арсенал стратегічних зарядів-голів зростає дуже помітно. Він із 8,880 у 1983 році, дійде до 14,000 коло 1990 року, в тому 20 підводних човнів типу "ТРАЙДЕНС" будуть теж устатковані атомовими ракетами. Коли ж до цього додати ще заплановані ракети МХ, бомбовози В—1 і "СТІЛТ", то все це коштуватиме приблизно 125 мільярдів долярів.

Починаючи від 1980 року, американська фльота отримала 54 нових бойових і допоміжних кораблів, коли під час президентур Ніксона, Форда і Картера, збудовано було тільки чотири нові кораблі. Тепер під конструкцією є 104 морських одиниць із розрахунком, що кожнього чергового року, фльота от-

римає коло 25 одиниць, аж до запланованої повної сили 600 бойових і допоміжних кораблів.

Із вище згаданого трільйона дол., починаючи від 1981 року, армія отримала 3, 115 модерних бойових танків М—1, 2,200 нових бронетранспортів, 281 нападних гелікоптерів та іншої меншого типу зброї. Авіяція в той час отримала 820 нових Ф—15 і Ф—16 винищувачів-бомбовозів, а фльота — 450 наймодерніших бомбовозів. Корпусові морської піхоти додано 1,000 нових модерно озброєних десантно-причальних човнів різної швидкости й величини і 53 бронетранспортів.

Чотиризірковий генерал Фр. Кроссен, командир американської армії в Европі, заявляє: "Коли б нам довелося було воювати в Европі тому 10-15 років, ми мали б тоді для вжитку дуже багато перестарілої зброї, але вже не сьогодні". А теперішний член у дирекції Бруклінського інституту В. Кауфман запевнює: "На сьогодні американська військова спроможність розрослася до такої міри, починаючи від модерної зброї, в розумінні вишколу і доктрини, якої США ще не мали на протязі останніх 40 років, тобто від закінчення Другої світової війни".

Але, чи не є найважливішим, щоб, крім найкращої зброї і війська, стояти готовими до дії з'єднано всіми збройними силами все таки дуже ще сильного вільного світу.

В. Федорович

УКРАЇНА ОЧИМА НІМЦІВ

(З німецьких документів в Державних архівах США)

Безпосередньо після закінчення Другої світової війни, вже в полоні 1945 р., група колишніх німецьких офіцерів на доручення історичного відділу американського військового командування в Европі приступила до виготовлення й упорядкування звітів про німецькі мілітарні операції проти американської армії в Европі. Координатором того проєкту був колишній шеф німецького генерального штабу — ген. Франц Гальдер, який в результаті дістав американське відзначення "за цінний вклад у дослідження тактики і стратегічного мислення американських збройних сил". Гальдер уже в 1904 р. був лейтенантом польової артилерії в Баварії . В 1938 році він став шефом генерального штабу німецького вермахту. В 1942 р. Гітлер звільнив Гальдера з того посту за критику його стратегічних плянів і віддав під нагляд Ґештапо. Після замаху на Гітлера в липні 1944 р. Гальдера арештовано; його держали в різних в'язницях, а згодом відставили до концтабору в Дахав. Весною 1945 р., коли вже наближався американський фронт, Гальдера враз із групою інших визначніших в'язнів перевезено з Дахав у гори в західній Австрії, з наміром їх там постріляти. Тільки в останній хвилині припадковий відділ вермахту звільнив їх усіх з рук Ґештапо. Після того Гальдер попав в американський полон і тут йому доручено зібрати матеріяли про останню війну.

Гальдер разом із підібраними співробітниками виготовив понад 2,500 звітів-манускриптів, разом більше, ніж 200,000 сторінок друку. Праця тривала повних 15 років і закінчилася в 1961 р. Зібрані матеріяли, як "секретні", зложено в Державних Архівах США у Вашінґтоні. В 1970-их роках частину документів "відсекречено" й вони стали доступні для ширшої публіки, в першу чергу для дослідників останньої світової війни. В 1979 р. упоряд-

ник Д. С. Детвайлер з Південно-Іллінойського університету в Карбондейл вибрав 213 "відсекречених" документів і опублікував їх у 24 томах (кожний том в середньому по 500 сторін друку, а це творить менше, ніж 6 відсотків загальної кількости матеріялів).

Американцям ішлося головним чином про Західній фронт; проте зібрані матеріяли охоплюють цілість Гітлерової кампанії на всіх фронтах. Є тут також звіти про Східній фронт, а в тому не брак відомостей про Україну та українську проблему. Очевидно німецьке насвітлення українського питання не завжди вірне, але все таки воно дає змогу пізнати німецьку ментальність, ставлення німців до українців, їхні "українські пляни" на майбутнє та розходження в поглядах на українську справу між армією і партією.

В такому теж світлі представлено українське питання американським військовим і політичним чинникам.

Поруч Гальдера головним автором відомостей про Україну та українців є ген. кавалерії Ернст Кестрінґ. Він народився в 1876 р. в Москві, там вихований, там почав свою кар'єру. В 1917-18 р. він був членом німецької військової місії в Києві, а в 1930-их роках амбасадором Німеччини в Москві. Він орієнтувався в внутрішніх російських справах, а також обізнаний з українською проблемою. Все таки в нього покутує великоросійський комплекс і він слідний в його поглядах на українське питання. Перш за все, якщо мова про українців, він не знає, на яку стати: чи українці це окремий народ чи частина російського. Спершу твердить, що це все "руські", хоч зараз же зазначує, що українці "найменше руські з усіх росіян" і що вони мають мало симпатії до росіян. Українці — це нащадки мешканців Київської Русі і галицьких "рутенців", що переселилися сюди, втікаючи від польського гніту. Українська мова споріднена з російською. "Український письменник" Гоголь писав тільки по-російськи, а найбільший український поет Шевченко писав по-українськи й по-російськи. За царату переслідувано українську мову й українська інтеліґенція говорила по-російськи.

Дещо з історії

Внаслідок нерозумного спадкового закону Київська Русь розпалася на малі удільні князівства. В 13 ст. монголи ослабили поодинокі князівства, а в 1224 р. зруйнували Київ. Більш активні групи населення помандрували на північ і там поклали основи під майбутню російську імперію.

Козацька доба представлена якось хаотично і фраґментарно: в одному "котьолку" козаки запорозькі, донські, астраханські й сибірські враз Єрмаком, що здобув для Росії Сибір та Аляску, яку потім цар подарував американцям. Дуже побіжно згадує автор Хмельницького, його повстання проти Польщі і Переяславський договір, що дав московським царям леґітимацію до загарбання України. Царська Росія всіми засобами русифікувала Україну, але прив'язання народу до рідної мови викликало спротив русифікації, а в 19 ст. наступив несподіваний зріст національної свідомости і незалежницький рух. Під кінець Першої світової війни Україна стала незалежною державою. Автор говорить чомусь тільки про гетьмана Скоропадського, "царського генерала, якого німецьке військове командування в Києві назначило головою держави", при чому додає, що керування державою спочивало в руках царських офіцерів і німецької армії. Враз із капітуляцією Німеччини в 1918 р. впала теж українська держава. (Нема ніякої згадки про Центральну Раду, Грушевського, Директорію, Петлюру). На зміну прийшла насаджена Москвою УРСР. Москва признала Україні формально багато вольностей, але безпощадно нищила всякі сепаратистичні тенденції (головно в 1936/38 р.). В 1923 р. Україна враз з іншими радянськими республіками "добровільно" під примусом збройної сили приступила до СРСР, який в теорії є конфередацією на базі добровільного об'єднання. Конституція забезпечує кожній республіці право вільного виходу з конфедерації, але нікому не радиться виявляти таких бажань. Теоретично всі республіки мають повну рівність і всі народи рівні, але після війни Сталін виразно вивищив російський народ як "народ героїв".

Як правило на пост генерального секретаря КПУ Москва призначувала росіянина, що сліпо виконував вказівки центру. Політичний терор зродив серед українців ворожість до більшовизму, що показалося під час Другої світової війни.

Національна свідомість

Кестрінґ твердить, що серед українців індивідуально є гін до незалежности, але як цілість українці, поза прив'язанням до рідної мови та деякими проблисками національної окремішности, не дбають про державну незалежність. В часі війни після приходу німців загал думав тільки про ліквідацію колгоспів і привернення

приватної власности на землю. Незалежницькі ідеї не входили в рахубу або були десь на далекому пляні. Тільки невелика частина, головно інтеліґентів, має політичні аспірації і змагає до відділення України від Росії та створення незалежної української держави.

Під оглядом національної свідомости Україну можна поділити на три зони з окремим історичним і політичним розвитком:

а) УРСР, головно на схід від Дніпра. Тут населення, будучи відносно найдовше під російською владою, не виявляє особливої ворожнечі до росіян ані нема тут виразного національного почування. Царський уряд присилав сюди російських урядовців і вчителів, які посилювали русифікацію української інтеліґенції. За совєтського режиму сотні тисяч робітників примандрували з Росії в Україну й тут знайшли працю в індустрії; це також сприяло плянованій Москвою русифікації. Вимішування призовників різних національностей в армії затирало до деякої міри різниці між українцями й росіянами. Населенню байдуже, чи ним керують українці чи росіяни, бо одні і другі діють згідно з директивами з Москви. Тільки селяни здобулися на спротив владі, бо не могли погодитися з насильною колективізацією. Цей спротив зліквідовано масовими вивозами селян на Сибір.

б) Волинь. До 1917 р. була вона під царською владою. Західньоевропейські демократичні ідеї й націоналізм стали поширюватися тут пізно й повільно так, що національна свідомість населення була тут в початковій стадії. Скріпилася вона після 1920 р. внаслідок тиску польського шовінізму. З приходом німців в 1941 р. волиняни надіялися, що тепер їм буде легше. Але їх надії не оправдалися внаслідок колоніяльних метод німецької адміністрації. Тому тут постали перші партизанські відділи, що воювали проти німецької цивільної адміністрації, а пізніше після 1945 р. продовжували боротьбу проти більшовиків.

в) Західня Україна (Галичина). В 1772 р. Галичина перейшла під володіння Австро-Угорщини. Українське населення зіткнулося тут з національними й демократичними ідеями, що виникли в Европі в 19 ст. Це допомогло українцям протиставитися полякам, які за Австрії мали в Галичині упривілейоване становище. Боротьба галицьких українців за свої права посилилася після признання Галичини Польщі і продовжувалася після приходу більшовиків в 1939 р. Взагалі Західня Україна була місцем народжен-

ня націоналістичного руху; тут постала політична партія ОУН, яка зуміла об'єднати всі українські національні партії.

Німецька політика

Коли в 1941 р. німці вступили в Західню Україну, українці були готові по німецькому боці воювати за свою свободу, маючи на меті виборити незалежну українську державу. Прилучення Галичини до Генерального Губернаторства в серпні 1941 р. було першим гірким розчаруванням для всіх українців. Потім наступили дальші німецькі помилки супроти України та інших країн Сходу Европи. Гітлер засліплений ідеєю — при помочі "бліцкріґу" опанувати простір СРСР щонайменше по Волгу, а можливо й по Урал — відкидав усякі думки про співпрацю з поневоленими Москвою народами. Ще навіть в 1944 р. в обличчі неминучої катастрофи не допускав думки про незалежність України в якійнебудь формі. Для нього Україна це тільки колоніяльний терен для безпощадної експлуатації. Згідно з такою настановою, адміністраційна влада руйнувала Україну під кожним оглядом, дарма що тут і там деякі льокальні урядовці пробували стосувати більш людяні методи.

Альфред Розенберґ, міністер для Окупованих східніх територій, балтійський німець, противився всьому, що російське; хотів ізолювати росіян від інших народів, і тому пробував повести кордон по лінії від Балтійських країн на схід по Каспійське море ("cordon sanitaire"). Не мав наміру творити якінебудь самостійні держави після розчленування СРСР; на Сході мала постати німецька колонія під модерною адміністрацією. Тільки кавказьким і тюркським народам він готов був признати деяку автономію (ширшу, ніж Україні) й тому вже в 1942 р. дозволив творити кавказькі і тюркські національні комітети, що мали бути ядром пізніших автономних урядів. (Інакше представлена та справа в актах Нюрнберзького процесу. В 26-ому томі наведена програмова промова Розенберґа з 20 червня 1941 р. В ній Розенберґ передбачає на руїнах СРСР створити такі нові держави: Велико-Фінляндію, Протекторат Балтійських Країв, Самостійну Національну Українську Державу і Федеративну Державу Кавказьких Народів. Мала бути очевидно й Росія в етнографічних кордонах).

Райхскомісарем і диктатором України був Еріх Кох. Він вважав українців просто невільниками, експлуатував їх до край-

ности, не допускав до творення інтеліґенції і тому дозволив відкрити тільки чотири кляси початкової школи, тоді як советська влада створила середні школи й університети. Права рука Коха — Фріц Завкель, уповноважнений до рекрутування робочої сили для Німеччини, стосував методи "ловців невільників" з минулих століть. До того міністерство пропаґанди також вважало всіх східніх слов'ян, включно з українцями, нижчою расою й казало відповідно до того їх трактувати, не говорячи вже про злочини, що їх вчиняли члени СС і деякі адміністративні урядовці.

Нічого дивного, що населення швидко розчарувалося німецькою політикою. Створення "райхскомісаріятів" було невдачне, бо вже сама назва "комісар" і зв'язана з ним політика були зненавиджені, бо пригадували марево більшовицького терору. Німці не розв'язали економічного, в першу чергу сільсько-господарського питання, тільки залишили заведені більшовиками колгоспи і радгоспи. Адміністрація знехтувала культурні вимоги населення, а створене окреме міністерство для окупованих східніх територій насувало підозріння, що німці мають намір прилучити ті терени до райху. Тут було джерело недовір'я і ненависти до німців. Часто можна було чути, що вже кращий був для України Сталін, бо він бодай на папері признав їй суверенність. Люди вже не вірили в обіцюване визволення. Поширилася приповідка: Ще одне визволення й ми пропали.

Армія ставилася до населення на загал прихильно і без упереджень. Але безпосередньо за фронтовою лінією вплив армії в адміністраційних справах зводився до зера, бо тут урядувала вже цивільна влада. Гітлер гостро критикував своїх генералів за брак політичної кмітливости в стосунках з місцевим населенням. Армія протестувала проти зарядженъ адміністрації й добилася деяких успіхів, але то вже було запізно.

Спротив

В наслідок такої німецької політики посилився опір Червоної армії, а одночасно розвинувся партизанський рух для поборювання німців. Крім червоної партизанщини були ще українська, чеська і жидівська. Ті дві останні не мали більшого значення. Українська партизанщина, відома під назвою УПА — Українська Повстанська Армія, була дуже активна й поборювала однаково більшовиків і німців. Метою української боротьби було встановлення незалежної української держави, без контролі Москви та

Берліну. В протинімецьких діях УПА виступала чинно проти СС і цивільної адміністрації, а не проти армії, бо була переконана, що армія симпатизує із змаганнями українського народу. УПА пропонувала армії свою співпрацю при поборюванні червоних партизантів, але начальна команда на це не годилася. Були тільки льокальні договорення між УПА і поодинокими армійськими відділами. Це було корисне для обох. сторін.

УПА викликувала бунти українського населення на тилах армії (нпр., в Києві), а це змушувало більшовиків стягати з фронту так потрібні там дивізії шкодою для намічених стратегічних плянів. Як більшовики вдруге заняли Західню Україну (1944 р.), ОУН і УПА продовжували боротьбу проти більшовиків. Німецькі офіцери, що після 1945 р. вернулися зі Сходу до Німеччини, оповідали про дії УПА і невдачі більшовиків, які тепер знайшлися в такому самому положенні, як німці, т. зн. вони контролювали міста і головні комунікаційні шляхи, а села й ліси були в руках повстанців, і представники влади не відважувалися одинцем або малими групами туди заходити.

Все таки сов. влада зліквідувала український повстанський рух і безпощадно знищила чи заслала на Сибір всіх тих, що хотіли відірвати Україну від СРСР. Центральний уряд у Москві свідомий того, що це перший раз в історії українці об'єднані під одним режимом і в зв'язку з тим, мабуть, поробив належні висновки. Отже, влада буде послідовно змагати до створення "гармонії" між українцями й росіянами, шляхом насилання росіян у промислові райони України при одночасному переселенні ненадійних українців в віддалені області СРСР. Якщо той процес буде продовжуватися, то трудно повірити, щоб якийсь повстанський рух без сильної та інтеліґентної допомоги з-зовні міг загрожувати єдності й цілості СРСР.

Використано:

World War II German military studies. New York — London, 1979.

Юрій Тис-Крохмалюк

ПСИХОЛОГІЧНА БІЛЬШОВИЦЬКА АКЦІЯ ПРОТИ ДУН І УД

Більшовики провадять безперебійну психологічну акцію проти українських національних сил і виявів в Україні і за кордонами, в тому проти українських військових з'єднань, які діяли під час 2-ої світової війни, зосібна проти вояків ДУН ("Нахтіґаль" і "Ролянд"), а з тим і Української дивізії.

Наміром ворога у цій психологічній операції, яка триває з різним наснаженням уже 40 років, є збезчестити пам'ять вояків обох куренів, створити злу пам'ять про обидва боєві з'єднання для історії і майбутніх поколінь не тільки перед нашим народом, але теж перед чужинними істориками та політичними чинниками інших держав, а тим самим скомпромітувати намагання українського народу у можливих у 2-гій світовій війні подіях здобути незалежність. З українського боку протидія на такі закиди слаба, навіть дехто обстоює думки, що краще для нас не відповідати на брехні радянської пропаганди.

Ваговість конечної реакції на ворожу пропаґанду проти українського народу можна ствердити на кількох примірах. Відомий англійський спеціяліст Східньої Европи Джан Кіґан, професор мілітарної історії в Королівській військовій академії, пише у своїй книжці "Ваффен-СС", що бриґада Камінського, зложена з українських ренеґатів, прилучена до ген. фон. дем Бах-Зелевського так жорстоко заховувалася у Варшаві в час польського повстання вліті 1944 р., що Гітлер відтягнув її з боротьби у Варшаві. На стор. 105 той же вчений-"спеціяліст" пише, що в квітні 1944 р. Гітлер дозволив на створення ще одної слов'янської дивізії з добровольців України (Галичини прим. ЮТК), району замешканого населенням, якого національна приналежність не дається докладно визначити. Частина його належала до Росії, хоч воно вимагало своєї окремішности, — мимо того, що ті українці є росіянами. Друга частина попала перед 1939 р. під Польщу але до 1918 р. вона творила австрійську провінцію "Ґаліція". Все таки був факт, що багато українців вітали німецьку армію як визволителів. Якби не було, 1943 р. Гіммлер створив 14-ту дивізію "Галичина", яка мала складатися з колишніх підданих Австрії. Цей обман не вдався, бо не можна було відрізнити галицьких українців від не-галиць-

ких. Уведена у бої на східньому фронті, вона була оточена, проломила ворожий фронт з втратами, так що її відставлено в запілля.

Знаючи, що пишуть досьогодні "специ" СРСР від психологічної війни, бачимо, що Коґан мав інформації від "великого союзника" — московської імперії. Це росіяни не визнають права державности для українського народу і вони росіянізують Україну, спрямовуючи її в одне московське русло. Теж російська пропаґанда стверджує, що УД була знищена у битві під Бродами і більше ніде не воювала. Але в тій самій книжці Кіґен подає, що УД скапітулювала 1945 р. Він, як вчений, повинен керуватися і іншими інформаціями, про які, до першого видання книжки в 1970 р. було досить часу подбати. Тільки як? До того часу не було ніякої серйозної праці в англійській мові, а з чужих мов можна згадати Юрія Тиса-Крохмалюка видання історії УД в еспанський мові 1961 р. Вина не тільки Кіґана, але в першій мірі наша.

Поляки теж довший час і ще досьогодні — йдуть на шнурку російської пропаґанди про участь українських військових з'єднань, в тому ДУН і УД, у мордуванні варшавських повстанців та знищенні польської інтелектуальної еліти у Львові. Відкинули і заперечили російські оскарження не тільки польські дослідники, але і німецький вчений фон. Крангальс у дослідах над повстанням у Варшаві в своїй праці виданій 1962 р.

Тільки ми мовчимо, не знати чому. Дехто думає, що з великої політичної мудрости, а я думаю що навпаки, а теж зі страху, бо ж ми не мали ніяких приятелів в політичній ділянці міжнародних відносин.*

Тими примірами я хотів показати, яке значення має ота проста брехня московських "спеців", коли чужинці переписують безкритично твердження російської публікації. Значення психологічної акції може мати поважні наслідки, коли прийде "велика потреба". Уже нині читаємо у спеціялізованих працях, що добра пропаґанда, або як її тепер називають Psychological operation (Сай-Оп), може довести і без війни до заламання моралі ворожого вояка і військової еліти, та до інших дій, які мають на меті знищити моральну силу ворожих збройних сил.

---

* Чи автор не читав " Дорогами 2-ої світової війни" В. Вериги?

Варто пригадати, що ми програли наші Визвольні війни з причин комуністичної пропаґанди і слабого освідомлення населення України, напр. в час війни мобілізація забирає до війська 10% населення. У час кризи і особливої небезпеки німці у 2-ій світовій війні взяли до війська 20% населення. В 1919 р. західні землі України виставили коло 100.000 вояків, у Великій Україні було змобілізовано теж 100.000. Порахуймо: на 40 мільйонів населення ми могли виставити армію 4 міл. вояків. Дійсність була інакша: 200.000 армії УНР і УГА це 1 вояк на 200 молодих здорових чоловіків. До такої картини треба додати, що на території України були величезні запаси зброї і військового майна. Це 1917 і 1918 роки. Але з уряду ніхто тим не цікавився, бо усіх охопила дурійка соціялізму, без збройної сили і без війни. Не дивно, що ті склади захопили російські більшовики та румуни,, які опісля це майно продавали нашим військам за великі суми грошей. Були й інші причини наших невдач, але не тут місце про те писати.

В українській публіцистиці мало праць з цієї ділянки. Одною з них стала книжка Мирослава Кальби "Нахтіґаль" курінь ДУН у світлі фактів і документів, Денвер, стор. 159.

М. Кальба відбув військову службу у "Нахтіґалю" від самого початку куреня. З його праці видно, з якою любов'ю автор згадує цю елітну свою формацію і тому не дивно, що він постановив докласти усіх зусиль, щоб очистити її від комуністичних наклепів, а то й очевидної брехні і фальшивих інформацій. Ці оскарження ДУН (а з тим і УД УНА) появляються не тільки в українській радянській пресі, але теж в інших виданнях в мовах російській, польській, англійській, німецькій та інших. Із змісту і стилю тих публікацій виявляється, що закиди про злочинну діяльність "Нахтіґаль" та інших українських з'єднань опрацьовують спеціялісти у психологічних операціях, тої новочасної зброї великої ваги. Продовж 40 років повторяються ті самі оскарження, на приклад, що при кожній нагоді вояки "Нахтіґаля" вимордовували стариків, жінок і дітей. В одній більшій праці повторявся цей закид шість разів.

М. Кальба не тільки подає ті оскарження у своїй праці, але аналізує їх і наводить свої коментарі. І так у розділі про вбивство польських професорів у Львові. В час, коли місто зайняли відділи вермахту і курінь "Нахтіґаль", більшовики використали нагоду, щоб приписати ті вбивства ДУН, незважаючи

на те, що того роду акції не належали ніколи до фронтових боєвих відділів, а до особливо вибраних і вишколених з природи своєї вбивників і садистів під керівництвом шефа Охоронного відділу при головній кватирі Ґештапо. Польська преса під наказами Москви зразу оскаржила українців, які нібито мали доставити списки згаданих професорів німцям. Це повний нонсенс, бо німці мали в Польщі тисячі своїх аґентів німців з походження, вишколених німецькою розвідкою, Такі люди мусять бути певним елементом, яким українці не були, бо усе треба було вдержати у повній тайні.

Автор пише що ще на нарадах у Ялті союзники вирішили створити спеціяльний суд над німецькими воєнними злочинцями і до того суду більшевики приготовлялися дуже докладно, бо ж на їхньому сумлінні був Катинь, та знищення кількох тисяч в'язнів-українців у львівських тюрмах. Усі ті злочини треба було приписати українцям і німцям так, щоб правда не вийшла на верх.

Такий суд п. н. "Міжнародній трибунал' відбувся недовго після капітуляції Німеччини і тривав пів року. Після Ялти СРСР створив спеціяльну комісію для провірення тих злочинів і видав свій звіт для Трибуналу.

М. Кальба провірив зміст того звіту і виявив, що в ньому оскаржені самі німці, і нема там згадки про "Нахтіґаль", нема ні одного українського прізвища. Автор цитує заключне рішення московської комісії про вбивства польських професорів у Львові: "Усі ті вбивства були доконані згідно із попередньо встановленими плянами і безпосереднім наказом гітлерівсько-німецького уряду, спеціяльною організацією, створеною для тих вбивств."

Московський уряд таки побоявся виступити на Нюрнберському трибуналі з оскарженням " Нахтіґаля", бо така брехня була б для членів трибуналу, обзнайомлених з організацією масових убивств, очевидним фальсифікатом. Проте, в пропаґандивних публікаціях у різних мовах вони оскаржують за той злочин українські фронтові з'єднання.

Другий доказ (стор. 55-57) — це т. зв. "Документація польського лікаря д-ра З. Альберта". Він стверджує, що багато поляків повторяло сплетню, що списки професорів передали німцям українці. Так у розмові з одним із ґештапівців доцент Лянцкоронська спитала, звідки вони мали списки, кого треба

знищити. Ґестапівець відповів: "Самозрозуміло від мізерних українських студентів". Але д-р Альберт пише: "Ґештапо приїздило до різних міст для знищення поляків з готовими списками і за наказом з Берліну, а командиром акції був відомий із масакри українців у Станиславові ґештапівець Кріґер."

У розділі "Судові доходження проти Оберлендера і "Нахтіґаль", та " Нахтіґаль" очима командира " Бранденбурґу" автор описує атмосферу політичної натури, а саме заворушення в сателітних державах та події в Західній Німеччині, де міністром для переселенців і втікачів був д-р Оберлендер колишній старшина для зв'язку з німцями у Курені "Нахтіґаль". Німеччина в той час, при допомозі західніх держав, колишніх альянтів СРСР, була вповні відбудована, а новостворене НАТО зростає на силі.

Кілька років опрацьовувано у Москві плян психологічної операції з наміром виявити злочини спричинені командиром Оберлендером (яким він у курені "Нахтіґаль" ніколи не був) і засудити за найбільші злочини, а саме: винищення тисячів в'язнів у львівських тюрмах негайно після відступу Червоної армії. Тим самим зкомпромітувати західньо-німецький уряд, який нібито таких великих злочинців назначує міністрами. Врешті кинути клеймо на курінь "Нахтіґаль", а тим самим на ОУН-УПА-УГВР з під стягу Степана Бандери. НКВД почало свою працю після докладного пляну затвердженого партією і урядом СРСР. Підшукано багато "свідків" з СРСР, Польщі, Східньої Німеччини, Ізраїлю, але не зі Львова, де ті злочини відбувалися.

Хоч перші докази на Нюрнберському трибуналі були відкинені, російські правники не завагалися поставити нові докази "свідків", що свідчили на потрібні комуністам закиди. Автор, аналізуючи це питання, приходить до висновку: "Чому за свідками шукати по цілому світі, а не у Львові, там, де Оберлендер мав би допуститися тих злочинів, враз з куренем "Нахтіґаль". Там живе багато наочних свідків, які добре пам'ятають ті часи." Страх був причиною бо такі свідки могли б виявити правди та виказати справжніх злочинців. Той же страх був причиною того, що на Нюрнберському трибуналі російські імперіялісти не мали відваги подавати фальшиві інформації, і тому немає між оскарженими німецької адміністрації ані одного українського прізвища.

Створено комітет з правами суду у Східній Німеччині, на якому засуджено Оберлендера за воєнні злочини у Львові і поставлено вимогу до уряду Західньої Німеччини усунути його з позиції міністра та поставити під суд як кримінального злочинця "заради доброго імени наших громадян і Німеччини". Різні закиди поставлено теж куреневі " Нахтіґаль", а між ним і такий, що люди баталіону "Нахтіґаль" відзначилися жорстокістю, вишколювані і керовані Оберлендером, вони стали ядром наступної української СС-дивізії, яка була відповідальна за вбивства мільйонів совєтських громадян, поляків, жидів і інших неарійців".

Про Оберлендера говорять, як про командира куреня "Нахтіґаль", коли командиром був Герцнер. Таких навмисних оскаржень і фальшивих інформацій більше. Приміром, коли НКВД вислало Сташинського вбити Степана Бандеру (15 жовтня 1959), відразу появилися статті у радянській пресі про те, що це діло Оберлендера. Нібито С. Бандера увійшов до Львова разом з куренем "Нахтіґаль", і тим самим знав багато про злочини Оберлендера. Тому Оберлендер усунув його як свідка нелеґальним способом. Коли до Західньої Німеччини зголосився Сташинський і зізнав, що це він убив Ребета і Бандеру, в совєтській окупаційній зоні появилася у пресі версія, що український переселенець Миськів забив Бандеру на припоручення німецької розвідки, а опісля ніби сам Миськів був убитий. А насправді Миськів жив тоді в Італії і помер багато пізніше після важкої недуги.

Далі радянська преса повідомила, що командир батальйону Герцнер помер "серед невияснених обставин". Заперечила тому вдова К. Герцнер, повідомляючи радіостанцію про те що її чоловік помер 3 квітня 1942 року від ран у військовому шпиталі і був похований з військовими почестями у Потсдамі.

Відбулися два суди: один у Східній Німеччині, а другий у Західній. Суд у Західній Німеччині визнав, що ні курінь "Нахтіґаль", ні д-р Оберлендер та інші старшини куреня не мали і не могли мати нічого спільного з львівськими подіями вбивства тисячів ув'язнених людей.

В останньому розділі автор подає "Ворожі наклепи — совєтські і польські". Незвичайно сильний наступ появився в

70-тих роках, особливо проти націоналізму, його організацій і діяльности.

Ось кілька примірів фантастичних видумів:

"Всіх визначних бандерівців винищували руками Ґештапо Бандера і Стецько". (Даниленко: "Дороги ганьби і зради").

"За особистим наказом Гіммлера, головнокомандуючим УПА назначено Романа Шухевича" (Даниленко).

"Створення УГВР — це також діло німців (В. Масловський).

"В гірському лісовому масиві поблизу м. Сколє націоналістичні харцизяки ("Нахтіґаль") зруйнували вузько колійну залізницю. Були тяжко ранені секретар РККП (Б. У.) директор ліспромгоспу та працівник обкому партії". У другому виданні усунули цю вістку бо усім було відомо, що "Нахтіґаль" в той час був в околиці Вінниці. Ця публікація видана аж двома накладами, написана відомим кадебістом Климом Дмитруком. М. Кальба подає, що під тим псевдонімом криється майор КДБ Климентій Євгенович Гальський, по національности поляк. Це він організував арешти і вбивства українського населення. Він був причасний до багатьох великих процесів українських інтелігентів на Західній Україні, провокативних акцій у слідствах Юрія Шухевича. За такі заслуги його переведено з львівського УКДБ до республіканського апарату КДБ.

До сьогодні не припинилася аґентурна робота з провокативними виступами у пресі й осібних виданнях. Скріпилася теж психологічна акція у Польщі у пресі та навіть в історичних працях, де складено данину російському імперіялізмові, згадуючи часто, без зв'язку з темою праці, бодай у кількох рядках, про кримінальні злочини українських військових зєднань. Книжка М. Кальби це перша у нашій дійсності наукова праця з незнаної у нас ділянки психологічної війни. М Кальба не мав змоги написати про два інші видання з провокативними небилицями, осудами і брехнями.

Перша з них — це книжка в німецькій мові: Michael Hanusiak "Ukrainischer Nationalismus, Theorie und Praxis," видана у Відні в видавництві "Ґльобус", 1979, стор. 182, з фальшивими світлинами і документами. Слід згадати, що між злочинцями подано таких "українських націоналістів", як: Панкратов, Жуков, Лагутін і інших, а місто Львів названо "Львов".

Ця книжка цікава з точки погляду психологічних метод наступу, симолюючи великим числом осіб, і акції.

Ось кілька прикладів: "Ще перед захоплення Львова гештапівське з'єднання, у порозумінні і згідно з наказом нацистівського уряду, склало список людей, які були призначені до ліквідації. Негайно після зайняття Львова почалися масові ув'язнення і екзекуції." (ст. 23) Далі автор розповідає про зізнання свідків і гештапівські методи тортур. Усе те було оприлюднене на Міжнародньому трибуналі в Нюнбергу".

До того додаток: "Усі ті кримінальні вчинки виконані під командою нацистів А. Герцнера і Теодора Оберлендера. Організація українських націоналістів була репрезентована Романом Шухевичем, який був спеціялістом до школення мілітарних з'єднань, які вишколювано на професійних терористів і садистів. Від 1934 р. стояв на чолі військових відділів ОУН в Західній Україні.

В організації яка виконала знищення інтелігенції Львова, відігравали ролю теж інші провідники ОУН. Між ними були такі люди, як Микола Лебідь керівник служби безпеки проводу ОУН, Євген Врецьона й Іван Климів, які перед початком війни на підставі телефонічної книжки Львова склали список тих осіб, яких було призначено до ліквідації. Як тепер звідомляють, на цьому списку були люди, які мали академічні титули.

Нелюдські погляди Стецька та інших провідників ОУН стали дійстністю в акціях, які проведено в перших днях після зайняття міста ордами. Як було доказано документами, вбивники з батальйону "Нахтігаль" тільки в періоді від 1 до 6 липня 1941 знищили 3,000 польських і жидівських осіб, представників інтелігенції Львова."

Після інформацій про українську Католицьку Церкву митрополита Андрея Шептицького, та (тоді) координатора митрополита Йосифа Сліпого, вирішено в ОУН іменувати на польового духівника о. Івана Гриньоха. "Під духовним проводом Гриньоха вишколювано вояків баталіону в місті Креніхе (мабуть, Криниця). З початком війни проти СРСР Гриньох благословив баталіон та усі злочинні акції. Треба ствердити, що за його благословленням проведено теж кримінальні акції у Львові. Бандити, які перевели ті зло-

чинні вчинки, мали духовну поміч від свого польового духівника Гриньоха, який при допомозі свого старого приятеля Йосифа Сліпого живе нині в Римі.

Багато фактів стверджує, що ієрархія Унійної церкви була активною частиною терористичного апарату на теренах занятих німцями."

На стор. 110 автор пише, що УПА була зорганізована німецькими органами для особливого призначення. Ядром УПА були члени ОУН. До них належали легіонери баталіону "Нахтіґаль" і подібної групи "Ролянд". Банди УПА діставали зброю і накази від станиць вермахту, який перебрав на себе вишкіл їх кадрів."

Автор зручно для читачів, які не обізнані з тогочасними відносинами, мішає дії спеціяльних органів німецької поліції у протижидівських акціях з українськими організаціями, численних поодиноких українських діячів з німецькою розвідкою так, що такий читач може пов'язувати злочинні дії ґештапівських частин з українським рухом. Уся документація має додатки: "як відомо", " в архівах СРСР маємо документи", але які, де вони і які їхні дати, автор не подає. Усе помішане так, що невідомо де правда, а де брехня, де власні злочини приписуються українцям. Німецькі поліційні органи — це масові вбивці і злочинці, а російські частини просто янголи. Варта пригадати, що Гітлер дуже цінив методи терору комуністичної Москви і при кожній нагоді старався їх використати.

Так само Рузвельт дуже цінив Сталіна за його здібність тримати сильною рукою стільки народів і такі великі простори. Черчіль пише у споминах, що коли велика трійка дискутувала, що зробити, щоб після війни не відродилася сильна німецька держава, Сталін сказав: "Видайте мені 50.000 німецьких генералів і штабових старшин, я їх постріляю і будемо мати спокій на два покоління" Рузвельт засміявся, а Черчіль, — як пише, — аж "здеревів".

Другий "твір" із найновішої серії московської пропаґандивної брехні появився у Львові 1982 р. в англійській мові, стор. 55, без ілюстрацій: автор V. Styrkul, "The SS Werewolves" видання "Каміняр", Львів 1982. Це коротка історія УД УНА, виїмково, аж дивна, оперта на багатьох правдивих інформаціях. Можливо, що це припадок, але може бути і таке,

що в Москві пізнали неефективність дотеперішньої сто-відсоткової брехні, хоч в ній не бракує спритно вмішаних фальшів. (Б. Стиркул досі мало відомий знавець тих справ, про які пише, (останньо він виступив в ділянці спорту).

Ось, приклади:

Баталіон "Нахтіґаль" вмаршував до Львова 30 червня 1941 р. разом з німецькими передовими частинами, які маршували, стріляючи і мордуючи 150.000 місцевого населення, включно з українцями, росіянами, поляками і жидами. Перші жертви згинули з рук баталіону "Нахтіґаль", який мав з собою список осіб, що мали бути зліквідовані. В кількох днях німецької окупації, старшини і вояки баталіону зарізали ножами, подусили і повісили або постріляли сотні визначних суспільних і політичних осіб, науковців, лікарів, письменників і членів їхніх родин. Українські націоналісти, які служили у відділі смерти баталіону, починали великий погром жидів у Львові у відплату за смерть Симона Петлюри, якого вбив жид Шолом Шварцбард в травні 1926 р. у Парижі.

Подібну місію мав батальйон "Ролянд", який діяв у південних районах України.

В той час у Львові відбулися великі збори націоналістів, Стецько проголосив українську владу, назвав сам себе прем'єр-міністром. Український командир батальйону "Нахтіґаль" майор Тур став другим заступником міністра військових справ."

Стиркул цілий час пише про Дивізію — СС, знаючи, що це з'єднання не мало нічого спільного з поліційними формаціями СС. Вона належала до групи дивізій чужинного походження, організованих як зброя — СС. Ті дивізії не мали права носити відзнак німецьких — СС. Стиркул про це знає, бо зрадився в тексті один раз, пишучи про "Ваффен — СС", але його завданням було саме не писати про різниці поліційних і фронтових частин, до яких належала дивізія.

Зовсім брехливою інформацією є те, що вояки дивізії були призначені для знищення 500 жидів у лісі. Ця брехня тим менше правдоподібна, бо усім дивізіям зброї — СС було заборонено брати участь у діях, які належали до поліційних відділів — СС. Всі дальші вичислені мордування населення і палення сіл не відповідають правді.

На стор. 34 пише: Деякі частини дивізії вислано вчасного липня 1944 в інші райони Галичини, де вони діяли цілий місяць, вбиваючи жителів, совєтських партизанів і жидів. Вони повісили і постріляли десятки осіб, не жаліючи ні дітей ні старців. Щоб заощадити амуніцію, вояки зігнали ув'язнених до будинків, де їх живцем спалили. Дітей різали ножами або топили у ріці. Згідно з інформаціями з архівів у СРСР, спеціяльна сотня постріляла або тортурувала на смерть більше як 1500 цивільного населення в районі Львова від червня до 12 липня 1944, а тисячі вислано до Німеччини. На це вказують документальні докази підтверджені багатьома свідками. Позатим, після 12 липня 1944 р. велике місто Олесько спалено до тла. Після 12 липня 287 жителів міста змасакровано. В тому самому періоді спеціяльна сотня постріляла 2000 совєтських полонених в Золочеві. У битві під Бродами Дивізія "Галичина" втратила три четвертих своїх старшин і вояків, Тільки малі групи вирвалися з оточення. Деякі вояки долучилися до Української Повстанської Армії (УПА), щоб продовжувати підпільну і терористичну акцію в запіллі фронту. Також під кінець війни дивізія включила найгірших жорстоких вбивників з баталіонів "Нахтіґаль" і "Ролянда" і 31 Відділ з Волині або Український Самообронний Легіон (полк. Андрія Мельника). Автор твердить, згідно з якимись документами, що УД — це воєнні злочинці, за протижидівські операції 1942 р. і вліті 1944 р.

Авторові треба порадити, щоб пошукав інших документів, бо 1942 року дивізії ще не було, а 1944 року жидів уже не було на згаданій автором території. Ніякої сотні для спеціяльних завдань убивання і палення сіл у Дивізії не було, тим більше, що 10 липня УД стояла під Бродами і у другій лінії 22 липня була вже в оточенні.

Наприкінці Стиркул жаліється, що уряди США, В. Британії, Канади та інших західніх держав, порушуючи договір про покарання воєнних злочинців, дозволили їм дістати громадянство, при допомозі леґальних правничих викрутів їм затверджено статут "ДіПі", втікачів і політичних еміґрантів.

В. Ґоцький

ПРАВДА ЧИ СПРИТНА ІНТРИҐА?

З історії знаємо, що зрадники свого народу, чи якоїсь справи були завжди й будуть скрізь. Так само знаємо, що мотиви зради були всілякі. Часом викликані жадобою пімсти на особистих ворогах, часом жадобою добитись нагороди від ворога, часом навіть з ідейних мотивів.

Згадаймо Кочубея, що зрадив Мазепу заради родинної пімсти; згадаймо Сташинського, що зрадив заради особистих нагород та вигод; згадаймо англ. дипломата Філбу, що зраджував свій народ заради ідейних спонук.

Та зовсім іншого роду справа, коли ворог, покористувавшися відомостями отриманими від зрадника для ширення провокацій всяких інтриґ. Такі справи часто так далеко замотані, що їх розмотати трудно, або й неможливо, бо як справдити всі факти. При тому треба завжди пам'ятати, що державні апарати мають кваліфікованих людей, фонди й інші засоби, щоб якусь інтриґу провести в життя і потім ще використати її для своєї користи. Рухи опозиційні чи революційні таких можливостей не мають, тому багато легше падуть жертвою всяких інтриґ та провокацій.

З недавної історії відомі такі факти. Вбивство Сеника і Сціборського у Житомирі більшовицьким аґентом і перекинення вини на бандерівців і ширення поголосків про вбивство бандерівцями проф. Петрова в таборах ДіПі в той час, коли він сам втік до СРСР і там став працювати проти еміґрації. І, врешті, треба перекинення вини за масакру в Катині на німців з т. зв. доказовими матеріялами або перекинення вини за вбивство професорів у Львові на членів куріня "Нахтіґаль". Отже, річ ясна, що навчені досвідом минулих років, та способами викликати недовір'я ширити провокацію, кожну вістку, яка походить з-за залізної куртини, треба трактувати як сумнівну, яку слід провірити.

***

Такий вступ потрібний, щоб читачі поставились з належною увагою до статті Яна Рождинського в урядовім польськім тижневику "Політика" ч. 40/84, і осудили самі, чи є правдою чи черговою провокацією. Мова йде про статтю "Відступаючи, — я поповнив самогубство".

Про що йдеться? Мова йде про розгром підпільної сітки ОУН на теренах Польщі в роках від 1947 до 1954.

Репортер відвідав людину з псевдонімом "Степан", яка допомогла у великій мірі у ліквідації сітки ОУН в Польщі. З розповіді "Степана" виходить, що, перебуваючи ще на теренах українських в лавах УПА, він (з невідомих причин) став співпрацювати з НКВД. Коли ж опинився в Польщі враз із масою переселенців на "Одзискане Зємє", допоміг розкрити Мирослава Онишкевича (Ореста), що був провідником Військової округи на Закерзонні. Після ліквідації Ореста, "Степан" зголосився до заграничного проводу, що він має можливість відновити сітку ОУН на польських теренах. Він висилає до Мюнхену іншого зрадника з Грубешівщини "Вітра" й отримує не лише зв'язки в Польщі, але й на Україну. Сітка ОУН в Польщі має стати "помостом" між Заграничним проводом і краєм. До Польщі починають напливати групи боєвиків з різними завданнями. Одні лишаються на місці для розбудови сітки ОУН, інших "Степан" переправляє на схід для контактів з краєм.

Очевидно, що всі справи, як висланих до Польщі людей, так і їхні звіти, контакти з людьми тощо, переходять через руки "Степана". Людей які стали недовірливими до особи "Степана", польська Служба безпеки забирала й ліквідувала, щоб не посіяли недовір'я Проводу до "Степана".

Репортер наводить багато архівальних документів, директив самого Бандери, чи "Аскольда", відповідального за зв'язки з краєм, містить теж світлини деяких осіб та вичисляє псевдоніми осіб, які були перекидані до Польщі чи в Україну через Польщу. Все це викликає враження правдомовности. Головну ролю у розкритті та ліквідації підпілля в Поьщі відіграв аґент-провокатор "Степан", — герой статті Розджинського.

Дивним стає і насуває певні сумніви той факт, що автор ні разу не покликається на рапорти англійського аґента Філбі, який постійно попереджав НКВД про всі перекидування людей та аґентів до СРСР, як і до Польщі. Отже, взявши цей факт до уваги, мимоволі постає сумнів, чи роля зрадника "Степана" була така важлива й чи була вона взагалі? Чи не є це спритне спрепарована інтриґа, щоб посіяти недовір'я до провідників революційного підпілля, щоб послабити віру в можливості організаційної роботи у ворожому запіллі взагалі? Коли Філбі повідомляв коли, де та хто буде перекинений, то ж можна було на місці групу зліквідувати або слідити за її рухами, аж поки не вловиться всіх ниток підпільної

сітки. Отже, знаючи місце, час та особливий склад перекиданої групи, маючи їхні контакти в терені, — дуже легко зробити провокацію з підставленими "кур'єрами", переловленими дорученнями тощо. В такій грі "Степана" зводиться до ролі дрібного зрадника, що виконує доручення СБ чи НКВД. Тому спритний репортер міг з мухи зробити вола, щоб викликати сензацію, побільшити заслуги СБ, здеморалізувати тих людей, які вірили і вірять своїм провідникам і щоб доказати, що в комуністичній системі всякий спротив є засуджений на повну невдачу.

Але є дещо такого, що варто переповісти, щоби ближче ознайомитися про спробу нав'язати контакти з краєм при допомозі чужих чинників. Арештований у Щеціні "Вітер" розкриває на слідстві, що до Польщі прийшли два кур'єри з Мюнхену — "Богдан" і "Пімста" — для контактів з "Орестом". Тих кур'єрів використовує "Степан" для впровадження в блуд Бандери. Тому що, "Орест" вже був арештований, він через тих двох кур'єрів передає плян організації підпілля в Польщі, який прийнято, але з головним завданням встановити зв'язок з Чупринкою в краю. Так почалася ціла провокативна гра. Тепер починають на терен Польщі прибувати одна група боєвиків за другою. Одні мають завдання організаційні, другі розвідчі, а інші кур'єрські. В червні 1950 р. прибуває до Польщі з Мюнхену "Чабан" з групою, до складу якої входили "Зенко", "Гай", "Михайло" і "Микола".

14. 8. 1950 від "Степана" до Мюнхену прибуває наступна група кур'єрів в складі: "Зенко", "Вільховий", "Смачун", "Сокіл", яка особисто мала запевнити Бандеру про нормальний розвиток організаційної праці. "Зенко" був в Мюнхені вже знаний, а три інші — це нові члени з підпільної сітки в Польщі. У вересні переходить нелеґально з Німеччини "Багнистий", бувший член УПА, а тепер аґент американської розвідки. Він приносить для 'Степана" нові директиви.

При кінці жовтня прибуває з Німеччини нова група в складі: "Бурлак", "Вільховий", "Любомир", "Іван"і "Орлик", два останні — радіооператори мали бути перекинені в Україну. Ця група принесла теж назначення "Степана" на краєвого провідника ОУН. Дня 14. 5. 1951 р. вночі англійський літак скинув в районі Любачева групу: "Гнат", "Чайка" і Бобі".

В липні через Чехословаччину прийшла чергова група: "Дон", "Малий" В жовтні того ж року прибуває: "Зенко", "Дудар", "Сосна". 23 травня 1953 р. прибувають підводним човном до Лемборку провідник "Вільховий" і чотири баєвики, які згинули в окруженні; єдиний "Павло" висмикнувся.

В 1954 році "Дон" починає підозрівати "Степана" — тому шукає безпосереднього зв'язку з Бандерою. А тому, що сітка зв'язківців та радіозв'язку була під особистим наглядом "Степана" він довідується про підозріння "Дона". Западає рішення ліквідації цілої сітки. Польська Служба безпеки проводить масові арешти відомих і підозрілих в співпраці ОУН-івців. Окружений в хаті "Степан" з радіооператором "Любомиром" на очах останнього (невтаємниченого у провокації) заживає буцімто ціянкалій. В дійсності це була гра бо "Степан" в час розмови з репортером обходив своє 70 річчя — здоровий і вдовелений зі своїх діл.

Де правда, де репортерська видумка, а де провокація, — людині, що не має доступу до джерел боротьби, нині трудно сказати. Але щось у цьому мусить бути, бо про "всипу" і недовір'я до краєвого провідника "Степана" знаходимо згадки у спогадах наших боєвиків.

Ось "Борець-Чумак" у спогадах " Рейд без зброї" згадує у двох місцях про ті самі справи. Раз в розмові з Бартлем в Німеччині (стор. 213) запитує Бартель: "Чи не підозрілою виглядає американська політика супроти нас?" і арґументує "...вони добре знали про розміри нашої боротьби, але вони ні разу не заступились за наш народ, ані не дали УПА ні одного набоя... Аж в 1950 вони готові дати нам допомогу... Вони нині дають свої літаки, щоби завезти наших повстанців в Україну... Так поїхав командир Громенко... Василь Охримович ...і багато інших... і всі вони погинули. Так то американці при допомозі деяких наших політиків і московських аґентів, типу Філбі, лопомагали москалям винищувати наш революційний рух... Поїхали десятки наших найкращих людей ...а що зв'язки були вже розконспіровані, тож попали прямо в руки ворогові..."

А ось друге місце, де говориться про ті справи (стор.124). Повстанець Смерека і Зелений добились з Любачівщини на "Земе Одзискане", до своїх односельчан. Ховаються у недалекому лісі в приготованих на зиму бункрах. І Зелений, що пішов відвідати родину, зустрівся із зв'язковою, яка передала йому такі відомості:

"Наш Провід прислав з Німеччини до нас кілька вишколених повстанців, які ще в 1947 р. рейдом добились на Захід. Вони мають добрі документи, мають навіть радіостанцію. Вони свобідно порушаються в терені й обіцюють скоро нас перетранспортувати до Німеччини ...І саме це мене дуже непокоїть, що вони так свобідно порушаються і ніхто їх не чіпає..." А на стор. 172-173 знаходимо такі місця: Катруся, яка ховалася зимою в бункрі разом зі Смерекою та Зеленим, часто заходила до дружини "Кума". Вона там довідалася про новоприбулу групу боєвиків з Заходу, і навіть познайомилась з "Бойчуком" — радіооператором. Від нього друзі дізнались, що приготовляються групи для переходу на захід, але вперед треба виповнити точну анкету про свою минувщину. Вони постановили стрінутись і розпитати точнійше. Бойчук, запитаний хто є його провідником, відповів, що точно не знає, знає лише що це "Зенон"... " По відході Бойчука вони зовсім певні, що хоч друзі зі заходу ідейні патріоти, але вони легко можуть впасти жертвою якогось аґента... В розмові дізналися ще, що вони перед відходом з Мюнхену отримали від Проводу точні завдання, але вже тут відмінено їхнє призначення. Замість відходу на Схід, в Карпати, їм доручено тут відшукати людей, що криються, й приготовляти їх для відмаршу до Німеччини.

Тепер Зелений вже не мав сумніву, що у цій роботі є рука НКВД, тим більше, що й на захід відмарш відкладається з місяця на місяць. А на стор. 174. Бойчук розповідає таке: ..."Про нашого провідника Зенона" я нічого нового не можу сказати, але я певний що в нашій групі не зрадив ніхто... Накази провідника стають щораз більше підозрілі, а він сам сильно законспірований... Ось він післав у Любачівщину і в Сяніччину друга "К" і той там реєструє для відмаршу поодиноких людей і ніхто його не зачіпає. Також дуже підозріло виглядає та реєстрація, а ніхто не відходить... Мені доручено віднайти вас обох, бо ви конечно потрібні провідникові... Зелений розіслав зараз "ґрипси" до усіх зв'язкових та родин, щоб стереглися тої групи із заходу, а зокрема її провідника "Зенона"... Так розповідають очевидці про ці події "здолу", насвітлюють настрої та підозріння. А як воно було справді?

Бандера, який міг би багато про ці справи розповісти, не живе, теж "Аскольд", що вів референтуру зв'язків з Краєм, не живе Чупринка . А ті, що залишилися в живих, зобов'язані до мовчанки, щоб не пошкодити справі та тим, що остали на місцях. І як в таких умовинах можна відсіяти полову від зерна правди?

ДОКУМЕНТИ ЧАСУ

УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ В АВСТРІЇ

В останніх роках в Австрії опинилося більше число українських біженців, з Польщі, яким несе матеріяльну допомогу Українське Центральне Допомогове Об'єднання в Австрії. В Австрії Українців замало, щоб нести самим повну матеріяльну допомогу, тому звертаємося до всіх українців у діяспорі: "Помагайте нам допомагати". бо втікачі — це наші брати і сестри в потребі. УЦДОА вже від 1945 року несе поміч біженцям.

На допомогу у 1984 році дотепер ми видали вже понад 250.000. шил. (це понад 12, 1/12 тис. дол.) Чверть міль. — то вже немала сума. Але наперед потрібно ці гроші назбирати, щоби потім можна було розділювати. В самій Австрії ми назбирали понад 10.000 ш., а решту 240.000 прислали нам наші брати з діяспорі. Хоч число наших втікачів дуже зменшилося бо з 248 у нас зареєстрованих залишилися ще 49 біженців, але з приходом зими наші витрати збільшилися. Досі виїхали 167 втікачів а саме до США-36. Канада-123, Австралія-4 і вернулися до Польщі 4. Крім того залишилися на постійно в Австрії 12 (яким також мусимо ще і помагати), а 20 невідомо, бо більше до нас не зголосилося. А вони живуть в різних готелях і пансіонатах, де Австрія платить за їх удержання (мешкання і харч) та ще місячно дістають втікачі малий "ташенґельд" ("кишонкове") по 220 ш., але це замало і тому мусимо їм ще помагали, щоби могли сян так прожити. Праці не мають. Ми співпрацюємо з усіми нашими великими допомоговими організаціями, які не лиш присилають нам гроші для біженців, але шукають також спонзорів для них. На чолі жертводавців стоїть наш ЗУАДК, що у 1984 прислав 5,350 дол. а по 1000 д. прислали Митрополит С. Сулик ССУК — Централя Торонто, Владика Іван Прашко (збірка) Австралія і о. митрат Іван Кіт з Бельґії (збірна 63,800 б. фр.) Всіх жартводавців вичислено у звіті.

Як бачимо, без допомоги з-поза океану ми не були би в силі самі помагати, зрештою, це справа цілої громади в діяспорі, тому звертаємося з проханням: "Помагайте всі, хто скільки зможе".

Наша адреса:

Ukrainsche Zentralhilfsvereinigung Dresdnerstr. 124/III/19 1200 Wien XX, Austria

д-р Сергій Наклович, голова УЦДОА та представник ЗУАДК на Австрію

Андрій Вітер
Посол до федерального парляменту
з округи Гай Парк, Торонто

УКРАЇНЦІ НА ПОЛІТИЧНІЙ АРЕНІ КАНАДИ

Від самого початку свого поселення в 1891 році, українці в Канаді брали участь у законодавчому процесі та його адміністрації на всіх щаблях політичної драбини — муніципальних, провінційних і федеральних. Таке жваве зацікавлення можна пояснити кількома факторами:

1. Українці поселювалися компактними масами в сільсько-господарських околицях, в містечках і більших містах.

2. На рідних землях вони поневолювані чужою владою, яка часто не допускала жодного їхнього представництва, тому вони з великим запалом користали з демократичних прав в Канаді.

3. Українці виявляли бажання стати активними, а не пасивними громадянами в Канаді.

4. Дискрімінація та упередження деякої частини британського суспільства, додавала їм ще більшого поштовху до політичної діяльности для оборони своїх прав та намагання зайняти належне місце в канадськім суспільстві.

Українці, як і інші етнічні групи, почали свою політичну діяльність на льокальному рівні. Набравшися досвіду в шкільних радах, деякі з них пішли в муніципальну політику, добуваючи пости радних чи адміністративних урядовців — "рів". З тих лав вийшли перші провінційні чи федеральні депутати. Іван Сторожик був першим "рівом" у південно-східній частині Манітоби, якого вибрано в 1908 році.

Першим провінційним послом українського походження став від Ліберальної партії Василь Шандро, якого вибрали з округи Веґревілл в 1913 році.

Українці не мали свого представника у федеральному парляменті аж до 1925 року, коли, також з округи Веґревілл, вибрано Михайла Лучковича, в Америці народженого вчителя. Від того часу 29 українців були послами у федеральному парляменті, враховуючи також останні вибори, які відбулися 4 вересня 1984 року. З цих 29-ьох стали міністрами: Михайло Старр, міністер праці в кабінеті консервативного уряду прем'єр-мі-

ністер Джона Діфенбейкера (від 1957 до 1963); Норман Кафік з Пікерінг, Онтаріо, був внутрішнім міністром, відповідальним за многокультурність (1977-1979) в ліберальному уряді прем"єр-міністра П'єтра Трудо; Рамон Гнатишин з Саскачевану був міністром енергетики, гірництва і ресурсів, а Стевен Папроський з Едмонтону був внутрішнім міністром відповідальним за фізкультуру і аматорський спорт та многокультурність в консервативному уряді прем'єр-міністра Джо Клярка в 1979 році. Сьогодні є два міністри українського походження в кабінеті прем'єр-міністра Браєна Малруні — Рей Гнатишин з Саскатуну, міністер внутрішніх справ і лідер палати громад, та Гарві Андре з Калгарі, міністер постачання і обслуговування.

В сенаті було 5 сенаторів, з яких два живе. Першим сенатором став Василь М. Валл (Волохатюк), ліберал з Вінніпегу (1955-1962), Іван Гнатишин, консерватиста з Саскатуну (1958-1967); Павло Юзик з Вінніпеґу (від 1963 року); Іван Івасів, ліберал з Монтреалю (1976-1978) та Марта Беліш, консерватист з Варспайт, Альберта, від 1979 року.

Високу позицію у політичній сфері осягнув д-р Степан Воробець з Саскатуну, його назначено лейтенантом-губернатором-провінції Саскачевану (1969-1976).

На списку теперішніх послів до федерадьного парляменту є дост. Гаврі Андре і Александер Кенді з Калґарії, дост. Папроський і Білл Лесич з Едмонтону, дост. Рей Гнатишин з Саскатуну та Андрій Вітер з Торонто — усі посли Проґресивно- консерватлвної партії.

Якщо ми приймемо дефініцію, що політика — це кровообіг і струм нації і держави, тоді політика також становитиме основу для існування, продовження і розвитку етнічних груп в Канаді. Ці групи, яких в Канаді є понад 70, стали невідлучною частиною канадського суспільства, й тим самим канадської політичної сцени. Їхня діяльність й участь у всіх аспектах канадського життя надали канадській політиці нових вимірів, а в порівнанні з іншими країнами, в дечому, й зовсім відмінного характеру.

Від коли канадський парлямент затвердив англійсько-французьку двомовність і згодом многокультурність, від тоді Канада стала двомовною, многокультурною державою. Роля і вклад етнічних груп вважаються збагаченням культурної мо-

заїки. Нова конституція Канади з 1982 року забезпечує права цих меншин у статті 27:

> "Цей статут (чартер) слід інтерпретувати так, щоб послідовно зберігати і посилювати многокультурну спадщину канадців."

Українці із слушною гордістю можуть вказати на факт, що вони вели вперед у русі за многокультурність в Канаді. Їхню передову ролю бачимо в заснуванні Канадської ради народного мистецтва в Оттаві 1984 року, на першій конференція канадських слов'ян у Банфі, Альберта, в 1965 році, на важливій конференції мислителів культурних прав в Торонто 1968 року, на якій вперше в канадській історії представники 20 головних етнічних груп, включно з англосасками і французами, одноголосно одобрили резолюцію відносно політики многокультурности, а яку пізніше у великій мірі прийняли федеральний і провінційний уряди. В 1970-их роках Союз українських канадських університетських студентів зорганізував на багатьох університетах конференції на тему многокультурности Канади, в яких взяли участь провідні урядові, наукові й пілітичні діячі.

Українські канадці відіграли визначну ролю в урядом зорганізованих конференціях: у Вінніпеґу в 1970 році, в Альбертській многокультурній конференції в Едмонтоні в 1971 році, Конґресі спадщини в Торонто в червні 1972 року, Альбертській конференції спадщини в Едмонтоні в жовтні 1972 року. Тим часом федеральний уряд і парлямент в січні 1970 року створили спеціяльний об'єднаний комітет сенату і палати громад у справі конституції Канади. Він відвідав 51 осередок по цілій Канаді, переслуховуючи різні пропозиції зацікавлених груп, між якими вирізнялися українські. Зложений з представників усіх партій, комітет подав свій звіт обом палатам 16 березня 1972 року, в якому окреслив канадську особовість, як "незалежну, демократичну,офіційно двомовну, многокультурну федеральну державу", та рекомендував, щоб цю дефініцію включити в нову конституцію Канади.

Прем'єр-міністер Трудо був свідомий, що підтримка многокуьтурности в Канаді зростає і коли появився IV-ий том Королівської комісії в якому обговорювалися питання "інших" канадців, в справах двомовности і двокультурности, він 8 жовтня 1972 року в палаті громад проголосив політику від-

носно многокультурности. Наступного дня він вияснював ту політику на 10-му Конгресі Українців Канади у Вінніпегу, що знову доказує, яку вагу він присвячував тій групі. В наступному році Трудо створив нову теку — внутрішнє міністерство для справ многокультурности, а міністром назначив д-ра Станлея Гайдаша, посла польського походження з Торонто. Слід теж підкреслити, що одним з членів Королівської комісії був проф. Ярослав Рудницький з Вінніпезького університету.

В 1973 році створено консультативну раду, як дорадче тіло для міністра, до якої входить 101 представників з усіх груп. В тій раді, яку тепер очолюють д-р Манолій Лупул і Лоренс Декоре, оба з Едмонтону, українці відіграють важливу ролю. Між міністрами многокультурности бачимо двох українців: Нормана Кафіка (Ліберала) і Стіва Папроського (консерватиста).

В загальному політичному процесі Канади, в якому многокультурність стала важливою частиною, українці відігравали й далі відіграють важливу ролю.

АМЕРИКАНЦІ В ОБОРОНІ ЛЮДСЬКИХ ПРАВ В УКРАЇНІ (АОЛПУ)

Часто-густо серед українських громадян Америки чуємо нарікання: "Скільки в нас серйозних проблем! Наплодилось ворогів наших в Америці, як грибів після дощу. Паплюжать велетнів історії України, Симона Петлюру звуть погромщином,знеславлюють нашу героїчну УПА, нападають на Богу-духа- винних людей та грозять депортацією за "коляборацію з нацистами". "Нью Йорк Таймс" вже має таку звичку — як щось позитивне з'явиться про Україну, то тільки "Рашія", а як негативне, то буде "Юкреніян". Тим часом в Україні дедалі гіршає. Всіх відомих дисидентів і правозахисників виарештовано. В тюрмах та психушках калічать і вбивають найкращих людей нашого народу. Русифікація шаліє. Квіт України гине, завойовуючи Афганістан для Московської імперії. А що ж робить еміґрацію? Замкнулась у своїм ґетто та пірнувши в крутіж внутрішних конфлінтів, не бачить і не дбає що асиміляція і так це все припинить.

Хоч факти сумні, АОЛПУ не є організацією песимістів. Ми віримо словам Симоненка: "Народ мій є. Народ мій завжди буде. Ніхто не перекреслить мій народ!" Нашим завданням — доказати світові дійсність Симоненкових слів. В принципі, Америка з нами. Якщо доб'ємось того, що про нас знатимуть правду, то неможливе може стати реальністю, бо в Америці та з Америкою можливо все!

Наполегливо змагаючись проти байдужности та невіглавства, організація АОЛПУ досягла свого найбільшого успіху в 1984 році — ухвалення урядом Америки закон створення державної комісії, яка має дослідити причини великого голоду в Україні. Хоч минуло вже півстоліття, але аж тепер наближається кінець московського приховування найбільшого злочину в історії світа — штучно створеного голоду — вбивства понад 7 мільйонів невинних українських людей.

Самозрозуміло, голодовий закон — це не лише здобуток АОЛПУ, але й всієї української громади в Америці, яка включилась в ініціятиву АОЛПУ та допомогла працею і грошовими пожертвами.

Тут до речі згадати про гроші. На акцію створення державної комісії для вивчення українського голоду АОЛПУ витратила 15 тисяч долярів громадських грошей. Але повернулось багато більше, бо уряд Америки призначив 400 тисяч долярів на діяльність цієї комісії. Для українців вартість цієї комісії у багато разів більша, бо комісія покінчить з незнанням про цей страшний злочин раз назавжди.

Щоб пояснити, чому кошти праці АОЛПУ великі, візьмім для пгикладу лиш одну нашу акцію: листи-апелі до провідних урядовців Америки, членів конґресу, сенату та державного департаменту стати в обороні Миколи Горбаля і Йосифа Зісельса. Близько 600 таких листів було індивідуально надруковано та розіслано. (Нам відомо, що копій розсилати не варто, бо на копії листів не звертають уваги, їх викидають до коша.) Кошт поштових значків, друкування листів, папір і т. ін. є приблизно один доляр за один лист, а 600 долярів заодну листовну акцію. АОЛПУ підготовляє та висилає подібні апелі й інформаційні повідомлення майже постійно протягом усього року. Після таких акцій потрібно телефонувати, а то й відвідувати урядовців. Через усе це грошові витрати стають настільки високі, що активні члени АОЛПУ не спроможні самі їх покрити та змушені звертатись до української громади по допомогу.

У минулому році орсанізація АОЛПУ зібрала 30 тисяч долярів на свою діяльність. Але за винятком суми, призначеної для матеріяльної допомоги родинам ув'язнених за волю України, не лишилося нічого.

Тому знову звертаємось до наших членів та прихильників. Якщо Ви схвалюєте нашу працю, голосуйте за нас Вашими ченами. Як що Ви згідні, що наша праця корисна, то будьте щедрими, а ми працюватимемо для досягнення ще більших успіхів. Без Вашої допомоги АОЛПУ не буде спромокна повторити такої ефективної роботи, яку було проведено в 1984 році.

Одним з найголовніших завдань АОЛПУ в наступному році є співпраця з державною комісією та пильнування, щоб комісія працювала на найвищому рівні та щоб цей великий український здобуток не змарнували.

Не менш важливо продовжувати і посилювати акції оборони українських політв'язнів, зокрема Миколи Горбаля і Йосифа Зісельса. Надзвичайно важливо, щоб не сталось, як твердять наґебісти: "Ну що ж, на Заході трохи покричать, та й замовкнуть."

Крім цих двох головних завдань, АОЛПУ продовжуватиме свою поточну діяльність. Пожертви і листи просимо посилати на:

Americans for Human Rights in Ukraine
43 Midland Place
Newark, NJ 07106
201 373-9729

д-р Ігор Кошман
Беснінґ Ридж, Н. Дж.

З ПРИВОДУ ПОДІЙ В ПОЛЬЩІ

ЗАЯВА ЗАКОРДОННОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА УГВР

1. Вже майже сорок років польський народ намагається звільнитися від російських комуністів та їхніх ставленників в Польщі. В останні роки бортьба польського народу виявляється зокрема в діях "Солідарности" та інших самостійницьких формацій, яких підтримують широкі кола польської громадськости. А проте, борцям за свободу польського народу досі не пощастило осягти перемоги. В Польщі повторюється трагедія, подібна до попередньої трагедії Угорщини і Чехословаччини. А кілька десятиріч раніше в результаті московської аґресії була знищена державна незалежність Литви, Латвії, Естонії, України, Білорусі, народів Закавказзя, Туркестану та інших. Це наявний доказ того, що Москва може задушити відокремлену визвольну боротьбу одного народу та що поневолені нею народи можуть визволитися тільки спільними та координованими зусиллями. Це повинні мати на увазі також ті елементи серед російського народу, які дійсно прагнуть до демократичних свобод у своїй державі і є готові відмовитися від колоніяльного поневолення неросійських народів імперії. Немає сумніву в тому, що серед тих народів дуже серіозне місце належить Україні і Польщі з огляду на їхнє стратегічне становище, економічний потенціял та численність населення.

2. Потреба спільного фронту поневолених Москвою народів, як передумова їхнього визволення, засадничо визнається діячами їхніх визвольних рухів. Проте, ця думка не стала ще інтегальною частиною їхнього мислення і аж нині не довела ще до спільних плянувань і тактичних заходів. На рідних землях тих народів існують ще спірні проблеми між ними, як спадщина мину-

лих конфліктів, які московські імперіялісти зручно використовують і часто провокують, в діячі самостійницького руху ще й досі неспроможні в умовах тоталітарного контролю розбудувати міжнаціональну співпрацю. Також тільки частинно співпрацюють між собою представники поневолених Москвою народів в західньому світі.

3. Визвольна боротьба польського народу, зокрема "Солідарности" та інших сучасних формацій демократичного руху і їхнє ставлення до українського народу можуть стати великим кроком уперед у розбудові взаємин між українцями і поляками. Українці, як і інші поневолені Москвою народи, з подивом і повагою спостерігають сучасну боротьбу польського народу і її політичні принципи. Особливо цінна для нас концепція, яка тепер висувається на сторінках польської підпільної преси, про те, що без самостійної України не може бути самостійної Польщі і, навпаки, а також оборона прав української національної меншости в Польщі та засудження претенсій окремих польських діячів до українських земель. Це дає підставу сподіватися, що ті проґресивні польські протикомуністичні чинники матимуть на довшу мету вплив на формування польської політики стосовно до України взагалі та зокрема до української меншости в Польщі, за незавидну долю якої, особливо за позбавлення її вільного національно-культурного і релігійного розвитку, несе відповідальність не тільки комуністичний режим, але також частина польської суспільности, включно з польським католицьким духовенством. А в тім, ставлення поляків до українців в Польщі, зокрема до Української Католицької Церкви, слід уважати пробним каменем настанови поляків до українців загалом. Репресії проти наших братів у Польщі, так само як і, з другого боку, ворожі для українців програми, які трапляються у польських радіопересиланнях "Вільної Европи", шкодять інтересам обох народів. А в той самий час українцям і полякам треба висувати на порядок денний те, що нас з'єднує, а не те, що нас у минулому ділило. Захищаючи свою національну меншість в Польщі, українці зобов'язані боронити такі права для польської меншости в Україні.

4. У нашому прагненні до співпраці з поневоленими Москвою народами, зокрема з поляками, ми продовжуємо справу наших попередників. Уже в умовах німецької окупації України і Польщі досягнено частинне порозуміння між українським і польським протинімецьким підпіллям, а після війни в еміграційній пресі обох народів велися дискусії, в яких стверджено, що народи центрально-східньої Европи, включно з українським і польським народами як найчисельнішими, можуть оборонити себе від німецького і російського імперіялізму тільки об'єднаними силами, створивши оборонно-господарську спільноту на взірець спільноти народів Західньої Европи. Потребу українсько-польської співпраці наголошувано згодом також на спільних конференціях, в наукових збірниках тощо.

Сьогодні існуют, об'єктивні підстави для розбудови співпраці всіх поневолених в російській комуністичній імперії народів. Тільки за умов роз'єднаних дій тих народів може ця колоніяльна імперія зберегти своє існування і тільки за умов спільности їхніх дій вона може впасти. Цілком природно, що неросійські народи імперії будуть в першу чергу орієнтуватися на Україну й Польщу. У такому пляні українсько-польська співпраця — це не тільки проблема взаємин між двома народами, але водночас центральне питання життя, боротьби і перспектив усіх народів підпорядкованого Кремлеві комуністично-тоталітарного бльоку.

Президія Закордонного Представництва Української Головної Визвольної Ради

СИНЬОЖУПАННИКИ

Під час 1-ої світової війни, після Берестейського миру, на підставі договору української мирової делеґації з Німеччиною (заходами Союзу Визволен-Раштат, Вецляр, Зальцвендель, зформовано дві дівізії Синьожупанників. (Вони ня України), з українських полонених російської армії в таборах у Німеччині:

Підпоручник Ів. Карабін віддає поклін при пам'ятнику Синьожупанникам в м. Раштат.

прийняли ту назву від кольору своїх уніформів.) Кожна Синя дивізія мала чотири піхотні полки (по 1200 вояків) і один гарматний полк. Командиром 1-ої Синьої дивізії був ген. В. Зелінський. Остаточне її зформування відбулося у м. Ковелі на Волині. В березні 1918 року вона переїхала до Києва. Наказом військового міністра УНО О. Жуковського вона мала бути розформована, але ще перед тим її роззброїли німці напередодні гетьманського перевороту 29 квітня 1918 року.

2-га Синя дивізія була зформована в с. Голобах на Волині, яку розпущено перед її переїздом на Україну.

Багато синьожупанників, які не могли взяти участи в охороні української держави в своїх двох дивізіях через політичні рішення, вступило до інших військових формацій. Пізніші спроби відновлення Синьої дивізії за Директорії довели лише до створення 7-го Синього полку в складі 3-ої стрілецької дивізії.

В с. Нідербюл біля Раштату за 1-ої війни існував великий табір військовополонених, в якому було приміщено понад 15 тисяч вояків. Не всі пережили лихоліття полону й війни, про них нагадують пам'ятники на цвинтарях у Раштаті та Нідербюл.

В 1965 році з ініціятиви ЦПУЕН було святково відслонено пам'ятник у Раштаті, а в 1973 році, з ініціятиви отамана куреня Українського Вільного Козацтва в Німеччині Івана Карабіна його було відновлено й упорядковано. І Карабінові вдалося віднайти в актах 168 померлих українців. Пізніше від одного німця йому пощастило придбати 62 світлини з життя і праці Синьожупанників аж до часу їхнього виїзду в Україну.

Петро Саварин

ГОСТИННІ ВІДВІДИНИ АРҐЕНТІНИ, ПАРАҐВАЮ І БРАЗІЛІЇ

Петро Саварин, президент СКВУ, користуючи з запрошення Товариства "Просвіта" в Арґентіні бути головним промовцем на бенкеті для відзначення її 60-ліття, відвідав Арґентіну, Параґвай і Бразілію в днях від 3 грудня 1984 р. до 13 січня 1985 р.

Він з своєю дружиною відвідав усі більші скупчення українських поселенців у цих трьох державах, всюди їх щиро вітали й гостинно приймали. Як він подає у звіті-щоденнику, він усюди складав візити у посадників міст, губернаторів провінцій та інших державних чиновників, давав інтерв'ю до місцевих газет, радіо й телевізії; декуди з радіо чи телевізії вперше наші люди чули українську мову; складав вінки перед пам"ятниками Т. Шевченка, їздив вулицями з назвою "Україна", відвідував церкви, установи, клюби, підприємства наших поселенців; давав доповіді. Великим досягненням було створення Центральної Репрезентації Українців Бразілії.

Нижче друкуємо "кілька коментарів" із звіту президента перед Президією Секретаріяту СКВУ.

Редакція

Виїжджаючи в дорогу, ми мали на думці навязати особисті контакти з організованою українською громадою Південної Америки в першу чергу, і з тої точки зору — наша подорож була надзвичайно успішна. Ми справді відвідали чимало організацій, місцевостей, церков, людей, в Арґентіні і Бразілії, і ми вдячні тим всім, які нам чимнебуть в дорозі допомагали, а зокрема діючому голові УЦР Арґентини, п. Богданові Ковалеві, який нам понад місяць постійно товаришив. Наша сердечна подяка належиться теж Вспщ. Владиці Кир Єфремові, який вповні занявся нами в Бразілії і особисто показав нам українську громаду по колоніях, а п. Іляріеві Безручці за те, що зайнявся нами в місті Куритибі. Оля, моя дружина, робила нотатки з подорожі, і я не уявляю собі, як би я міг 6 тижнів подорожувати без неї, тож і їй моя окрема подяка. Нав'язати контакт з офіційними всякими чинниками, політиками, посадниками міст, професіоналами — було моїм другим завданням, і з тої точки зору — подорож теж була дуже успішна. Ми не лише їх чимало бачили, але й познайомили їх бодай трішки про наші справи, особисто, або через телевізію, радіо. Третім нашим завданням — було допомогти створити Центральну Репрезен-

тацію Українців Бразілії, і це, виглядає, ми теж осягнули, а за кілька місяців сподіваємось привітати БУЦР між членами СКВУ, бо, на мою думку, другу найкращу шансу на збереження, поруч Канади, мають українці Бразілії. В Параґваї є теж всі дані на те, щоб створити УЦРепрезентацію, але немає відважних, щоб взятися за її організацію, а варто би комусь! Четвертим з черги нашим завданням було на місці запізнатися з проблемами, які мають наші брати і сестри в тих країнах, і дізнатися, в чому й якої їм потрібно помочі, чи то на

Д. Грабар, голова Української Центральної Ради Арґентіни, пані Саварин, П. Саварин, Б. Коваль, урядуючий голова УЦРА, пані Бандура (16 грудня 1984 р.).

економічному, чи культурно- освітньому, чи шкільному або організаційному полі. Якщо маємо зберегтися в діяспорі як одна українська спільнота, то взаємна допомога — конечна, як і конечне є обмінювання думками й досвідом, моральна підтримка одними других, і спільне зусилля — допомагати Україні в її змагу за волю і державну незалежність. Хоча така подорож вимагає багато часу й труду, але, на нашу думку — ніщо не заступить особистого контакту, тож обов'язком кожного голови повинно бути відвідати бодай 2-3 країни на рік, і повинні на те бути фонди. Нашою великою приємністю було теж бути учасником 1-го Конґресу Українських Професіоналів Арґентіни. Клюби українських

професіоналів і підприємців, якщоб такі потворилися в країнах Південної Америки, за зразком Канади, могли б відіграти надзвичайно велику ролю в розвитку й збереженні українства, а зокрема — могли б придбати Україні приятелів серед політичних кіл тих країн.

Може моя дружина опише нашу подорож, розкаже, як нас скрізь прийняли, що ми бачили, чули, переживали через довгих 6 тижнів подорожі по країнах, дослівно, сонця! І як ми мандрували по містах, з населенням — 12 мільйонів, 10 мільйонів, 8 мільйонів, чи по неасфальтованих дорогах по селах, де живе маса нашого народу, й де провідником є тільки церква, а якій в біль-

В м. Еннарнасіоні, столиці провінції Ітапуа; губернатор провінції Хуан Карльос Ґомез Віґі перший зліва, П. Саварин, адв. Михайло Худин, голова "Просвіти", на чолі української делеґації (26 грудня 1984 р.)

шості бракує священиків. Скільки бачили ми тих чудових українських церков, малих і великих, багатих і бідних, і скільки Домів різних згромаджень Сестер, і шкіл, і народних домів! І як наш народ живе в тих країнах, а проте — тямить, з якого він роду-народу, навіть коли вже й мови не знає! Бо приймали нас і гостили дуже гарно, хлібом-сіллю, квітами, напоями, концертами. За що ми всім — сердечно вдячні, навіть коли не можемо згадати всіх поіменно!

Пп. Балукові, Притулякові, Стернюкові, паням Балук, Ґовдак як і Пп. Реґейові, Яхнові, Грабареві, Іваникові, пані Бандурі, пані Коваль, панні Зінько, пп. Шиманському, Чмирові, Нецикові, Антонюкові, пані Кривій, панні Корчаґін, і іншим — дуже дякуємо! Як і всім, яких не згадуємо, а які подали нам руку у нашій мандрівці! Чи прийшли запізнатися з нами, чи зустріти-привітати нас, хоча б на хвилинку, і в той спосіб — признались членами великої української родини у вільнім і невільнім світах!

Відвідуючи Арґентіну, Параґвай і Бразілію, я вислухав чимало привітів, промов, подяк і т. п., як і сам безліч разів говорив. Що я казав, залежало від людей, місця, обставин, але звичайно моє слово включало привітання від СКВУ, який репрезентує коло 3 мільйони українців у діяспорі. Я казав, що Боже Провидіння розсіяло нас по світі, але ми членами великого українського народу й церкви, який за кільна років сповниться 1,000-ліття, і що наш народ — вічний, бо зберіг: найбільшу після росіян державну територію в Европі, бо є нас 50 мільйонів на рідних землях яких 10 мільйонів поза Україною в СРСР і коло 3 мільйони у вільному світі, й зберіг історичне почуття окремішности власної української національности. Далі я казав, як приємно бачити організоване українське життя, церкви, школи, організації, мистецтво, культуру, підприємства, участь українців в політичному житті країн, у яких вони живуть. При тім згадував про багатокультурність Канади, як приклад до наслідування, про важливість знання мов, науки й освіти. Казав теж, що збереження можливе, коли далі будемо держатися нашої мови й культури, наших церков, наших організацій, коли буде співпраця церкви й народу, коли буде процвітати наука та шкільництво, мистецтво і культура, й коли наші люди будуть брати участь у політичному житті країни. Найважливіше наше власне зусилля, наша власна постава, що ми хочемо, а зокрема, що ми робимо, що ми даємо нашій спільноті. Казав я, що й поміч держави можлива, якщо ми будемо включатися в її життя, як провідні члени, а при тім згадував про здобутки українців в Альберті: двомовні школи, КІУС, село української культурної спадщини, про те, що в парляменті Альберти є 4 українців-міністрів і 12 послів, а є українці й у парляменті Канади в Оттаві!

Накінець, я закликав пам'ятати про потреби спільноти, закликав ставити продуцентами, а не лише споживчами, робітниками-архітектами, а не лише матеріялом, учасниками-активістами, а не лише споглядачами, словом — щоб брали участь в життю, нашому українському, і загальному, і ширили правду про Україну, і здобували для неї приятелів серед вільних народів світу. Не забував згадати теж про "єдність", якої нам так дуже бракує, і солідарність, і жертвенність, на громадські цілі, а зокрема просив, щоб перестали воювати зі собою, а всі свої сили скерували проти наших ворогів. Також говорив про закон життя "меншости серед більшости", який треба "більше знати, більше

робити, більше жертвувати, бути кращими, ліпшими" і т. д., часто цитуючи слова Слуги Божого Митрополита Шептицького, який звичайно казав, що "народ двигається вперед тяжкими трудами і жертвами цілих поколінь, муравлиною працею"...

Закликав я теж, щоб "чогось у вільних світах навчилися", а зокрема законів демократії, толеранції, співпраці з іншими, а рівночасно інформував, що робить СКВУ, які його завдання, як нам жити взагалі, щоб бути корисними для нашого народу і церкви! Мовляв, в житті нічого немає даром, за все треба платити, де б ми не жили, а вже найбільше — за рівність, яку треба "взяти", якої не "дають", і яку треба постійно боронити!

Під час нашої подорожі по Арґентіні, Параґваю і Бразілії ми зазнали дуже багато приємности, багато виявів приязні й доброзичливости, але й зазнали одної прикрости. Якби не те, що про те вже пишуть газети, я би цього випадку навіть не згадував. Маю на думці запрошення "Просвіти" в Буенос-Айрес бути головним промовцем на бенкеті її 60-ліття, яке день перед моїм виїздом телеграмою було відкликане. Як особа, Саварин, я не ображений взагалі. Я говорив вже на не одному бенкеті. Але коли замикають двері перед головою СКВУ — який репрезентує всі організації! —це вже інша справа. Це своєрідна зневага посту. Сьогодні я, завтра прийде хтось другий, і я мушу стати в обороні престижу "позиції голови СКВУ", тих, які були переді мною, і тих, які прийдуть після мене. А таке сталося, і сталося, на мою думку, без поважної причини взагалі, а тільки тому, що під кінець Пленарної Сесії СКВУ я не дозволив голові Визвольного Фронту зложити заяву.

В парляменті йдуть дискусії і суперечки постійно, але "спікера" — ніхто не рухає! На мою думку, голова СКВУ — це таке, як спікер в парляменті. Він мусить бути безсторонній, він мусить репрезентувати всіх, він мусить бути справедливий, і зневага його, — це зневага цілого тіла, яке він репрезентує. Теж на мою думку, СКВУ — це репрезентативне координаційне тіло для спільної акції, якщо такої потрібно, а не поле "бою" між організаціями-членами. Коли хтось має застереження до ведення зборів, то може завжди вдатися до зборів, а збори, більшістю голосів, скажуть, чи предсідник зле поступив чи ні. Але виносити непорозуміння на зборах секретаріяту СКВУ поза СКВУ, та ще й у терен, на мою думку, не треба. Мусить же бути якась льояльність до голови! Голова СКВУ заступає всіх, і його позицію треба пошанувати, бодай назовні, якщо не внутрі. Це в принципі!

Що до самого рішення не дозволити на заяву головою Визвольного Фронту, то скажу таке. Як предсідник, я мав обов'язок почати збори на час, закінчити на час і вичерпати всі справи, і триматися програми зборів. А ми тоді вже були спізнені, мали перед собою вечерю і велику праграму на вечері, і навіть фільм після вечері. То одне. Друге: якщо дозволити на заяву одній

стороні, то треба дозволити і другій, і третій і т. д. всім. "Авдіятур ет альтера парс" — старе римське правило! І третє. Що поможе ще одна заява, коли окремий комітет не міг справи полагодити через майже цілий рік. Що поможе заява, коли й пан ред. Білинський не міг нічого зробити? Говорення тільки "псує кров", а як можна безвідповідально говорити, то знають всі, які були на IV конґресі коли 2 дні було прогайновано на говорення, а опісля не було часу "приняти" тих нещасних резолюцій, які я успадкував, і які тепер мені колодою під ногами! Важна праця — не заяви, діла — не слова. Зрештою, деякі газети вже все давно "оголосили", і що з того?

І ще одне. Ми часто забуваємо, що раз хтось входить до Президії СКВУ, то він автоматично перестає бути представником своєї організації, а стає членом тіла, яке мусить дбати за інтереси всіх, цілої спільноти, всіх організацій, а це не те саме. Тоді треба безсторонности, тоді, хай так скажу, "партизанка" в користь тільки своєї організації не дозволена. Якщо кожний член Президії СКВУ буде дбати, щоб тільки його організація мала користь, то хто тоді буде дбати за цілість. Чого тоді творити СКВУ взагалі? І тоді "воювати" постом голови теж не можна.

Ще раз, якби не газети, я усього цього не говорив би, бо я думаю, що таке більше не повториться, забудеться, і ми будемо в згоді далі працювати. І теж ще раз: велике спасибі УЦР Арґентіни, яка займалася нами під час наших відвідин, а Президії СКВУ за фінанси.

З радянського побуту

А. Комарницький

СТРАЙКИ В СРСР

Час від часу західня преса повідомляє про стихійні робітничі заворушення, та страйки в СРСР у зв'язку з незадовільними умовами праці і браком харчових продуктів у продажу. Недавно радянські засоби інформації повідомили про те, що шахтарі Кузнецького вугільного басейну ухвалили рошення передати страйкуючим колеґам у Великобританії свій зоробіток за добу. На мітинґах, що відбулися на шахтах, пишуть центральні газети, радянські гірники заявили про свою солідарність із британськими шахтярами, які ведуть боротьбу за право на працю.

Англійські шахтарі страйкують проти закриття деяких нерентабельних шахт, на яких вони донедавна працювали. Цю подію радянські засоби інформації використали для широкої пропаґандистської кампанії, розрахованої передусім на радянське робітництво.

Навряд чи радянським трудящим відомо що місячна платня гірників у західних країнах у 3-4 рази перевищує платню їхніх колеґ в СРСР, що допомога по безробіттю на Заході часто дорівнює середній платні радянського робітника.

Проте трудящим в СРСР добре відомо, що піти за прикладом англійських шахтарів, тобто виступити проти закриття нерентабельних шахт в СРСР вони не могли б. По перше, така ідея була б розцінена властями як спроба підірвати радянські економічні та політичні устої. Хоча конституція СРСР теоретично дає робітникам право на страйк, кримінальний кодекс це право перекреслює й передбачає покарання вже за намір організувати страйк. По друге, радянські профспілки, які є придатком партійної адміністрації підприємств, ніколи таких страйків не підтримали б.

На Заході відомо про спробу радянських шахтарів — людей чи не найтяжчої професії — колективно боротися за свої права. Одного з організаторів таких протестів, гірничого інженера з Донецька Олексія Нікітіна (нині вже покійного) свого часу запроторено до психолікарні за те, що разом з іншими робітниками запротестував проти аварійних умов праці. У наслідок вибуху на шахті, який Нікітін передбачив і не раз попереджував про це начальство, загинуло семеро шахтарів, а понад сто було поранено.

Незважаючи на активну , так би мовити, профіляктичну роботу КҐБ і партійних органів з метою не допустити до колективних або масових протестів робітників, незважаючи на жорстокі розправи над організаторами робітничих страйків, час від часу на Захід потрапляють повідомлення про стихійні виступи робітників. Головною причиною вибухів незадоволення робітників найчастіше є брак харчових продуктів у крамницях, незадовільні умови праці.

В останньому номері бюлетеня "Вести из СССР", який виходить російською та англійською мовами у Західній Німеччині за редакцією колишнього радянського політв'язня Кроніда Любарського, мовиться про робітничі заворушення у Кривому Розі. 1983 року тут відбулися страйки і вуличні демонстрації на знак протесту проти нестачі харчових продуктів у крамницях міста. Власті відразу ж подбали, щоб на деякий час крамниці були забезпечені найнеобхіднішими м'ясними і молочними продуктами.

Навесні 1984 року західньонімецька преса, посилаючись на достовірні джерела, писала про робітничі страйки у Харкові. Робітники протестували проти незадовільних умов праці і знову проти браку харчових продуктів у продажу. Про це повідомили польські робітники, які за відрядженням працювали в цьому промисловому центрі до квітня минулого року. Їх вислано назад до Польщі через те, що вони були членами самоврядної профспілки "Солідарність".

На службі народу

Володимир Кубійович

ДМИТРО ПАЛІЇВ

Дмитро Іванович Паліїв (1896-1944), визначний український політичний і військовий діяч та журналіст, один з організаторів листопадового перевороту в Галичині, діяч УВО, пізніше леґальних галицьких партій, з 1933 очолював леґальну націоналістичну організацію — Фронт національної єдности. Паліїв — талановитий обсерватор, пристрасний діяч, швидко діяв, інколи надто великого значення надавав деяким фактам і подіям.

Ми познайомилися в кінці 1935 року підчас виставки моїх карт України в Науковому Товаристві ім. Шевченка у Львові. Паліїв брав участь у дискусії після моєї доповіді і запросив мене відвідати редакцію органу Фронту національної єдности — "Українські вісті". Тоді ж я познайомився й з іншими діячами Фронту.

Ближче ми познайомилися щойно в кінці вересня 1939 р. в Кракові, де опинився Дмитро Іванович після окупації Галичини більшовиками. Виїзджаючи до Кракова, Паліїв припинив діяльність Фронту національної єдности, вважаючи, що в умовах німецької окупації на території Генеральної Губернії не можна вести незалежну українську політику. Незабаром він довідався, що в Кракові перебуває проф. Ганс Кох, колишній сотник УГА, згодом директор Інституту Східньої Европи, а тоді старшина німецької армії, приділений у штабі до групи розвідки " Абвер" як референт українських справ у армії. Дмитро Іванович відновив своє старе знайомство з проф. Кохом (ще з часів УГА), а той з свого боку доломіг Дмитрові Івановичеві влаштуватися, бо й взагалі допомагав українським утікачам і українському населенню в Генеральній Губернії. Але Паліїв відшукав у Кракові й мене. Як спостережливий обсерватор і політик, він бачив чималі мої можливості в новій німецькій дійсності: досить відомого ученого (також і в Німеччині), непоганого організатора науки, непартійного, місцевого.

Дмитро Іванович познайомив мене з проф. Кохом. Обидва ми (проф. Кох і я) уподобали один одного. На пропозицію проф. Коха я виготовив карти і статистику українського населення в Генеральній Губерні, він таки подбав

про можливості моєї подорожі на Лемківщину і влаштував розмови з німецькою адміністрацією в справі українського шкільництва.

Але Дмитро знайшов й інших німців, які цікавилися українськими справами: д-ра Гайнріха Курца, референта українських культурних справ при Абвері і д-ра Франца Арльта, який з кінця 1939 року став референтом справ населення в уряді генералгубернатора і цим самим контролював і діяльність українських громадських організацій.

Та Дмитро не міг постійно жити у Кракові, бо треба було знайти постійне приміщення і працю для себе і своєї родини, яка незабаром мала приїхати з Сянока. І тут нове відкриття: Дмитро вважав, що одним з осередків українського життя в Генеральній Губернії може стати курорт Криниця. Завдяки підтримці проф. Коха Дмитро дістав цілковиту підтримку військової комендатури в Криниці і працю в управі курорту. За деякий час після перебрання владою більшости єврейських і колишніх польських пансіонів та підприємств Дмитро почав завідувати пансіонами та кількома економічними підприємствами, і це стало базою для нього і його родини (до Криниці приїхала дружина з дочкою і сестра Кекилія, або Цьопа) та для його політичних приятелів, діячів Фронту національної єдности. На початку листопада ми побачилися з Дмитром у Криниці, куди я приїхав для організації українського шкільництва і відбув збори нашого громадянства з Західньої Лемківщини. Тоді було чимало часу на розмови з Дмитром, і я від нього багато навчився. Невдовзі ми зустрілися знову в Кракові. Дмитра як політика надив центр, яким була не Криниця, а Краків. Тим часом проф. Кох виїхав з Кракова (він став членом німецької репатріяційної Комісії у Львові), а в "Кохштепле" урядували підполковник Бізанц, що став покищо неофіційним референтом українських справ у Генеральній Губернії, і полковник Роман Сушко та проф. Теодор Оберлендер, який був уповноваженим німецької армії при українській військовій групі, що у вересні увійшла до Галичини разом з німецькою армією. Полковник Сушко і Дмитро Паліїв знали один про одного з діяльности в УВО, але згодом розійшлися. Сушко був діячем ОУН, Паліїв — Фронту національної єдности. Тоді зустрілися в Кракові розмовляли але симпатій один до одного не мали. Полковник Сушко, який мав до мене довір'я, говорив: "Вибачайте, пане професоре, дуже вибачайте, але цей Паліїв — це..." Вони розходилися в поглядах на організацію українського громадського життя в Генеральній Губернії, бо Сушко стояв за його централізацією у формі Українського національного об'єднання (УНО), яке було б фактично під контролем ОУН, але з невтральною особою (мною) на чолі ("прибудівка ОУН"), Дмитро відстоював концентрацію українських сил, але не під проводом ОУН. У цьому питанні ми розходилися, бо я вважав, що вплив ОУН на УНО (згодом на УЦК) є природний з уваги на реальне формування сил. Ця різниця поглядів (вони загострилися в середині 1940 року) не

вплинула на наші дружні взаємини, які зміцнилися моїми відвідинами Криниці, приязню наших дочок тощо. На превеликий жаль, вони не могли виявитися в конкретній праці на громадському ґрунті, яку я очолював як провідник Українського Центрального Комітету.

З наших зустрічей пам'ятаю краківську восени 1940 року, на яку Дмитро запросив кільканадцять осіб. Читав тоді доповідь Микола Шлемкевич про відносини в Галичині під радянською окупацією.

Приятелі Дмитра і він сам зміцнювали українське життя на Криниччині, яке гуртувалося в Криницькому допомоговому комітеті, що його очолював довгий час сотник О. Навроцький. За передостанніх місяців німецько-радянської війни гурт цей очолював Дмитро і мав добрі успіхи у вияснені німцям, які перебували на курорті в Криниці (серед них і високі службовці з Райху, також військові), українських проблем. Під керівництвом Миколи Шлемкевича вони опрацювали і помножили на циклостилі низку інформацій про Україну й російську політику. У передвоєнній атмосфері українська проблема була цікава. Треба ще додати, що при остаточній ліквідації фронту національної єдности його членам Паліїв рекомендував включитися в працю Українського Центрального Комітету. У висліді чого ряд провідних постів в Українському Центральному Комітеті посіли діячі Фронту; всі персональні справи я обговорював з Дмитром Івановичем, і таким чином він мав вплив на політику Українського Центрального Комітету. Головними діячами Фронту національної єдности в Українському Центральному Комітеті були: М. Кушнір і С. Волинець (відділ культурної праці), М. Шлемкевич (редактор Українського видавництва), недовгий час Ю. Крохмалюк (суспільна опіка). Щойно на весні 1942 року в порозумінні з К. Паньківським я прохав Дмитра очолити Комітет допомоги голодуючим, що на той час, може, й було найголовнішою акцією Українського Центрального Комітету. Дмитро погодився і приїхав до Львова. Ми опрацювали програму дії, зокрема переселення дітей з голодних повітів до "ситих", відбули ширшу нараду громадських установ і представників окремих округ. Акцією енергійно керував Дмитро Іванович. Але політична поліція (СД) повідомила д-ра К. Паньківського, що вона не погоджується на переїзд Палієва з Криниці до Львова. І Дмитро мусів повернутися до Криниці. Таким чином він був до деякої міри конфінований у Криниці і позбавлений можливости не те що політичної, але й суто громадської діяльности. Поліція не дозволяла на будь-яку працю провідних націоналістів, хоч і не членів ОУН. Вона вважала, що акція націоналістів взагалі небезпечна для Німеччини. Така сама доля спіткала і католицького націоналіста Василя Глібовицького. Мабуть, для націонал-соціялістів були небезпечні з ідеологічного погляду всі інші вияви націоналізму, крім їхнього.

Хоч Дмитро був змушений перебувати постійно в Криниці, однак він час від часу міг відвідати і Львів (Краків його тоді не цікавив). Він став ентузіястом мого проєкту, щоб важливіші з політичного погляду проблеми, які треба було вирішувати провідникові Українського Центрального Комітету, обговорювати насамперед у малому неофіціяльному гурті. Такий гурт ми й створили, він діяв і після відходу Дмитра у вічність, і навіть після війни. До його складу входили діячі Фронту: Д. Паліїв, М. Шлемкевич (його можна б назвати ідеологом гурту). С. Волинець, католицький націоналіст В. Глібовицький і споріднений з ним М. Добрянський, а також близькі до націоналізму: А. Фіґоль і О. Тарнавський. Однак, певні деякі важливі проблеми я брав насамперед або повнотою на власні плечі, зокрема творення дивізії.

З екзилю в криницькому безділлі, яке так гнобило Дмитра, врятувало його створення дивізії "Галичина". Від перших моїх розмов з губернатором Вехтером у справі дивізії Дмитро був втаємничений в усі справи. Ми були обидва згідні, що дивізія може бути початком українських збройних сил, що тільки в дивізії можна здобути відповідний військовий вишкіл, що бажане мати контакт (але не мені) з українським збройним підпіллям (УПА). Лише з Дмитром я міг відкрито говорити про можливість такої ситуації, що дивізії треба зірвати зв'язок з німцями і перейти на бік західніх алянтів. Чи така ситуація створиться і як її змайструвати, це мабуть вирішувати Дмитро, бо він з самого початку ухвалив, що вступить добровільно до дивізії, хоч йому було вже 47 років і фізично він не був цілком здоровий. У дивізії був Дмитро, так би мовити, моїм неофіційним представником. Дмитро був ентузіястом дивізії, на мою думку, надто великим, він дещо однобічно ототожнював долю України з дивізією. Його ентузіязм виявився також у його статтях до преси, цей ентузіязм бачили німецькі старшини дивізії та її командир генерал Фрайтаґ, і це улегшило Дмитрові військову кар'єру.

А ось одна цікава подробиця з часів творення дивізії. У липні 1943 року я мав промовляти від імени Українського Центрального Комітету до першої групи добровольців зі Львова, що виїздили на вишкіл. За день перед тим поліція безпеки повідомила д-ра К. Паньківського, що на бажання правління Ґенеральної Губернії в Кракові не я маю промовляти, а д-р Панківський. Його заходи в цій справі не допомогли. Коли про це довідався Дмитро, він висловив думку, що я на знак протесту, повинен відмовитися від посади провідника Українського Центрального Комітету і зголоситися добровольцем до дивізії. Я був іншої думки: не німці мене обрали на керівне становище і не на їхні руки я маю відмовитися. А далі: може, така відмова була б приємна для деяких німецьких органів.

Всі важливі проблеми дивізії, які доводилося мені вирішувати, я обговорював з Дмитром. Спільно (звичайно, і з К. Панківським) ми також підшукали

членів Військової управи, до якої входили з діячів Фронту: С. Волинець, М. Кушнір, Ю. Крохмалюк.

Дмитро відбув армійський вишніл і, повторюю, робив швидку кар'єру. Ми бачилися рідко, між іншим, раз у середині лютого 1944 року на похороні віце-губернатора Отто Бауера, якого убив більшовицький аґент. Довші розмови я вів з Дмитром (це було наше останнє побачення) у травні 1944, коли я відвідав дивізію у вишкільному таборі в Нойгаммері на Шлезьку і був гостем генерала Фрайтаґа. Дмитро був уже сотником і старшиною штабу (начальником персонального старшинського вишколу) і адютантом генерала Фрайтаґа. На цьому посту він мав чималі впливи і ще більші можливості — в критичний час німецьких збройних сил.

Але не судилося. В липні 1944 радянське військо розбило дивізію під Бродами, і під час відступу загинув Дмитро Іванович. Намагання довідатися від дивізійників, в яких умовах загинув Дмитро, не дали результатів. Дехто його бачив під час відступу. А дехто припускав, що він загинув з німецької руки, бо забагато знав, а може, і плянував.

Постать Дмитра Івановича Палієва є світлою для колишніх членів дивізії і Братства дивізійників. А я вдячно його згадую по багатьох роках.

"Сучасність" 1984

Фейлетон

Ро-Ко

ПРОБЛЕМИ, ПРОБЛЕМИ...

Проблеми, проблеми — хто їх не має? Має їх і наша політична еміґрація (чи поселення, як пише коментатор у "Вістях комбатанта") — більші, великі, найбільші... Одначе проблема не в проблемах, бо нема злого, щоб не вийшло на добре, кожна палиця має два кінці, — говориться в народі, — проблема в тому, щоб розшолопати не конче найбільшу, але найпекучішу проблему, а тоді з іншими не буде вже ніякої проблеми. І власне в ділянці проблем наші зусилля ідуть у доцільному напрямі до сміливого й одержимого кінця.

Щоб не деклямувати крилатих фраз, замкнімо на хвилину очі й погляньмо в недалеке минуле. Ще дехто добре па-

м'ятає, як наші славні пластуни тому декади-дві були поглянули в майбуття і побачили, як перед ними виринають великі знаки запитання: "Що далі?" І найбистріші з них скоро й бистро взялися за обережне, найпекучіше питання: "Кому місце в Пласті — сеньйорам чи сеніорам?" Дальший хід подій нам відомий і нема потреби його переповідати. Очевидно, Пласт далі розвивається, живе.

У наших часах нависла майже аналогічна ситуація: чорні духи пророкують занепад українського громадського життя у поселеннях, злі язики ворожать упадок СКВУ. І серед цієї тривоги, — чи це припадок? — виринула найпекучіша проблема: "Чи жидів *називати* євреями, *чи* євреїв жидами?" *І мов на заклик пластової сурми, за це питання взялися уми, найкращий актив — політики, письменники, науковці, суспільні й несуспільні діячі, революціонери й нереволюціонери, інтелектуалісти, професіоналісти, комбатанти й ветерани, селепки й неселепки, особи жіночої та чоловічої статі, — якщо бажаєте самі переконатися, зачепіть проблему колинебудь, дебудь, з будьким.*

У книжках, журналах, газетах, обіжниках і інших документах, у приватних розмовах і інших політичних обговореннях, читаємо й чуємо поучення (на зразок історичного "Поучення дітям Мономаха"), виводи-докази, оперті на найширшій синтезі національного досліду, на найглибшому мисленні, на лінгвістичних коренях сивої давнини, на найближчому особистому досвіді.

Подивившися на них навіть побіжно, прийдемо до твердих, як скала доказів, яких ніхто не розіб'є, не розбили б навіть каменярі Франка. Наприклад, національний наш досвід вчить, що в передвоєнній Польщі (і навіть ще тепер) українців називали русинами, а зчаста й греко-католиками; *у Біблії знайдемо слово єгуда, а в Ізраїлі запанувала мова* іврит; *з мовних коренів довідуємося, що англійці прийняли назву* Джус *і так сама називався наш великий меценат з Нью-Йорку, тепер вже покійний пан* Джус; *все, що прийшло з півночі, недобре, бо звідти віє холодом; в нашій опері Карась співав "Тепер я турок, не козак"; деякі дослідники самі достосували свої прізвища для приємнішого звучання у новому переселенчому довкіллі (тут "фрі кантрі") і т. д. і т. д.*

Незаперечний, твердий, науковий висновок: "Євреїв *доконче треба називати* жидами."

Це, так мовити б, по-науковому. А як тим часом мають поводитися звичайні поселенці, коли зустрінуться, скажімо, з євреєм з України? Є багато можливостей: можна б називати його по-батькові, можна зовсім не кликати, можна з конечности вживати українсько-англійську назву "пане Джус", але науковці мають для таких найкращу розв'язку. Вони рекомендують у неясних ситуаціях зачекати аж ту проблему розв'яже наша соборна, вільна, від нікого незалежна українська держава.

Правда, можна б свого співбесідника запитатися, як він бажає себе називати, але це незручно, це може дати привід до думання, що ви не знаєте історії.

Коли розв'яжеться ця найпекучіша проблема, — а вона напевно розв'яжеться, треба тільки трішки терпеливости, — інші проблеми зникнуть, як роса на сонці, бо всі зусилля і енергія перекинуться на дальші проблеми. І СКВУ, як Пласт, далі буде жити, розвиватися.

Не вірите? Побачите, як поживете.

Спомини

Валентин Мороз

ЧЕРЕМОШЕ, ЧЕРЕМОШЕ

(Продовження — з ч. 5-6/84)

Усі ці дні, як їздив я гуцульськими селами вздовж Черемошів (є їх три: Білий, Чорний, а після злиття — вже просто Черемош), десь у глибині інтуїції ворушилось чуття: то все добре. То Гуцульщина, на яку ти чекав, Але ще має бути **Щось.** Завжди й у всьому ми чекаємо на це **Щось.** Тільки не завше воно приходить. Цього разу — прийшло. Називалося воно Василь Івасюк. Ні, то не композитор Івасюк, що став кілька років тому трагічною сенсацією України.Але, послухавши Василя Івасюка з Білоберезки, мелодії Володимира Івасюка вже слухати не хотілося. Звичайно, його пісні створили епоху в музиці для молодого українця. Проте

найкращий цукор з Ямайки вже не буде солодким після правдивого меду... Василя Івасюка може послухати кожен і тут, на Заході. На платівці "Троїсті музики" є його записи. Але то — крапля з моря. Василя недосить **слухати.** Його треба **слухати й дивитися,** і ще пити при тому самогон разом з ним, що стоїть на столі. Зрештою, не знаю, від чого я п'янів: від самогону, — а чи від його музики? Дивлячись на нього, я уперше зрозумів: професійне мистецтво мусить бути **місяцем,** а не **сонцем.** Інакше бути не може. Це вже техніка, не більше. А душа мистецтва живе лиш у фольклорі. Василь Івасюк — то синтеза з музики й особистости. Він грає увесь, всім своїм "Я" — не лише інструментом. На Гуцульщині чи не в кожній хаті хтось на чомусь грає. І все одно гуцули з-навколішніх сіл розуміли, що Василь — це щось особливе. Ми йшли якось увечері вдвох, і одна жінка сказала йому: "Василю, не ходи ночами, бо тебе вб'ють, та й нам буде банно*".

Мене вразили ці слова. Але потім я вже не дивувався. Гуцульщина — край особливий. Там дійсно можуть убити вночі. У селі Розтоки вбили старого чоловіка, який уголос критикував владу й колгоспи. Усі знали хто підготував це: голова сільради. Але доказів не було. Просто знайшли у воді тіло одного ранку — і все. Проте й голову сільради можуть знайти одного ранку в воді. (Можливо вже знайшли...) Пригадую розмову з доброю гуцулкою. Вона працювала у косівській газеті й пробувала писати вірші. Правда, то були вірші для друку, соцреалістичні. Але душа в ній була гуцульська; вона розуміла багато, й з нею було про що говорити (зрештою, гуцулки не люблять, щоб багато говорити...) Вона поїхала одного разу в село Рожен з якимось дорученням від газети. У селі їй сказали: "На тамтой присілок не йдіть, там Вас устрелять, як зайця". Чому? Виявляється, на той присілок якось приїздив кореспондент від газети й написав потому, що городи в людей — більші від норми. Після того переділювали їх наново і, ясна річ, зменшили. Показуватися будь-кому з газети в ці місця вже було небезпечно. В тому селі на весіллі могла бути стрілянина, коли хтось із кимось посварився.

Зброю на Гуцульщині мають усі. Тільки ніхто не признається. Є ще часом старі опришківські пістолі — родинна гордість. Та гуцул полюбляє мати в схову добрий модерний пістоль... Ка-

* Сумно.

же леґенда, що Довбушева рушниця закопана в землю і підходить з кожним роком ближче до поверхні. Коли покажеться на світ — буде новий Довбош. Довго мовчала Довбушева рушниця... І врешті озвалась три роки тому в лісі коло села Поляна в Закарпатті, де Борис Тереля і його побратими мали першу по довгій перерві збройну сутичку з КҐБ. Ми не знаємо, де сховали тіло Бориса Терелі. Але з його похорону починається новий етап української боротьби.

Може скластися враження від моїх слів, що Василь Івасюк — це щось музейне, збережене високо в горах і що його треба ховати від доторку сучасности, ніби кольори метеликових крил від доторку пальців. Звичайно, я застав у Карпатах ще й таких, ніби з казки. Оповідали мені про діда "з верхів", із присілку, що ніколи не сходить у низ, до села. Лише як іде сусід попри його хату з крамниці, дід питає: "Ну, яка влада у селі?" — "**Ще** совєтська". І дід далі сидить на горі. Зійде аж тоді, як не буде совєтської влади. Оце "**ще** совєтська" добре характеризує психологію Карпат. Гуцулів так і не вдалось переконати, що совєти прийшли напостійно. **Ще** совєтська — значить, завтра мусить бути інша. На Гуцульщині є звичний для Західньої України поділ на "тамтих совєтів" і "тих совєтів" "— це совєти,що були з 1939 по 1941 рік. "Ті" — це теперішні. Казав Гуцул: "Тамті совєти були ліпші". — "Чому?" — "Бо скоро втекли". Годинники на Гуцульщині, як і в Закарпатті, йдуть за... лондонським часом! Просто знають, що йдучи до праці чи на автобус, треба робити поправку на дві години, бо ж офіційний час — московський. Але стрілки годинників так і не переставили. Можливо, це найбільше фіяско Москви в Карпатах: ота **невіра** в: перспективу совєтів, яку не викорінили ані роки, ні репресії.

Василь Івасюк не сидить на присілку. Він не дуже й памятає до-совєтських часів і приймає дійсність такою, якою вона є; бо ж іншої не знає. Був у війську, як всі молоді люди. Став учителем фізкультури. Сільський інтеліґент. І разом з тим — він якийсь ніби з казки... Трирічна військова служба й навчання в Івано-Франківському технікумі фізкультури якось не торкнулися його **гуцульськости**. Він їздив на мистецькі конкурси до Івано-Франківська і навіть до Києва. (То називається совєтсько-українським жарґоном "обласний (чи республіканський) огляд художньої самодіяльності"). Йому пропонували залишитися в Івано-Франківську, в філармонії (установа, що керує культурною пропа-

ґандою в області). Але він не захотів. Відчував добре, що **перестане бути природним**, як житиме в місті, де немає зеленого від ялиць Черемошу й буковинських верхів — на другому боці. Марія Джиґоля теж не захотіла жити в Івано-Франківську, хоч її просили до Гуцульського ансамблю. Я зустрів її у тій самій Білоберезькій школі, як і Василя. Здається, вона була "піонервожатою", тобто керувала "піонерами" (скаутами). Танцювала знаменито і теж їздила на огляди до Києва. Ніхто із **правдивих** гуцульських талантів не пішов на професійну сцену до міста. Коли 1939 року заснували в Івано-Франківську Гуцульський ансамбль, то взяли до нього 12 гуцулів. Через місяць їх залишилося два — решта махнули рукою й пішли додому. Їх заставляли робити балетні вправи, тримаючись за полку, простягнути вздовж стіни... То були найкращі танцюристи з гуцульських сіл. Замість того, щоб **у них** вчитися гуцульського танцю — вчили їх! Звичайний ідіотизм московської казарми, перенесеної в усі сфери життя. Не знаю, як тепер, але коли в Івано-Франківську, гуцулів у Гуцульському ансамблі майже не було. Різні, жиди, москалі... так собі випадкові акробати, що мали добру **техніку**. Усі ці танцювальні ансамблі, що приїздять із СССР, по суті з танцями нічого спільного не мають. Вони є просто добрими акробатичними групами; ці хлопці вміють перекидатися через голову, високо стрибати... Всі вони — **ляльки**, без будь-якого духу мистецтва. Такі, як Марія Джиґоля, відчули інтуїцією, що лізти в цю **акробатику** не треба. Була ще одна Марія — Бельмеґа — у Білоберезці. І теж талановита. Чекайте, їх було дві — Марії, й прізвище однакове: Бельмеґа. Одна грала на флоярі, друга — вишивала. Як густо засіяна талантами ця земля!

Кажуть, що в Португалії кожна друга жінка називається Марія. На Гуцульщині — теж. "А на тому боці, там живе Марічка..." — то вже склали пізніше. Перед тим половина співанок теж було про Марічку.

На подвір'ї когут піє,
Марія не чує,
Бо й Марія з парубками
На подри ночує...

Та Марія Бельмеґа, що грала на флоярі, була трохи старшою. Знали її скрізь у довколишніх селах. Казали, що на цілі гори ніхто інший не грає так на флоярі. Казали також, що вона любить

перехилити чарку. Та й видно було. Я чув її гру на Першу Богородицю, 28 серпня, коли збираються гуцули з Ясенова, Яворова, Устерік, Білоберезки на Писаний Камінь повеселитися.

Всі три Марії були незаміжні. З одною ясно: не дуже молода. А чому ж дві інші? Обидві молоді, гарні. Одна з них учителька, до того ж визнана танцюристка. Хто його знає? Може тому, що обидві були маленькі, мініатюрні? В селі дівчина мусить бути “visible”, щоб з літака було видно. Дівчат у таких місцях завжди більше, ніж хлопців; останні роз'їзджаються у широкий світ шукати працю, кар'єру. Дівчата переважно лишаються. Та, третя Марія була тоді ще, правда, зовсім молода. Але про другу, танцюристку, батьки вже починали турбуватися. Навіть збудували їй хату — гарну, дерев'яну, в гуцульському стилі, що світила ясножовтими брусами. Ніби говорила: все маємо, тільки зятя треба! Здається, ми якось лазили ввечері, на зорі дивились, і хотіли зайти до тієї хати. Тільки вона не мала з собою ключа, а додому йти не хотіла. Я, правда, не був кандидатом на цю хату, як одружений. Але чому ж не зайти просто так, коли хата гарна?

Василь і Марія (танцюристка) не дуже любили одне одного. Конкуренція! Обоє були талановиті й мали успіхи. Гуцули дуже амбітні. Марію чимось нагородили за її танці. Василь уважав, що мали нагородити його. Ображений, він навіть пішов на другий бік Черемошу, до села Петраші, й з того часу їздив до Києва грати вже не від Івано-Франківщини, а від Буковини. Гуцули дуже вразливі, й стають лютими, коли зачепити їхню гордість. То вже було по чотирьох роках моєї тюрми, коли я повернувся на дев'ять місяців. У цей час Марія, здається, вже вийшла заміж і господарювала з чоловіком у новій хаті.

Василева гра чарувала. Чим? А тим, власне, що вона для **нього не була грою.** Як для птаха спів є не мистецтвом, а просто способом життя. Для Василя гра була потребою: **набуватися.** Сидіти за столом, жартувати, співати і грати. Гра була ніби додатком до його способу буття. Він висловлював музикою те, для чого невистачало слів... Хоч і слів у нього не бракувало. Але ж він їх багато знав — тих слів! Жарт за жартом, прислів'я за прислів'ям, коломийка за коломийкою! Відкривши такий скарб, я вже їздив реґулярно в гори. Привозив інших. Раз ми були в гостях

на присілку, в хаті серед ялиць. Коли вийшли надвір — Василь ще заграв і заспівав на прощання:

Ой жити, поки жити,
А прийдеться вмерти, —
Коби тот був, що го люблю
Ще й при моїй смерти.

Господиня дивилась на нього широко розплющеними очима і сказала: "Заспівай ще раз!" На нього всі дивилися широко розплющеними очима. Не лише люди. Коло хати паслася корова, вівці, телята. Всі попідводили голови й дивилися на Василеву гру. "Як Орфей", — сказали дві дівчини, студентки, що приїхали з нами в гори. Обидві писали вірші... Василева дуда була для них чимось феєричним...

Мене теж найбільше чарувала гра на дуді. Хоч Василь грав так само добре й на дримбі, денцівці, флоярі. За скрипку чомусь не брався. Щось у ньому жило передвічне, з тих часів, коли не було ще скрипки в гуцульських горах. По правді, скрипка хоч і головна, але не є давнім інструментом у Карпатах, та й в Европі взагалі. Вона звучить років з триста? А дримба? Три тисячі? Тридцять тисяч? Перша Василева дуда, яку я чув, була тужна, з низьким голосом. Потім один дід зробив йому іншу, дзвінкішу. Ця була найкращою з усіх, які я будь-коли чув. Маю на увазі лише українські. Верещання шотляндських "беґпайпс" із англійської оркестри я не беру до уваги. Може колись шотляндці грали добре. Але тепер вони втратили **відчуття** цього Інструменту. Кажуть, що добре звучить дуда у тюркських народів — тулуп-зурна — та я її ніколи не чув.

Діда, який уміє зробити дуду, я теж ніколи не бачив. Він жив десь серед ялиць, як Чагайстир. "Над Черетовим, над Явором", — казав Василь. Дід теж грав на дуді і їздив якось до Косова на "огляд художньої самодіяльності". Його знали як музику ще й раніше, до 39-го року. Василь оповідав мені про дідову реакцію на виступ у Косові. Його поставили на сцену, а спереду було завішано "платинов", як висловлювався дід. Потім платину забрали й дід побачив у залі повно людей, "гейби кукурудзев написав". На закінчення все ж був розчарований новими "панами". Казав: "Коли я грав за Польщі, то "пани" давали гроші, а тепер дали тільки папір". (Це була почесна грамота, мабуть). Інший

гуцул оповідав мені ще цікавішу історію про ці совєтські почесні грамоти. Він повернувся з Караґанди — міста в далекому Казахстані, де є копальні. Коли приходив кінець місяця і роздавали нагороди, то ситуація була така: росіянам давали премії — стільки-то рублів, а коли дійшла черга до казаха, представника місцевої нації, то його нагородили "почесною грамотою". Він вийшов, узяв її в руки і сказав по-російськи, але з кумедною вимовою: "Ти папір собі залиши, а мені дай гроші". І віддав назад.

Дуда... Це не просто один з інструментів. Є у ній щось містичне. То ніби голос ночі й гір, коли Василь грав під вікном увечорі. На сопільці або дримбі грають у Карпатах скрізь.

Ой цигане, циганочку,
Зроби мені дримбу,
Та дам тобі миску муки,
Повісма на линву.

Скрипка теж дуже поширена. У хаті в Красноїллі я бачив скрипку на стіні й запитав господаря, чи він грає. Господар відповів: "Ні. То так висить. Як прийде хтось, що вміє, то заграє". Така пошана до музики в гуцулів. Але дуда не була ніколи дуже поширеною. Треба особливого дару, аби грати на ній. Гуцули звикли до неї; і все одно, як хтось грає на дуді — то сенсація. Видно, тут є якесь коріння, може зв'язок із прадавнім культом козла, як символа природи. Батько Василя теж грав на дуді. Я чув його гру, як гостив у них в хаті, що стоїть в Устеріках, саме при злитті Білого й Чорного Черемошу. Чув я також гру інших. Але ніхто з Василем не зрівнявся, хоч техніка гри у всіх та сама. І ось що дивне: він знає про свою унікальність. А проте це його не зіпсувало! Він не став неприродним від того, що всі вважають його "виндеркіндом". Таке буває не часто.

Здається, він і до мене ставився особливо через це: я перший оцінив його. Ні від кого він ще не бачив такого ставлення до свого таланту. В Івано-Франківську чи Києві ним захоплювались; проте він розумів, що то таке саме захоплення, як у відвідувача зоопарку, який оглядає слоня. В Білоберезці й Устеріках? Там він був частиною їхнього світу — значить, нічим особливим. Я перший побачив у ньому **те, чим він жив.** Мабуть, він усе життя чекав на такий погляд. І був дуже вдячний. Хоч ми не говорили про це ні слова. Взагалі: про що ми говорили? Про дурниці. Усе

важливе висловлювалося не словами, а тією атмосферою, яку творили Василева гра і спів.

Якось ми ішли ввечері дорогою з Білоберезки до Устерік. Чого йшли? Уже забув. Та чи й тоді ми знали? Чи треба причини, щоб ходити нічними Карпатами, під шум Черемоша збоку?

(Далі буде)

Олекса Яворський
сотник Армії УНР

СПОМИН У ПОЛЬСЬКОГО ПОЛОНУ

у Львові на відпустці

В першій половині жовтня 1918 р. був я, як лейтенант австрійської армії, на Італійському фронті над рікою Пявою, і там з одним хорунжим на просторі коло 2-х кілометрів аж до Адрятичного моря, бо пануюча тоді малярія так здесяткувала наш батальйон, що здорових вояків залишилося мало. На щастя, Італійці не знали нічого про наш стан. У половині жовтня дістав я тримісячну відпустку для студій і опинився у Львові на університеті.

А що в Австрії пахло революцією, тим більше, що американський президент Вільсон проголосив деклярацію мирових умов, в якій було сказано, що народам Австро-Угорщини має бути дана можливіть самостійного розвитку, а австрійський цісар Карло, хотячи зберегти Австро-Угорщину як федеративну державу, закликав народи Австро-Угорщини, щоби вони формились у свої національні держави в тій федерації, до якої чехи чи поляки зовсім не спішилися. З ініціятиви наших репрезентантів обох палат австрійського парляменту була скликана конституанта для вирішення долі вітки українського народу в Австро-Угорщині. А що по вибуху революції у Росії була вже створена IV-им Універсалом 22 січня 1918 р. Самостійна Українська Народна Республіка, то й наша Конституанта проголосила 18 жовтня 1918 р. створення зі всіх земель Австро-Угорщини Західньо-Української Народної Республіки, а як репрезентацію тої держави обрано Українську Національну Раду. Були вправді голоси за злукою зі Україною, яка в тому часі була під гетьманською владою, але з огляду на те,що ситуація там була неясною, бо заносилося на повстання проти гетьмана, справу злуки відложено на пізніше.

Я теж мав честь бути на згаданій Конституанті і голосував за створення ЗУНР. Та замало було ухвалити державність, треба було мати ще силу, щоб її зреалізувати, тим більше, що цісарський намісник у Львові не спішився передати українцям владу. До перебрання влади революційним способом приготовлявся військовий комітет на сходинах якого я теж бував. Це перебрання сталося під проводом сотника УСС-ів Дмитра Вітовського, — коли Польська ліквідаційна комісія заповіла свій приїзд, щоб перебрати цю владу в імені польської держави — в дні 1-го листопада 1918 р., що довело до боїв у Львові.

Я у тих боях не брав участи, бо захворів на інфлюенцу, а мій товариш, четар австрійської армії, буковинець, здається Надольський, з яким я разом мешкав, відставив мене до військового шпиталю на Личакові.

Зі Львова на Домбє

Тому що давні наші війська відступили зі Львова по трьох тижнях боїв, не повідомляючи нас про відступ, ми опинилися під поляками, які проголосили, що я інтернований, і наказали мені віддати зброю, якої я вже сам позбувся.

Десь на початку грудня 1918 р. поляки почали вивозити всіх українців зі шпиталя. В часі всаджування до вагону для ранених і хворих польські вояки зрушили через необережність ранену ногу мого друга, і він з болю зачав йойкати. А коли нате польський вояк сказав: "Czego psia krew jeczysz, czego sia bi!", то я зовсім спокійно сказав до нього: "A czego wy bijecie sie?" Тоді цей вояк приложив мені до грудей свій револьвер і сказав: "Milcz, skurwy synu, bo zginiesz tutaj, jak pies", — і неначе за кару, сказав мені перейти до вагону для сидячих. Там приходили інші вояки, оглядали мене і обрабували мене з деяких військових речей, забравши у мене мої добрі чоботи на зиму. Та коли все втихло, прийшла до мене польська медсестра, дала мені проти гарячки аспірину і, перепрошуючи за ординарну поведінку вояків, потішила мене тим, що коли ми поїдемо до бувшого Польського Королівства (яке раніше було під російською окупацією), то вона примістить мене на маєтку своїх родичів.

У Вадовицях

Наш поїзд задержався у Вадовицях, можливо, що хотіли примістити нас, "здорових", у таборі, в якому були вже інтерновані українці, які не знаючи нічого про польсько-українську війну, вертались з західнього фронту, передусім з Італії, через Краків до Львова, і там їх поляки задержали і посадили в бараках. Тут я був свідком, коли польські вояки, які привезли нас, пішли до одного бараку, щоб ограбовувати інтернованих українців. Один з них кинувся на польського вояка з ножем, тоді польські вояки втекли з бараку і віддали кілька пострілів у барак. Така поведінка викликала в мене велику ненависть до поляків, проте, опинившися у українській армії по втечі з Кракова, я не тільки не толерував ніяких вибриків вояків супроти поляків чи жидів, але й за них гостро карав. Крім того, по втечі з-під більшовиків в 1939 р. до Кракова, я часто боронив їх — з небезпекою для мене — перед німецькими судами.

З Домбя до Кракова

З Вадовиць завезли мене до табору інтернованих на Домбю під Краковом, в якому було багато наших патріотів — діячів. Між ними стрінув я колишнього посла й адвоката з Підгаєччини д-ра В. Бачинського, який пізніше, зражений своєю невдачею, погодити українців з поляками, дістав нервовий розстрій і поповнив самогубство. А що я дальше лежав в гарячці, то мене відіслали по кількох днях до військового шпиталю у Кракові. У тому шпиталі

трактували мене як полоненого добре, тим більше, що мій лікар походив зі Східньої Галичини й цікавився, як наша влада трактувала там поляків. Він приходив часто зі своєю секретаркою Стасею і ствердив у мене малярію, від якої лікував мене.

В кімнаті зі мною був тільки один хворий, польський підофіцер, якого родичі, — як він мені казав, — купили були землю в одному селі в Підгаєччині над Стрипою, але він там не був. Він відносився до мене з пошаною. Заприятелювавши зі мною, Стася приносила мені перепустку, і я, Стася і підстаршина втрійку виходили до міста на каву і солодке, за що платив я, бо мав ще заощаджені гроші в австрійській армії. Та думка про втечу не покидала мене.

Втеча з Кранова

Мої гроші маліли, але я ще мав 1000-коронівку, нагризену мишею, яку дала мені моя мама до виміни в банку, коли я був дома на відпустці. Маючи перепустку, я вибрався сам на наш Новий Рік, 14 січня 1919 року, до банку, щоб там виміняти цю мамину тисячку. Вертаючись з банку, я запримітив таблицю, на якій була написана адреса збірного пункту для чехо-словаків, які поверталися з фронту.

А що запасний батальйон мого австрійського полку містився на чеській території (Mahrish Schonberg), то я рішився попробувати щастя, щоби втекти з Кракова. В розмові з чеським сотником (по-німецькому), я сказав йому, що я українець, але маю на Чехії жінку, з якою оженився в місці постою мого запасного батальйону. На це сотник засміявся і сказав: "Скажи правду, що тому, що ви, українці, б'етися з поляками, то і тебе свербить там бути. Але що станеться тут з нами, коли допоможемо тобі втекти?" — "А як вони зможуть довідатися про це, коли ви дасте мені документ подорожі до місця замешкання моеї дружини?" — "А коли б ти хотів виїхати з Кракова?, — питає капітан. — "Сьогодні вночі", — відповів я. — "Добре, прийди сюди о 7-ій годині увечорі, тут буде для тебе документ їзди. А на станції Прерав попросиш, щоб прибили тобі печатку до Відня. Щасливої дороги!" — "Дякую, пане капітане!" — сказав я і попрощався.

З Відня до Стрия і Підгайців

Документ подорожі я забрав увечорі і, не повертаючи до шпиталю тої самої ночі переїхав щасливо польсько-чеську границю, а, причіпивши на свою військову шапку відзнаку-тризуб, я без перешкод доїхав до Відня. Тут, діставши правильний документ подорожі через Будапешт, я дістався до Стрия, де, по приділенні мене до нашої військової частини, дали мені тримісячну відпустку до моїх Підгайців для дальшого лікування малярії у місцевому шпиталі. Тут помагав я місцевій команді міста при проведенні мобілізації до нашої армії.

До дизертирів і тих, що ховалися по лісах перед бранкою, не був я милосердний. Коли я вже був адвокатом у Підгайцях, прийшов до канцелярії "зі справою" один середнього віку пристійний чоловік, заплативши за заступство, засміявся й сказав: "Я від вас дістав 25 буків. Добре билисьте, але мало!"

Коли почався перший відступ УГА, я перервав свою відпустку й зголосився до армії. В Іваню Пустому був створений окремий курінь з розбитнів і новобранців, який по короткому вишколі під моїм наглядом став ІІІ-им куренем 13-го полку отамана Волощуна 7-ої Львівської бриґади. Як адютант того куреня, якийсь час під командою сотника Чапельського, а відтак сотника Мара, брав я участь у так званій Чортківській офензиві, а після відступу УГА за Збруч — у боях з більшевиками і денікінцями аж до часу трагічних подій, коли в листопаді 1919 р. в критичній ситуації, спричиненій тифом і невдачами на фронті, галичани перейшли до Денікіна, а відтак до більшовиків. Тоді галицький уряд виїхав до Відня, Петлюра — до Польщі, а частина армії УНР, щоб рятувати ідею державности, пішла в Зимовий похід. Моєї хронічної малярії позбувся я щойно в тифі, на який захворів на початку 1920 р., і перележав цю хворобу в Тульчині, в якому денно вмирало по 20 наших вояків серед зимна й з браку ліків, про що співається в пісні "Засумуй, трембіто, та посьому світу, що пропало галичанам 40 тисяч цвіту", себто половина УГА.

Дальші події мого життя до кінця 1920 р. описав я у спомині п. н. "Моя участь в Першому зимовому поході Армії Української Народної Республіки", в ч. 3 "Вістей комбатанта" з 1981 р.

З життя Комбатантських Організацій

ВІДЗНАЧЕННЯ 40-РІЧЧЯ БИТВИ ПІД БРОДАМИ У ВІННІПЕҐУ

В неділю 22 липня 1984 р. при більшій участі українців міста Вінніпеґу, відправилась урочиста Служба Божа та Панахида у Катедральному храмі свв. Володимира і Ольги, відзначуючи 40-літню річницю боїв під Бродами.

Високопреосвященніший Кир. Максим, в асисті священників о. П. Кисілевського й о. В. Паскарука, відправив Богослуження та Панахиду, під час якої співав збірний чоловічий хор під дириґентурою хор. Юрія Гнатюка.

Члени місцевого Братства в комбатантських одностроях із прапорами напереді зайняли фронтові лавки в катедрі. Під час своєї проповіді кир Максим промовив патріотичними словами та сказав: "Боротись за Батьківщину — це річ свята. Найглибша пошана для людини — це відданість всього найдорожчого для Відчизни! У цьому випадку не жаліти віддати своє молоде життя за свободу та справедливість. Ми клонимо голови перед їхнім маєстатом, перед їхньою відвагою та вірностю у майбутнє, до якої вони змагали. Це були незабутні воїни Дивізії. Для нас пригадка нашого обов'язку, щоб таке святкування продовжувалось та було шановане майбутнім поколінням."

Під час жалібного настрою не один із наших побратимів-співучасників боїв під Бродами із замкненими очима пригадував собі події, які переходив 40 років тому. І може там, на поневолених полях України під Бродами, Білим Каменем та Почапами, знайдеться хтось, що потаємно згадає про вбитих героїв наших та в їхню пам'ять зложить китицю червоних маків.

23 вересня 1984 р. відбулося свято — академія для вшанування 40-річчя битви під Бродами під патронатом Відділу КУК у Вінніпеґу.

Дбайливо приготована програма, завдяки голові Станиці О. Загороді, М. Ґембарському, Т. Гальмі, Я. Ґабі та М. Петришинові, пройшла врочисто та успішно в домівці Інституту Просвіти у Вінніпеґу.

Коротко свято відкрив голова місцевого Відділу КУК, І. Балюта. Після нього слідував Апель, виголошений Т. Гальмою. Голова Станиці, О. Загорода, представив учасників боїв під Бродами, яких нараховуємо 12 у місті Вінніпеґу. Студентський хор "Ярослава", під дириґентурою добре знаного по всій Канаді Я. Щура, та хор "Думка", під дириґентурою І. Буячка, прикрасили свято своїми мистецькими виступами. М. Петришин рецитував "40-ліття Брідського бою". Головним промовцем був д-р В. Кривиляк, який провів аналізу творення Диві-

зії, участь її у боях під Бродами та пізніші наслідки аж до звільнення з полону. Сам, як учасник боїв, з гордістю доказував про посвяту та героїзм української молоді, хоч у чужих уніформах, проте з щирим українським серцем. Свято повинно б набрати національної вартости, на якому взоруватися б майбутнім поколінням, як приклад патріотизму та любови до Батьківщини. Зворушливо продеклямував молодий Марко Карпа "Безсмертним лицарям".

Піснею "Не пора" закінчено свято-академія.

Присутній

ДВІ ДАТИ

В Монтреалі, 25. 12. 1984, в залі церкви УБМ в Роземонті, Станиця Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, Королівський Леґіон і Стрілецька Громада спільно відзначили 40-ліття висадки альянтів в Нормандії та 40-ліття бою під Бродами.

Програма мала складатися з доповіді голови Крайової Управи Б-ва, д-ра Остапа Сокольського; доповіді сот. канадських повітряних сил в 2-ій св. війні Богдана Панчука про висадку альянтів; доповіді активного полковника канадської армії Віктора Пергата; висвітлення фільмів про голод в Україні в 1930-ох роках та про долю Данила Шумука в концентраційних таборах СРСР.

Внесення прапорів Канади, України, провінції Квебеку, Канадського Королівського Леґіону, УПА, Стрілецької Громади, Братства дивізійників, молитва й мовчанка для вшанування поляглих вояків почали святкування.

Д-р О. Сокольський у романтикою забарвленій промові описав красу України, за яку своє життя віддавали її найкращі сини й дочки в лавах УНА і УПА. Далі він розповів про великі сили ворога й перебіг боїв в оточенні під Бродами, відступ, прорив; подав скількість поляглих, поранених, — велике число перейшло до УПА.

Сотник Б. Панчук, що мав доповідати про висадку в Нормандії, не міг був приїхати з Едмонтону через від нього незалежні причини.

Було дуже приємно й мило бачити й чути молодого, пристойного полковника Віктора Пергата на нашому відзначенні. Він нащадок кубанських козаків, народився 23 грудня 1943 р. на чужині, частину свого дитинства провів у Німеччині і Бельгії до 1951 р., коли його батьки поселились у Монтреалі. Після закінчення середньої школи в Роземонті, Віктор вступив до канадської армії, де, як кандидат у старшини, студіював електроніку на МекҐільському університеті. Опісля його призначено до служби в Королівському корпусі електричних і механічних інженерів.

В 1967 р. він служив у Німеччині, в 1970-71 продовжував студії в військовій академії у Кінґстоні, в 1973 р. піднесено його ранґу до майора, від-

повідального за вишкіл старшин. В 1975-78 рр. він вдруге служив в Німеччині, де піднесено йому степень до підполковника,в 1978 р. — до полковника.

Свою доповідь про загальну службу в канадській армії полк. Пергат читав по-українськи, а частину, в якій ішлося про технічні справи, по-англійськи. Він заохочував присутніх, щоб впливали на своїх дітей і внуків вибирати військову кар'єру, в якій багато можна знайти задоволення, яка приносить і багато користей. Не можливо встановити, скільки канадців українського роду служить у канадських збройних силах, бо законом заборонено питатися, якого походження є вояк. Можна число довідатися з рубрики про знання чужих мов, то є української. На тій підставі можна сказати, що в канадських збройних силах служить коло 100 старших та 182 нижчих степенів.

Голова Станиці інж. хор. Богдан Маців подякував доповідачам, попросивши до кави й солодкого, яке приготовили дружини членів Б-ва.

С. Пастернак

СВЯТКУВАННЯ 40-ЛІТТЯ БРОДІВ В ДЕТРОЙТІ

Для відзначення 40-ліття великої битви української дивізії "Галичина" під Бродами в липні 1944 року, Управа Станиці Братства покликала святковий комітет, в склад якого ввійшли: Михайло Ніньовський, Мирон Воронович, Осип Ворик, Іван Цар, Богдан Середюк, Мирослав Трешневський, Ярослав Кривий, Семен Чорній, Богдан Левицький.

В суботу, 14 липня, 1984 р. на радіогодині отців Василіян в Детройті, голова Станиці М. Ніньовський виголосив святкове слово на тему: "40-ліття Бродів", описуючи воєнні операції тодішнього часу й боєві акції української дивізії "Галичина" в липні, 1944 року. Він сказав: "Українські вояки під Бродами виправдали себе в найтяжчих обставинах жорстокої боротьби. Вони можуть бути прикладом для свого народу — для всього світу, прикладом відваги й посвяти. Своїми осягами й вчинками вони не потребують соромитися перед своїми предками."

В неділю 15 липня члени Станиці із станичним прапором взяли участь у Службі Божій й Панахиді за поляглих Побратимів, які відправив о. Себастіян Саболь, ЧСВВ, в церкві Непорочного Зачаття П. Д. М. Гемтремк, Міч. В часі Богослужби о. Саболь виголосив патріотичну проповідь, підкреслюючи релігійність, любов й посвяту українського вояка для свого народу.

Святочний концерт для відзначення 40-вих роковин Бродів заплянувано на неділю, 11-го листопада, в залі школи Непорочного Зачаття П. Д. М. при вулиці Вестбрук, Воррен, Міч. В означений день шкільна заля виповнилась дивізійниками, їхніми родинами й українською громадою, яка прийшла масово, щоб віддати честь героям Бродів. Сцена була удекорована великим золотим

тризубом, по обох сторонах якого висіли дивізійний лев і брідська медаля. Понище, були літери БРОДИ, а по обох боках дві дати 1944-1984, символізуючи сорокліття.

Свято відкрив голова Станиці, Михайло Ніньовський і представив святочній громаді головного промовця, Ігора Чмолу, бувшого старшину Дивізії й голову Станиці Братства Бафало, Н. Й. Своїм надзвичайним стилем, промовець зачарував публіку, малюючи, мов на панорамі, образи від початків створення Дивізії, її вишколи велику битву під Бродами, кінець війни й довготривалий полон. Промова його була переплітана підібраними стрічками поетів — дивізійників Богдана Бори і Ю. Форися. Після промови був виступ учнів початкової школи Непорочного Зачаття, які відспівали три стрілецькі пісні. При фортепіяні був Андрій Стасів, студент Вейнського університету. Публіка оплесками щедро нагороджувала наших наймолодших, за їхній щирий, діточий спів.

Після перерви була презентація учасників бою під Бродами. Голова Станиці викликав на сцену Березюка Мирона, Ворика Осипа, Ґоїва Зенона, Диґдала Володимира, Корчака Богдана, Коссака Олександра, Козака Богдана, Козака Ігора, Крохмалюка-Тиса Юрія, Середюка Богдана, Стринадюка Миколи, Тарновецького Мирослава, Чорнія Семена. До них голова Станиці звернувся з відповідною до хвилини промовою, а містоголова Крайової Управи й бувший голова Станиці Мирослав Трешневський відзначив кожного учасника боїв під Бродами червоним гвоздиком — символічною нагородою за їхні труди й посяти, які вони перейшли сорок років тому. Асистували Трешневському Дарія Кривий-Грега і Зірка Ніньовська. Встанням з місць і довгими оплесками публіка віддала належну честь учасникам бою під Бродами.

Потім була рецитація віршів Богдана Бори, які виконали: Дарія Кривий-Грега, Зірка Ніньовська і Зенон Чорній. Роман Воронович прочитав уривок з твору "На шляхах Европи", Романа Лазурка і Присягу 1-ої Української Дивізії, УНА. Виступ хору середньої школи Непорочного Зачаття під мистецьким керівництвом талановитої Лариси Стасів-Гнатюк був радо принятий публікою. Після вручення квітів Ларисі Стасів-Гнатюк і проф. Марії Гаресевич (за підготову рецитації молоді), відспівано молитву " Боже Великий".

Мирон Воронович

КОЛЯДА СТАНИЦІ В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ

Цьогорічну коляду від членів Братства дивізійників і їх прихильників призначено на допомогу українських втікачів з Польщі, які опинилися в Західній Европі на виїзд за океан. При цій нагоді не одному з жертводавців пригадались його скитання після 2-ої св. війни по таборах полонених чи переміщених осіб, коли лист з-за океану, з вложеним одним доляром, справляв велику радість, і означав, що за них не забувають. Цьогорічну коляду в сумі 500 дол. передано ЗУАДК-ові, який займається справами допомоги.

Станиця Б-ва підтримує конструктивні проєкти української діяспори й філядельфійської громади, допомагаючи фінансово виданню Енциклопедії Українознавства, розбудові посілости УСО "Тризуб", купнові Освітно-культурного центру, помагає українським школам і молодечим організаціям, а для бібліотек дарує книжки й журнали. Як патріотична комбатантська організація, Братство зорганізовано бере участь в загальногромадських чи релігійних імпрезах. Членів Братства можна побачити майже в кожній іншій організації чи з лопатою в руках на "Тризубівці", помагаючи безкорисно в розбудові спортового центру, чи Освітньо-культурному центрі із шруботягом, чи за писальною машинкою в Суспільній службі; їхні прізвища можна прочитати на збірнових списках інших організацій.

Ярослав Качай

Дивізійні колядники в гостинному й щедрому домі меценатки Іванни Мазурок, вдови по Степанові Мазуркові, відомому подприємцеві, активному діячеві в комбатантському, церковному, господарському й спортовому житті філядельфійської громади.

В АВСТРАЛІЇ ВИДАНО "АЛЬМАНАХ"

Крайова Управа Австралії видала "Альманах", який віддзеркалює працю всіх її станиць, гарно ілюстований (94-світлини) та містить інші матеріяли. Ціна 6 ам. долярів,

Поодинокі книжки можна замовляти в адміністрації "Вістей комбатанта".

Військові новини

У Пентаґоні проведено цікаві переговори між чільними військовими фахівцями і представниками засобів масової інформації, метою яких було підписання якоїсь умови про звітування про військові дії. Керівники Пентаґону стоять на становищі, що головне військове командування має право не подавати до публічного відома будь-яких підготовчих акцій, бо розголошення військових операцій може коштувати життя багатьом воякам. Деякі пресові аґенства жалувалися, що їх не повідомлено про підготову висадки американських воянів на Ґренаду, а їхніх кореспондентів не допущено на Ґренаду у перших трьох днях висадки.

***

Американська розвідка Сі-Ай-Ей передала вістку єгипетському президентові Госні Мубаракові про те, що лівійський диктатор Муаммар Кадаффі готує відплатну акцію проти Єгипту за компромітацію, яку він зазнав від єгипетської розвідки за нібито вбивство колишнього прем'єр-міністра Лівії. Центральна розвідча аґенція думає, що це може бути якась більших розмірів нищівна акція мусулманських терористів на терені Єгипту, або атентат на самого Мубарака.

***

Насаджений в Кабулю, столиці Афганістану "уряд президента" Б. Кармаля, намагається під щораз то сильнішим натиском Москви опанувати ситуацію, створивши власну сильнішу армію і міліцію, яка хоч частинно відтяжила б збройні сили СРСР. Для приспішення цього завдання Кармаль перевів різні зміни на міністерських і військових командних постах, намагаючись замінити старших віком "молодняком", що пройшов відповідній військовій вишкіл у чисто московському оточені, очевидно із відповідним для цього "прополоскуванням мозку".

***

Втінач до південної Кореї громадянин СРСР, Василь Якович Матузка із Північної Кореї заявив, що втін із власної волі та шукав для цього тільк відповідної нагоди. У перестрілці, що постала в наслідон цієї втечі, загинуло чотири корейські вояни, а шість, в тому один американський, було поранено.

Бернард Роджерс лишився на пості головного командувача військ Північно-Атлантійського Оборонного Союзу (НАТО) на наступні два роки. Цей чотири зірковий генерал перебрав цей відповідальний пост у 1979 році від ген. Александра Гейґа і погодився виконувати цю функцію до червня 1987 року. Міністри закордонних справ НАТО затвердили його одноголосно.

**
*

Американський уряд повідомив, що в 1984 році він дав 280 мільйонів допомоги афганським повстанцям, головно призначених на закуп военного матеріялу. В 1985 році США хочуть збільшити цю суму, за деякими інформаціями двічі, головно для прохарчування місцевого населення, що їхні засіви винищують війська, щоби не сторювати можливостей допомагати повстанцям. Окрему суму призначено на одяг і ліки для населення.

**
*

Колишній герой санданістів, Іден Пастора Ґомез, який тепер є одним із командирів антикомуністичного руху, заявив, що офіційно і постійно зустрічається з представниками інших антисанданістичних і антикомуністичних організацій і партизанських груп із метою об'єднання усіх сил і спільного виступу проти санданістського режиму в Нікартґуа, що веде промовсковську і прокубинську політику, намагаючись поширити її в інших країнах Центральної Америки. В останньому часі Пастора отримав досить поважну підтримку у зброї, головним чином від правих урядів Латинської Америки.

**
*

У 18 більших містах Еспанії відбулися масові демострації, які домагалися виходу тієї країни із НАТО. Під будинком міністерства оборони в Мадріті відбувся найбільший мітинґ, на якому різні противники НАТО воголошували свої промови. Поліція і військо не втручалися до того протесту, що його зорганізували спільно, комуністична і всі інші ліві партії. Соціялісти, які прийшли до влади в Еспанії в 1982 році, покищо заморозили інтеґрацію еспанських військових частин із збройними силами НАТО, але не вийшли офіційно з цієї оборонної організації.

**
*

Під час Афро-азійської мирової конференції в Кабулі, яка є опанована комуністами, афганські повстанці обстріляли ракетами і мінометами палац, насадженого СРСР "президента" Барбака Кармаля, де відбувалася ця конференція. Свідки бачили вогні, чули крики людей і сирени військових карет швидкої допомоги, але ніякого урядового повідомлення про це не було. Повстанці мали намір знищити теж і готель в серці Кабулю, де примістилися були 112 делеґатів із 41 країн світу. Ракети не потрапили в готель, але натомість були значно пошкоджені військові бараки, де були вбиті і поранені червоноармійці.

ПРЕСОВИЙ ФОНД "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"

В часі від 13 грудня 1984 р. до 20 лютого 1985 р. ми одержали від Управ Станиць Братства, наших читачів та прихильників журналу, слідуючі вплати на пресовий фонд:

Крайова Управа Братства 1 Д УНА в Німеччині із збірки в пам'ять побратима св. п. Лева Черлінка 188.00

Станиця 1 Д УНА в Гамільтоні із збірки замість квітів на могилу св. п. Оленки, Христини Михальської 150.00

Станиця Братства 1 Д УНА в Торонті із збірки замість квітів на могилу побр. св. п. Дмитра Співака 50.00

Василь Давидяк — Ванкувер, замість квітів на могилу св п. Євгенії Слупчинської, мами Ґо-Ґа, й св. п. Романа П. Семенюка, сина Олі і Петра Семенюків 40.00

Ле-Ву й Місько Макольонда, в світлу пам'ять: Степана Пасіки, товариша з львівської філії "572", Гайделяґру і Позен-Трескав; Романа Топольницького, товариша з Гайделяґру і Позен-Трескав; Михайла Шебця, товариша з Гійделяґру, Позен-Треска і Англії; Маркіяна Фесоловича — товариша з рімінської "Оси", В пам'ять друзів шкільної лавки, зброї, колючого дроту й пера, складаємо на пресовий фонд Вістей Комбатанта суму дол. 40.00

Іван Джуґлей — Торонто, замість квітів на свіжі могили св. п. Степана Шипилявого (20. 1. 85 в Баффало) і св. п. Степана Гуміміловича (27. 1. 85 в Торонті) 20.00

Василь Сердюк — Трентон в пам'ять померлої Дружини св. п. Людмили 25.00

Андрій Гавірко — Англія, в пам'ять побр. св. п. Мирона Матичака 16.50

Роман Хоміцький — Садбури, в пам'ять побр. св. п. хор. Степана Пасіки 15.00

Станиця Братства 1 Д УНА в Ню Гейвен 50.00

Станиця Братства 1 Д УНА в Монтреалі 44.00

Роман Герасимович — Мілвоке 50.00

по дол. 35.00: П-і Мирослава Клименко — Торонто, Микола Бручковський — Су Сен Марі, д-р Александер Фаріон — Чікаґо, д-р Олег Ратич — Едісон і д-р Мирослав Небелюк — Торонто 170.00

П-і Анна Ортинська-Рибак — Кліфтон 30.00

Михайло Пенкевич — Ню Гейвен 21.00

по дол. 25.00: П-і Ольга Заяць — Ванкувер, Орест Шеґеда — Ст. Кетеринс, п-і Зена Зарицька — Плейнвю, Сидір Новаківський — Філядельфія, Роман Проців — Тандер Бей, разом 125.00

по дол. 20.00: Степан Ремеза — Оттава, д-р Микола Ласійчук — Балтімор, Микола Рубашевський — Стони Крік, Микола Огиюк — Рочестер, о. капелян Юліян Габрусевич — Тандер Бей, п-і Стефанія Девоссер — Торонто, Павло Лапан — Торонто, разом 140.00

по дол. 15.00: Александер Смаль — Мейплвуд, Богдан Любачівський — Чікаґо, Володимир Сміґуровський — Парма, Богдан Маців — Монтреаль, д-р Юліян Політило — Шорт Гіллс, д-р Ярослав Качай — Філядельфія, Товариство к. Вояків УПА — Торонто, Павло Іванів — Міссісаґа, Михайло Мельник — Торонто, разом 135.00

Андрій Іванів — Чікаґо 12.00

по дол. 10.00: Ярослав Кернякевич — Ванкувер, В. Сенишин — Монтреаль, Володимир Лех — Торонто, Володимир Король — Ґротон, Михайло Байрак — Едмонтон, Петро Антонишин — Гамільтон, Іван Саламанчук — Ріджайна, Григорій Козакевич — Ріджайна, Євген Бочан — Торонто, Іван Плашкевич — Монтреаль, Кан. — Укр. Інститут "Просвіта" — Вінніпеґ, Степан Блажків — Торонто, Михайло Бойчук — Саскатун, Василь Сорока — Філядельфія, Іван Бойчак — Вінніпеґ, Василь Кіземчук — Торонто, Володимир Пальчук — Торонто, Василь Думенко — Торонто, Михайло Дендерис — Торонто, Ігор Друневич — Торонто, Юрій Матковський — Торонто, Михайло Квич — Тандер Бей, Антін Василик — Торонто, Володимир Левицький — Торонто, Михайло Стефанів — Амгерст, Евстахій Думин — Терра Кота, Іван Покорський — Філядельфія, Борис Оранський — Торонто, Михайло Янчур — Ванкувер, Іван Снігур — Стронґвілл, Йоаким Вишневецький — Джексон Гайтс, Мирослав Трешневський — Дітройт, Іван Олійник — Бат, Тарас Качмарчук — Торонто, Іван Дудись — Торонто, Антін Янушевський — Чікаґо, Остап Стецьків — Торонто, Микола Бурда — Фенікс, д-р Володимир Мотика — Рочестер, Василь Ціхацький — Торонто, Іван Лотоцький — Фльорида, Іван Ґвоздецький — Віндзор, Лев Курилець — Торонто, д-р Александер Ґардецкий — Філядельфія, Роман Гаврилів — Вінніпеґ, Роман Микита — Кліфтон, Іван Скоморох — Чікаґо, Роман Висоцький — Чікаґо, д-р Богдан Роздільський — Саскатун, Александер Кобаса — Вілямстовн, Александер Гуцайлюк — Торонто, Михайло Мандрик — Монтреаль, Ярослав Бобинський — Філядельфія, Данило Мох — Понд Едді, разом 540.00

по дол. 5.00: Теодор Костюк — Террас Бей, Добромир Казанівський — Ніяґара Фалс, Семен Нечипорук — Баффало, о. капелян д-р Ярослав Гайманович — Монтреаль, Іван Грицина — Торонто, Александер Хотинецький — Торонто, Любомир Сливинський — Монтреаль, Осип Цяпа — Монтреаль, Микола Такой — Ст. Кетеринс,

Михайло Яцишин — Торонто, Теофіль Остапчук — Торонто, д-р Роман Романович — Вінніпеґ, Роман Стахів — Ваттердаун, Микола Мельник — Торонто, Василь Захарчук — Вінніпеґ, Михайло Ґембарський — Вінніпеґ, Роман Копичук — Фльорида, д-р Іван Кіндрат — Рочестер, Роман Білик — Рочестер, Зенон Ґоїв — Дітройт, Михайло Ромах — Торонто, д-р Теодор Дзюбановський — Віндзор, М. Романів — Гамільтон, Петро Новосад — Саскатун, Демид Салючок — Торонто, Михайло Олійник — Торонто, Віктор Новак — Ватерло, Ярослав Дутка — Торонто, Юрій Стефанович — Торонто, Микола Ґайда — Монтреаль, Роман Дощин — Ст. Кетеринс, Богдан Сорока — Торонто, Микола Дудівка — Тандер Бей, Юстин Лихач — Торонто, Микола Покрипський — Торонто, Іван Забитовський — Ветерсфілд, Всеволод Будний — Лівінґстон, Корнель Бородайко — Чікаґо, д-р Мирослав Борисюк — Стемфорд, Федір Цимбалюк — Торонто, Любомир Білик — Рочестер, Михайло Гетьманчук — Торонто, о. капелян Михайло Кучмяк — Ньюарк, Тарас Пастушенко — Ірвінґтон, Дмитро Станченко — Пікерінґ, д-р А. Стрільбицький — Форт Вейн, В. Гайовський — Вінніпеґ, Василь Гладкий — Монтреаль, Орест Коцюба — Пасейк, Михайло Лавришин — Торонто, Мирослав Мартинець — Рочестер, Володимир Мазяр — Торонто, Василь Бибик — Торонто, Степан Ткачук — Фенікс, Дмитро Ковч — Торонто, д-р Евстахій Юркевич — Рокфорд, Володимир Галушка — Чікаґо, О. Вівчарик — Клінтон, В. Багира — Монтреаль, Михайло Ніньовський — Дітройт, Степан Корнатович — Клівленд, Ярослав Москва — Тандер Бей, Роман Баран — Вінніпеґ, Александер Камінський — Дітройт, Михайло Смаль — Торонто, Осип Труш — Юніон, Кирило Григорович — Джамайка, Іван Бродило — Елмонт, Микола Клюфас — Торонто, Василь Савка —Ванкувер, Степан Костишин — Вінніпеґ, Евстахій Загачевський — Рочестер, Богдан Панчук — Монтреаль, Ярослав Закаляк — Лінден, Степан Цимбала — Бруклин, Михайло Білик — Філядельфія, Василь Кий — Вілямсфорд, Роман Лазурко — Броудалбін, Василь Максимець — Торонто, Юрій Ференцевич — Джерзі Сити, К. Мрозовський — Кліфтон, Олег Кальба — Дітройт, Богдан Куриляк — Едісон, Петро Кудла — Торонто, Михайло Савчук, Михайло Токарик, Дмитро Пасічняк і Теодор Романюк — всі чотири з Тандер Бей, Александер Богданів, Богдан Шарко — Німеччина, Микола Світуха — Оттава, Читальня "Просвіта" — Ляшін, Іван Падик — Торонто, Роман Янчишин — Чікаґо, разом 470.00

Андрій Філь — Декло 2.00

Разом 2,343.50

Пересилаємо наше щире співчуття Родинам і приятелям покійних: Лев Черлінка, Оленки Михальської, Дмитра Співака, Людмили Сердюк, Мирона Матчака, Степана Пасіни, Романа Топорницького, Михайла Шибця, Маркіяна Фесоловича, Євгенії Слупчинської, Романа Семенюка, Степана Шипилявого і Степана Гуміміловича.

Дякуємо Управам Станиць, дякуємо всім жертводавцям та ініціяторам збірок та збірщикам.

Просимо завжди пам'ятати, що наш журнал є тільки нашим журналом і його дальша поява залежатиме тільки від нас, колишніх вояків та наших прихильників.

Адміністрація "В. К."

ДОПОМОГА РОДИНІ

В часі панахиди і тризни **по св. п. Дмитрові Співакові.** Станиця Братства в Торонті та приятелі покійного зложили на допомогу родині слідуючі суми:

Станиця Братства — 1,000 дол., Богдан Дусанівський — 100 дол., по **дол. 40:** д-р Лободовська Віоля і д-р Остап Сокольський, **по дол. 25:** Роман Явнюк і Ігор Мірецький, Дмитро Ковч — 30 дол., **по дол. 20:** Лев Бабій, Євген Бочан, Микола Бойко, Ярослав Харак, Ярослав Дутка, Богдан Гнайда, Любомир Левицький, Богдан Опалевич, Іван Прийма, Михайло Ромах, Михайло Саєвич, Василь Верига, Маркіян Когут і Михайло Піцюра. **По дол. 10:** Богдан Бульчак, Микола Медведик і Павло Швець. Андрій Славич — 15 дол., Василь Бибик — 5 дол.

Дружина Ельферда разом із дітьми щиро дякує Управі Станиці та Любомирові Левицькому за ініціятиву та переведення збірки.

**
*

З нагоди відмічення 75-ліття з дня народження Володимира Стасишина, довголітнього скарбника Станиці Братства 1. Д. УНА в Гартфорді приятелі та ювіляр переслали на видавничий фонд Г. У. Братства суму дол. 100. Зложили **по дол. 20:** Володимир Саляк і Петро Семенюк, **по дол. 15:** Александер та Анна Пришляки і Володимир та Стефа Стасишини, **по дол. 10:** Юрій Жевко, Григорій Южин і Ярослав Куківль. Щиро дякуємо! Бажаємо ще многих літ!

Видавнича референтура
Братства к. Вояків 1 Д УНА

Ті, що відійшли...

СТЕПАН ГУМІНІЛОВИЧ

*** 9. 1. 1917 — † 27. 1. 1985**

Степан Гумінілович, визначний громадянин, музик, композитор, диригент хорів і старшина Першої Української Дивізії Української Національної Армії, народився 9 січня 1917 р. в Ко-

ломиї, Галичина, в родині вчителів Володимира й Ангелини Сташків. Українську гімназію закінчив матурою в Коломиї. Музичну консерваторію ім. Лисенка розпочав у Коломиї й закінчив у Львові в 1939 році. З юних років активний член громадських, музичних і спортових організацій міста Коломиї, член ОУН і учасник підпільного руху за польської й німецької окупацій. В 1939 році виїхав до Берліна й повернувся додому в 1941 році. За підпільну діяльність був арештований німцями. Після виходу з тюрми зголосився до Першої Української Дивізії, відбув старшинський вишкіл в ранзі хорунжого і ділив долю Дивізії у Словаччині, Австрії, Югославії й опісля в таборах военнополонених у Белярії й Риміні в Італії, звідки за допомогою єпископа Бучка переїхав до Австрії, де в 1948 році одружився з Лідою Чуйко й разом з усією родиною того самого року переселився до південної Америки. В 1957 році перенісся до Торонта в Канаді, де помер 27 січня 1985 року. Радо уділявся у спортах, о особливо любивив музику. В його композиторському дорібку перше місце займають численні оригінальні композиції легкої музики, аранжування багатьох народніх пісень, мелодій до св. Літургії тощо. Крім цього був талантовитим диригентом численних українських хорів і всюди, в яких би то країнах світу не жив, займався орга-

нізацією першорядних хорових ансамблів, з якими дуже часто виступав також і перед чужинецьким світом, з великим успіхом пропаґуючи красу українського хорового мистецтва.

Залишив в глибокому смутку дружину Ліду, синів Андрія, Юрія і Марка з невістками і внуками сестри Наталю Жолкевич і Маруся Меланюк, ближчу і дальшу родину.

На панахидах відправи проводили о. В. Шараневич о. І. Барщик, о. д-р М. Стасів і о. Б. Остапович. Співали хори — "Бурлака" під дириґентурою О. Хміля і "Прометей" під дириґентурою В. Кардаша. Промови виголосили о. д-р М. Стасів і д-р О. Сокольський від Братства Дивізійників.

Похорон відбувся в середу 30 січня 1985. В церкві св. Покрови, відправи проводили о. В. Шараневич, о. д-р М. Стасів і о. Б. Остапович, співав церковний хор під дириґентурою З. Лавришина. На цвинтарі "Проспект" прощав Покійного А. Коморовський від Дивізійників.

Господарем тризни був А. Коморовський, промови виголосили о. д-р М. Стасів інж. Н. Чорний від хору "Бурлака", Т. Гуменюк від УНО, д-р М. Небелюк від родини.

Під час панахид і тризни переведено збірку на "невянучий вінок" в Енциклопедії Українознавства в Сарселі. Зібрано 1,500 дол.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

ЛЕВ ЧЕРЛІНКА

*** 19. 3. 1923 — † 16. 12. 1984**

В неділю 16 грудня помер несподівано Лев Черлінка, підстаршина Української дивізії і довголітній член

Крайової Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Німеччині.

Л. Черлінка народжений 19 березня 1923 р. в Заліщиках, зах. Україна.

МИРОН ІВАСИК

*** 2. 1. 1920 — † 28. 10. 1984**

Несподівано, в неділю 28 жовтня 1984 р. помер на 64 році життя МИРОН ІВАСИК.

Покійний нар. 2 січня 1920 року в с. Семегинів Дрогобицького р-ну. Середню школу закінчив в Дрогобичі, а торговельну — у Львові. Молодим юнаком вступив у члени ОУН. 1943 р.

вступив до Української Дивізії УНА. Був у боях під Бродами — Фельдбаху, а з приїздом до Австралії став активним членом громад, різних організацій та активним членом Б-ва кол. вояків 1-УД УНА, в станиці був довший час секретарем.

Покійний був людиною глибоко релігійною та вірний ідеї української самостійної держави, шляхетних прикмет, лагідної вдачі, скромною і чесною, стояв непохитно на сторожі прав і чести свого народу і чесно сповняв свої обов'язки.

Похоронив Покійного всч. о. митрат Іван Шевців 1 листопада 1984 р. з церкви св. Андрія, Лідкомб, при великій участи українців та чужинців, на цвинтар "Роквуд", де прощав Покійного: С. Книш від ОУН(м). Поминальна тризна відбулася у залі при церкві Св. Андрія, якою провадив С. Цимбалюк. Співчуття родині висловили М. Мик від Б-ва кол. вояків 1-ої УД УНА, М. Собілевський від громади (Сідней) та об'єднання укр. громад НПВ, пані О. Ільків від Союзу Українок Австралії, пані Л. Саракула від союзу Українок (Сідней) В. Драбина від Б-ва Св. Андрія, І. Ільків від дирекції ко-оп. "Карпати", Є. Валіхновський від спорт. клюбу "Київ" І. Любчик від СУК, Б. Подолянко (приватно), І. Жестовський від центральної школи та від усіх робітників, де Покійний працював, Р. Теодорович, родич покійного зложив подяку в українській та анг. мовах.

Дружині Покійного, доням, зятеві, о всім його родині наше найглубше співчуття.

Спи спокійно, наш Дорогий Друже, про кращу долю України сни.

Вічна Йому Пам'ять!

Б-во кол. Вояків 1-ої УД УНА,
СТАНИЦЯ СІДНЕЙ

В ПАМ'ЯТЬ ОЛЕНКИ МІХАЛЬСЬКОЇ

Станиця Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Гамільтоні ділиться з своїми членами сумною вісткою, що після важкої хвороби відійшла з божої волі внучка наших активних членів Юрія і Ярослави Дибів-Оленка, Христина Міхальська, проживши тільки два й пів року.

Управа і члени Станиці засилають родині покійної вояцьке щире співчуття.

В її пам'ять зложили на пресфонд "Вістей комбатанта": Управа Станиці — 25, О. Шпак — 20 дол.: по 10 дол.: І. Бойко, А. Теглівець, З. Кобилянський, Б. Співак; по 5 дол.: Р. Самотулка, С. Телепчук; Ю. і Я. Диби — 55 дол., Разом — 150 дол.

В. Й. П.

ЄВГЕН СПІВАК

*** 21. 7. 1924 — † 18. 10. 1984**

Св. п. Євген Співак народився у Львові. Це кол. підстаршина Дивізії "ГАЛИЧИНА". На переломі років 44/45 із Словаччини переходить до рядів УПА. По війні довгі роки вязень польських тюрем, очевидно попереджене довгомісячними тортурами та" ламанням костей". Помер в Перемишлі і тут 23. 10. 84 р. похований.

. В Й. П.

СЕПП МАУРЕР НЕ ЖИВЕ

Тим, хто займався опікою могил вояків Української дивізії в околиці Фельдбаху в Австрії, й тим, що

приїзджали відвідувати місця боїв, напевно відомий був завжди бадьорий і привітний Сепп Маурер. Він помер 29 грудня 1984 р. на 58-му році життя.

Сепп Маурер був вельми діяльний: він був екзекутувним предсідником Австрійського Побратимського Союзу в Штірії, діловодом Австрійського Чорного Хреста Штірії, який займається охороною вояцьких могил, урядником управи Фельдбаху й членом інших австрійських установ та організацій.

С. Маурер був особливим приятелем українців, зокрема кол. вояків Дивізії. Він опікувався українськими вояцькими могилами, допомагав будувати й втримувати пам'ятники.

Делеґація Братства кол. вояків 1-ої УД УНА з Німеччини й ОбВУА з Англії взяла участь його похороні 3 січня 1985 р.

МИХАЙЛО ЛУДЧАК

*** 24. 10. 1923 — † 7. 1 . 1985**

7 січня 1985 р. помер у Мюнхені після короткої й важкої недуги рака легенів хорунжий 1-ої УД УНА Михайло Лудчак (Березюк).

Похорон відбувся 14. 1. 1985 р. на цвинтарі Вальдфрідгоф. Хоронили Владика Володимир (Дідович) й о. Мольчко. Покійний народився 24. 10. 1923 р. в незаможній селянській сімї біля Коломиї. До гімназії ходив у Коломиї, 1940 р. (У зв'язку з арештами серед гімназійної молоді перервав навчання), пройшовши 6-місячний " педагогічний курс", працював у народній школі в Обертині (Станиславівщина). Припадок урятував його перед розстрілом НКВД в червні 1941 р. З приходом мадярів і німців включився в охоронно-військову сотню , зорганізовану в Коломиї Харкевичем, згодом працював у підпіллі ОУН полк. А. Мельника у Львові, опікуючися тут перекидуваними з еміґрації діячами ОУН (м. ін. О. Ольжичем-Кандибою). Повернувся до коломийської гімназії, де склав в 1943 р. іспит зрілости, й зголосився до Дивізії "Галичина". Покликаний 17. 7. 1943 р. пройшов її вишколи (рекрутський у Брні-Куберґу й Дембіці, піхотний підстаршинський у Радольфцеллю та стар-

шинській у Прошніцах бл. Праги). Прибув до 31-го піхотного полку. проходячи в ньому як чотовий усі його бойові дії, та був поранений 13. 4. 1945. Після капітуляції попав зі шпиталю в Кляґенфурті в американський полон. З табору в Мозбаху втік до Мюнхену, де прибрав прізвище "Березюк". Включився в працю ОУН (м), став на деякий час її орг. референтом на Західню Німеччину. Студіював лісництво в німецькому університеті й право в УВУ. В 1949-51 рр. працював в адміністрації тижн. "Християнський голос", згодом заклав власну крамничку з випозичальнею книжок (1953-65). У 1956-60 рр. учителював у суботній школі, а з 1966 р. перейшов на працю в фірмі "Сіменс". Допомагав Укр. Віль. Університету в придбанні устаткувань. В 1980 р. активно співпрацював у мюнхенському комітеті сприяння Українській гельсінській групі.

ОЛЕКСАНДЕР ІВАН ПУЛЮЙ

*** 12. 5. 1901 — † 31. 12. 1984**

В Баварії, Літцельдорф помер на своєму хуторі колишній український січовий стрілець, хорунжій Української Галицької Армії, ротмістр 9-го німецького полку кавалерії "Фюрстенвальде", інженер Олександер Пулюй.

Олександер Пулюй народився у Празі, де його батько, світової слави вчений Іван Пулюй, був професором німецької політехніки.

З вибухом Першої світової війни О. Полюй зголошується як доброволець до Українських Січових Стрілців та по короткому вишколі бере участь, як 17-літній юнак, у боях з поляками за Львів. По відступі за Збруч зістає приділений до кавалерійського полку 8-ої бриґади УГА. Поранений, хворіє на тиф, та ще не зовсім здоровий попадає у більшовицький полон і, щоби

О. І. Пулюй, хорунжий кавалерійського полку 8-ої бриґади УГА та Армії УНР

не бути розстріляним, годиться на пропозицію більшовицького комісаря виїхати до Москви на вишкіл комуністичних пропаґандистів. Та вже на другий день, діставши деяку свободу, втікає до своєї частини, а в бігу дальших воєнних подій попадає до поль-

ського полону, з якого втікає на Словаччину й вертається до Праги. Не маючи у Чехо-Словаччині виглядів на працю, виїжджає до Німеччини, студіює в Бресляв у політехніці і закінчує студії як дипломований інженер електротехніки. Дуже талановитий, на його винаходи з ділянки фільмової техніки електронної передачі звуків та музики звертають увагу керівники німецької фірми "Клянґ — Фільм" у Берліні, і запрошують до праці.

На початку 1939 р. покликують Пулюя на військові вправи, а незабаром до війська, до німецької контррозвідки, бо він знав чужі мови й у Першій світовій війні воював у Східній Европі.

У війні проти Польщі Пулюй приїхав 9 вересня до Кракова.

Довідавшися, що більшовицькі війська переступили біля Сокаля устійнену демаркаційну границю і будуть мусіти звідти відійти, він, користаючи з умови, яка дозволяла німцям забрати ранених німецьких вояків з львівських шпиталів, поїхав з двома німецькими лікарями до Львова. Тут стрінув припадково свою сестру Наталію, одружену за композитором Барвінським, та переказав, що біля міста Сокаля наступить за два тижні зміна границі й більшевики залишать місто Кристинопіль, Варяж та кількадесять сіл, які займуть німецькі війська. Це була добра нагода для тих яким грозили більшовицькі переслідування, виїхати негайно в ті околиці. З цеї нагоди скористало багато людей, особливо колишніх старшин УГА та членів ОУН; кругло кількасот осіб, як це дальші події потвердили, врятувалися від заслання на Сибір, а то й смерти в більшовицьких в'язницях.

Пулюй належав до головного бюра контррозвідки в Берліні й часто їздив до Болгарії, Мадярщини та Румунії. Повертаючи на наші Західні Землі, він інтервенював у німецьких адміністраційних чинників у користь українців.

Перед вибухом війни з СРСР Пулюя призначено до 2-ої армії, що її командиром був генерал полковник фон Шоберт. При цій армії Пулюй створив добровільний український військовий відділ, що складався в більшості з студентів високих шкіл з Галичини й Буковини, з яких 90% знало добре німецьку мову. Цей відділ вишколювався в місті Ясси на Молдавії і мав назву "Пума" й він пройшов воєнну компанію від Ясси до Миколаєва. В той час Пулюй з вояками "Пуми" організував у звільнених від більшевинів містах України українську адміністрацію, та розділювали зі здобутих від більшевиків харчових запасів, харчі для населення, про що згадує Л. Шанковський у спогадах "Похідні групи ОУН". Коли ґестапо почало, на наказ райхскомісара України Еріха Коха розстрілювати без причини українських перекладачів, не минаючи вояків з "Пуми", Пулюй розв'язав "Пуму" і звільнив її вояків від військової служби.

Повернувши по закінченні Другої світової війни до Австрії, Пулюй береться до свого улюбленого зан-

няття, як винахідник різних апаратів для фільмової індустрії, закладаючи в Лінцу власне підприємство. Далі він цікавиться продукцією культурних фільмів, за які дістає від австрійської держави медалю. Його фільми "Забава камінцями" та "Сьогоднішнє містечко" одержують на інтернаціональній виставі в Берліні першу нагороду, а Унеско набуває право на їх висвітлювання.

Згодом передає ведення свого підприємства двом синам, а сам займається доповненням архіву свого батька та його наукових праць, розкинених по різних журналах 19-го і 20-го століть.

Роман Крохмалюк

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

Рада крайової безпеки США пдиготовила на доручення президента Реґена окреме звідомлення і передав його Комісіям збройних сил у конґресі і сенаті. У цьому звіті сказано, що СРСР порушив договір про контролю зброєнь у дев'ятьох різних точках, а всіх наявних порушень було коло двадцять. Ці порушення були зроблені у таких договорах, як САЛТ-2, Протокол про біологічну зброю, Гельсінські угоди тощо. Цей звіт однак буде проголошений у березні 1985 року тому, щоби не утруднювати початків нових переговорів про розброєння.

**
*

В рапорті комісії закордонних зв'язків, представленому обидвом палатам, сказано, що безпеці Ізраїля загрожує економічна криза не менше, ніж ворожі до нього сусідні країни. У рапорті кажеться, що "Америка не може зупинити цієї кризи", та що Ізраїль, якщо потрібно, мусить навіть провести "драконівські редукції" бюджету, бо в протилежному випадкові, він стане перед обличчям повної економічної катастрофи.

**
*

Не зважаючи на спорадичні бої військових частин СРСР, урядових військ та міліції з афганськими партизанами, сов'єтські технічні частини почали будувати в Афганістані два великі військові летовища у прикордонній полосі між Афганістаном, Іраном і Пакістаном. Із нового Делі, Індія, західні дипломати повідомляють, що у зв'язку і цією будовою СРСР буде намагатися перекинути всі військові постачання на повітряний транспорт тому, що суходільні транспорти нищать повстанці.

**
*

Із Вашінґтону повідомили, що туди приїхала 15-ти членна делеґація китайської морської фльоти на чолі з адміралом Чен Йомінґом, яка перебувала у США понад один місяць. Метою цієї делеґації було обговорювання можливостей модернізації китайської фльоти. Досі США не продавали Китаєві ніякої морської зброї та обладнання, але тепер постали такі можливості.

Ціна: $3 25

R. CHOLKAN & CO. LIMITED
REALTOR — INSURANCE BROKER

REAL ESTATE OFFICES:

527 Bloor St. W., Toronto, Ont., M5S 1Y5 — Tel: 532-4404
2336 Bloor St. W., Toronto, Ont., M6S 1P3 — Tel: 763-5555
3359 Bloor St. W., Etobicoke, Ont., M8X 1G2 — Tel: 236-2666

INSURANCE OFFICE:

2204 Bloor St. W., Toronto, Ont., M6S 1N4 — Tel: 763-5666

Купно-продаж реальностей * Купно-продаж мортґеджів
Професійна оцінка реальностей * загальна асекурація.

ОДИНОКА В ТОРОНТІ УКРАЇНСЬКА
COMMUNITY TRUST CO. LTD.
2271 Bloor Street West, Toronto, Ontario M6S 1P1
Phone: (416) 763-7333

Приймає вклади і ощадности. — Платить найвищі відсотки. — Уділює особисті і морґеджові позики. — Приймає і реєструє пенсійні пляни і на нові доми (РРСП). — Полагоджує всі банкові операції. — Завідує спадками і довіреннями (траст).

Урядові години:

понеділок — від год. 1:00 — 5:30 веч., вівторок, середа і четвер від год. 10:00 — 5:30 веч., п'ятниця — від год. 10:00 — 7:00 веч.

WEST ARKA
2282 Bloor St. W., Toronto, Ont. M6S 1N9 — Tel.: 762-8751
КНИГАРНЯ КРАМНИЦЯ З ПОДАРКАМИ

Книжки журнали, газети, пластинки, машини до писання, різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання, крайки, обруси і полотна з українськими взорами в гуртовій і подрібній продажі. Біжутерія, кераміка і кришталі. Висилка пачок.

Власники: ОЛЯ І АНДРІЙ ЧОРНІЙ